

KALLE KAJANDER

PAHKAKUPPI

YNNÄ MUITA KERTOMUKSIA

PORVOOSSA, WERNER SÖDERSTRÖM.

Hinta 2: 75 p.

PAHKAKUPPI

YNNÄ MUTTA

KERTOMUKSIA

KIRJOITTANUT

KALLE KAJANDER

PORVOOSSA

WERNER SÖDERSTRÖM

WERNER SÖDERSTRÖM
PUBLISHERS
1910

1943:385

PORVOOSSA

WERNER SÖDERSTRÖMIN KIRJAPAINOSSA 1902

Pahkakuppi.

Kolkkalassa olivat lapset taas särkeneet vanhan pahkakupin, talon ainoan keittoruoka-astian, joka vuosien kuluessa oli jo ennen kahdesti särretty, vaan kummallakin kerralla jälleen paikattu ja pitäväksi tehty.

Se oli valtavan suuri, koivun pahkasta vuoltu kuppi, johon mahtui padallinen puuroa kerrassaan ja johon yht'aikaa soveltui koko talonväen lusikat, vaikka heitä olikin hyvän matkaa toistakymmentä henkeä.

Kahdesta kohti oli se jo ennen vahvoilla rautasinkilöillä yhteen liitetty, niinkuin tukkiruuhun pohja, ja oli siltä ollut pitävä ja sileä ja täyttänyt tarkoituksensa, mutta lapset, jotka aina tekevät kaikenlaista pahaa, halkasivat sen taas uudesta kohdasta.

He olivat jääneet omin päinsä tupaan isännöimään ja kiskoneet kupin alas hyllyltä pöydän yläpuolella. Oltiin keskellä kovinta talvea, ikkunat olivat paksussa jäässä ja suuri jääpallo pullotti ovessaikin jokaisen naulankannan kohdalla, niin ett'ei lasten tehnyt erittäin mielikään mekkosillaan pihalle teutaroimaan. Sillä Kolkkalassa ei tehty pojille housuja, ennenkuin kykenivät edes hevosta ajamaan, eikä tyt-

tölapsille hametta, ennenkuin pystyivät edes vettä kaivosta nostamaan.

Suojaisemmalla säällä vilahtelivat kyllä mekot pihamaallakin, mutta nyt piti keksiä keinoja tuvassa. Koetettiin ensin käyttää kumoon käännettyä jakkaraa kelkkana, vaan kun ei se oikein ottanut luistaakseen kuluneella lattialla, jossa korkealle jääneet oksat olivat pahana häirtana, niin tulivat siinä miettiessä mieleen rattaat, kiekot ja muut kesäiset kojeet. Ja kun ei ollut muuta pyörivää esinettä saatavissa, niin otettiin pahkakuppi miehissä hyllyltä alas ja alettiin sitä jyryytellä pitkin lattiaa.

Loppu oli se, että kuppi kolahti ankarasti uunin kulmaan ja halkesi, vaikka vahva olikin. Eikä se halennut edes vanhoista liitoksistaan, vaan ihan uudesta kohdasta, sillä rautasinkilät pitivät kyllä entiset halkeamat koossa.

Kova siinä luettiin tuomio lapsille, kun asia huomattiin, ja isä, Kolkkalan jäykkä isäntä, pani sen heti vastustamattomalla voimalla täytäntöön.

Mutta kuppi pysyi siitä huolimatta kahtena kappaleena.

— Nyt siitä on taas asia sepälle, ja mentävä Soijaan saakka, kun ei ole omassa kylässä edes seppää, sanoi isäntä niskaansa kyhnien ja tirauttaen pitkän, äkäisen syljen hammastensa välistä.

Hän seiso i keskellä tuvan lattiaa kupin puolikkaat kädessä, seiso i siinä kauvan ja katseli niitä. Mutta lapset istuivat vetisin silmin yhteen ahtautuneina ovinurkkauksessa, kuin säikähtyneet lampaat, ja koettivat mekkonsa liepeillä peitellä paljaita kinttujaan.

Tämä odottamaton tapaus keskellä jokapäiväistä, rauhallista elämän juoksua, oli hämmentänyt isännän kokonaan. Hän ei osannut ensi hopussa ryhtyä mihinkään. Sen hän ainoastaan tiesi, että sepälle oli mentävä.

Vihdoin asetti hän kupin puolikkaat hartaalla varovaisuudella pöydälle, rupesi niitä siinä sovittelemaan yhteen ja katseli ja tarkasteli, olisiko jotain sirua lentänyt hukkaan.

Hän tunsu ja muisti tämän kupin synnyn ja elämän yhtä tarkkaan kuin omankin elämänsä. Lehdeksessä oltaissa kerran oli hänen isänsä tämän pahkan löytänyt, iskenyt kirveellään irti koivun kyljestä ja kantanut kotiin. Monet pitkät syyspuhteet oli hän sitä sitten veistellyt ja vuoleskellut ja välillä suolavedessä liotellut, ett'ei siihen ilmestyisi halkeimia. Joulupuuro siitä oli ensimmäiseksi syöty, ja se oli ollut niin komea, se uusi ja valkea pahkakuppi, että naapuritkin olivat sitä ihannelleet, kun niitä Tapanina oli tullut heillä käymään.

Siihen saakka, kun tämä kuppi saatiin, oli heillä aina syöty suorastaan padasta. Pata oli nostettu tukin päähän keskelle lattiaa, saman tukin päähän, joka nytkin vielä oli heillä padanalustukkina uunin edessä, ja siitä olivat kaikki ympyrässä istuen lusi-koineen pistelleet. Isä oli ollut tyystä ja tarkka mies, oli aina pitänyt kaikkia liikoja astioita tarpeetomina, koska niitten puhdistamiseen ja kunnossa pitämiseen tärväytyi vaan suotta aikaa. Mutta mikä lienee tullut aatosten käänne hänen päähänsä, kun ryhtyi tätä kuppia tekemään, sitä ei koskaan saatu tietää.

Edellisillä kerroilla, jolloin kuppi sitten oli hakenut, oli tämä vahinko tullut tapaturman kautta, eikähän tapaturmille voi mitään. Sen oli kummallakin kerralla paikannut Soijan kylän seppä, Joosemestari. Mutta nyt piti omain lasten särkemän se tahallaan! Näkevät kylässä turhamaisilla naapureilla niitä uudenaikaisia kivivateja, joita rätti-äijä kiskoo ympäri ihmisten viekoituksena, ja sitten ei panna vanhalle, vaarivainajan tekemälle pahkakupille enää arvoa mitään. Ruvetaan sitä kiekkona käyttämään ja pitkin lattiata pyörittämään!

Näin mietti isäntä sovitellessaan kupin puolikkaita pöydällä yhteen, ja päästi aina välillä mietteensä murahtaen muittenkin kuuluviin.

— Häh? Mitä sinä siinä mutiset? Annatko vielä lisää yltyä lapsille? tiuskasi hän äkkiä emäntäänsä kääntyen. — Ettäkö minä rupeisin tarväämään rahojani niitten rauskoihin saviastioihin! En koskaan! Ennen homehtukoot aitan parv — — —, hän keskeytti lauseensa, kun huomasi kiivaudessaan liikoja sanoja pääsevän suustaan. Lasten ei tarvinnut tietää, missä rahoja säilytettiin. Kun ovat noin vallattomia, niin saattavat vielä nekin penkoa sieltä käsiinsä ja viskellä niillä lammessa voileipiä, niinkuin Penttilän Aatu muorivainajansa ploatuilla.

— Vai niitä minä ostaisin, jatkoi hän — ja niitä sitten vasta oikein särettäisiin joka päivä ja heitettäisiin tunkiolle, kun niitä ei voi edes paikata. Huokeitako ovat ostaa, ja mukavia puhtaina pitää? Jopa kylläkin! Ei sitten muuta ehdittäisi, kuin niitä pyyhkiellä ja niitten läikkävistä pohjista kuviaan katsella, niinkuin naapurin piiat kehuvat. Hiekkaa

meillä on kyllä vielä, ja kun sitä vaan käytätte joka lauvantai, niinkuin tähänkin saakka, niin kyllä kelpaa meidän väen tästä pakkakupistakin syödä. Kunhan saisi edes tämänkään pysymään ehjänä, mitä saviastioista puhettakaan. Kauniit rahat siitä taas seppä nykäsee ja minun, vanhan miehen, täytyy vielä tällainen jalkajuoni nähdä.

— Pane sitten edes Jussi paikkuuttamaan sitä, niin säästät omat vaivasi, ehdotteli emäntä.

Jussi oli talon vanhin poika. Hänellä oli jo housut, tallukat ja lammasnahkaset, hän kun pystyi jo miesten töihin.

— Ei osaa Jussi tällaisia asioita ajaa, ei osaa rahaa laskea eikä edes paletta painaa. Vielä seppä kiivastuisi ja heittäisi hänet pajastaan ulos. Joose-seppä on tiukka ja kärktyisä mies. Itse menen kuin menenkin, ja paikalla lähden. Tällainen asia on miehen ajettava eikä poikanulikkain, sanoi isäntä.

Hän pisti leivän kannikan ja palasen kuivaa, suolankartuista juustoa taskuunsa, otti kupin puolikkaat selkäänsä säkkiin ja lähti taivaltamaan Soijan sepälle.

— Joll'ei seppä tänään enää ennättäisi, niin olenma siellä kylässä yötä. Ja jos keittoruokaa haluate, niin saatte sillä aikaa syödä padasta, niinkuin meillä minun lasna ollessani tehtiin, puhui hän vielä lähteissään ovela.

Hän oli pahalla päällä ja astui alkumatkasta niin tulisesti, että tuli hikeen.

— Rupeappas tässä vielä juonittelevaan, akka! mietti hän itsekseen kävellessään metsäistä kyläinvälin nummea. — Vai niitä uudenaikuisia lemmon

vehkeitä, niitä pyöristeltyjä, siliteltyjä ja kuvitettuja saviastioita nyt tekisi mieli. Minä olen aina vastustanut kylällä käyntiä, ja pahat siitä näkyy olevan seuraukset. Mitä ei yksi piru osaa, sitä toinen piru opettaa, sanoi Heikkilä ennen, jolla oli juonikas akka. — Ja hän oli oikeassa. — Hm, vai saviastioita! Kun ei vaan olisi varsin asettanut vekaroita tätä pahkakuppia särkemään — mene tiedä. Mutta minäpä näytän, että tähän on tyydyttävä, ja paljon sitä on jo tässäkin.

Hän lauhtui, asteli hiljempää ja oli melkein hyvillään ajatellessaan, kuinka kupista taas tulee luja, kuinka hän kotiin tultuaan lukee sellaisen lain, ett'ei häntä enää neljättä kertaa sen paikkauksella vaivata, ja kuinka siitä vielä syövät hänen poikansakin lapset.

Hän lähestyi Soijan kylää ja lumisen männikön takaa kuului jo vasaran kalke.

Seppä-Joosen paja ja tupa olivat kylän päässä hiekkakuopan äyräällä, paja lähempänä maantietä, tupa hiukan ylempänä kuopan toisella puolella. Nokinen polku kulki kuopan poikki pajasta tupaan, ja polun vieressä, ihan kuopan pohjassa, pisti lumesta näkyviin nelijalkainen pukki, jonka päällä Joose keväisittäin kiristi rautoja rattaanpyöriin. Pajan kaksipuolisiin oviin ja ovenpieliin oli poltettu hevosen kengän kuvioita ja muita, vaikeammasti käsitettäviä koukeroita, ja seinivieressä oli hirsistä rakennettu ristikko, johon seppä kengittäissään telkesi pahantapaisia ja potkuria hevosia, sellaisia, jotka eivät suosiolla antaneet lyödä rautaa kavioihinsa.

Tämä Joose, Soijan kylän seppä, oli tuiki erilaatuinen mies, kuin muut ihmiset paikkakunnalla,

seikka, joka seppien suhteen usein on tavallista. Hän erosi niin paljon ympäristönsä jäykistä hämäläisistä, kuin eroaa tulinen juoksijahevonen hitaasta ajohärästä

Hehkuva ahjo, johon hän aina tähysteli, oli tehnyt hänen katseensa teräväksi ja tuimaksi. Tulinen rauta, jota hän oli tottunut mielensä mukaan alasi-mellaan muovailemaan ja taivuttelemaan, oli tehnyt hänet itseensä luottavaksi ja antanut hänelle melkein ylimielisen rohkeuden käymään empimättä käsiksi mihin seikkaan tahansa, joka hänen mielestään jollain tavalla oli taivutuksen tarpeessa. Mutta aivan samoin kuin sähähteli ja kipenöitsi rautakin, kun hän sen kiehuvana tempasi ahjosta alasimelle, aivan samoin saattoi hän kiehahtaa ja säkenöidä itsekin, jos sattui tavallista enemmän kuumenemaan.

Kupin puoliskot säkissä selässään lähestyi Kolkkala pajaa.

Seppä seisoi ahjon vieressä selin oveen. Vasemmassa kädessään piteli hän pihdin varsia, oikeallaan heitteli hiekkaa ahjoon ja kohenteli pitkävartisella rautakauhalla hiiliä. Muuan Soijan mies, jonka kirveeseen parhaillaan oli kiehumassa uusi talka, painoi paletta ja vastasi Kolkkalan hyvään päivään.

Seppäkin vilkasi taakseen, hellittämättä sentään pihtiä kädestään.

— Kolkkalahan se on. Päivää!

— Niin olen. Kyllä on taas aika pakkanen.

— Taitaapa olla, vastasi seppä huolettomasti.

— Täysi talvinen pouta, koska melkein varpaita kynnistelee, vakuutti Kolkkala ja koputteli jalkojaan pajan kynnyskirteen, seisten vielä ulkopuolella ovea.

Seppä oli huomannut säkin Kolkkalan selässä.

— Mitä sitä nyt niin säkkikaupalla kuljetetaan? kysäsi hän olkansa takaa, kohentaen kirvestä ahjossa ja viskaton taas hiekkaa keitokseen.

— Hm! Tuotanoin! Olisi tässä vähän paikattavaa, jos seppä ennättäisi, yskähteli Kolkkala ja astui yli kynnyksen, katsellen jalkoihinsa, sillähän tiesi entuudestaan, että pajassa hyvin helposti saattaa astua kuuman raudanpalan päälle. — Lapset vallattomat särkivät kupin ja nyt — —

— Senkö vanhan pahkakupin? kysäsi seppä tiukasti.

— Niin, sen vanhan, vahvan pahkakupin.

Sepän huulissa kävi pieni vavahdus. Hän hellitti pihdit kädestään ja kääntyi Kolkkalan eteen.

— Kyllä minä sen kupin tunnen, sanoi hän niin kireällä äänellä, että Kolkkala peräytyi askeleen. — Siitä on jo ainakin kolmekymmentä vuotta, kun minä pahaisena poikana vanhassa pajassani sen ensi kerran sinkilöitsin. Sitten liitin sen yhteen taas tässä pajassani toistain, ja silloin jo sanoin, että elä tuo sitä tänne enää kolmatta kertaa. Sinä luulet, että seppä ja sika tekevät i'ankaikkisesti vanhasta uuden, mutta — —

Samassa kääntyi hän niinkuin leimaus ahjoonsa päin, josta oli alkanut lennähdellä tulikipunoita ja kuulua omituista suihinää.

— Jeekunantrastit! karjasi hän ja tempasi kirveen ahjosta. Ja samassa silmänräpäyksessä mäiskähti se alasimeen, levittäen tulisia säkeitä ympäri koko pajan, niinkuin pommi olisi räjähtänyt. Pajamies ja Kolkkala hyökkäsivät sivummalle, kumarassa, silmiään suojellen, mutta silloin lensi jo kirves pihti-

neen päivineen Joose-sepän jäntevän käden kaikella voimalla avoimesta pajan ovesta kauvas hankeen, johon se pihisten ja poristen alkoi upota, painuen yhä syvemmälle.

— Jeekunantrastit! huusi Joose toisen kerran, hammasta purren. — Että teidän viheliäisten haisevien ja homehtuneitten puukuppienne tähden piti hyvän kirveen silmän palaa poroksi! Tullaan tähän vanhoilla paikkauksilla häiritsemään toista kesken hänen tärkeitä toimiaan, kesken parasta keitosta — — jeekunantrastit — trastit!

Hän sieppasi nahkalakin päästään, sylkäsi siihen, hieroi sitä vimmatusti kämmenissään, löi sen alasimelle ja pui nyrkillään päälle, ja paiskasi sen sitten pajan lattiaan sellaisella rajulla voimalla, että jos se olisi ollut hauraampaa ainetta, niin ei siitä olisi jäänyt jällelle mitään.

Hän oli aivan raivona. Hänen hampaansa kalahtelivat yhteen niinkuin raudan kappaleet, hänen silmänsä kiiluivat tuuheitten, nokisten kulmakarvain alta kuin hehkuvat hiilet, hän heiskui ja hihkui, ja alkoi tuntua siltä, kuin hän olisi tahtonut hajottaa koko pajansa. Sillä nyt rupesi lentelemään pihtejä ja puntteja, vasaroita sekä muuta pienempää käsillä olevaa työkalua ympäri pajaa ja ovesta ulos kuin vasamia, niin että Kolkkala ja Soijan mies olivat jo oikeassa hengen vaarassa, kun eivät tienneet mihin välttää.

Lopulta iski Joose-seppä kovat kouransa kiinni alasimeenkin ja alkoi tempoa sitä irti. Mutta hän oli itse naulinnut sen siksi lujasti maahan upotettuun tukkiin kiinni, ett'ei se heti ensi nykäsyllä irtaantunut.

— Voi onnetonta raivopäätä, sopersi pajamies, tullen esiin kumarastaan ahjon takaa, jonne hän oli piiloutunut siksi aikaa, kun pienemmät esineet len-telivät pajassa.

— Ulos minun verstaastani, te typerät kollot! huusi Joose-seppä, hellitti kouransa alasimesta, iski ne pajamiehen niskaan kuin haukka, ja samassa oli mies kellellään hangella, sun täynnä lunta.

Kolkkala seisoi oven pielessä tyrmistyneenä ja sanatonna ja haparoitsi takakättään säkkiään seini-vierestä, mutta ei tohtinut hetkeksikään kääntyä se-lin seppään, eikä tavannut säkkiä käteensä.

— Sinä pahkan paikkuuttaja, sinä tasanenäinen puukupin nuoliija, pois täältä kuppinesi! Osta kivi-vateja eläkä mädätä rahojasi, huusi Joose.

Näytti siltä, kuin nyt olisi tullut Kolkkalan vuoro, ja hänen päänsä painui olkapäitten sisään, niin ett'ei siitä näkynyt muuta kuin puuhkalakki ja kaksi pientä, tihkuraa silmää, jotka pälyen seurasi-vat sepän liikkeitä.

— Minä a-a-arvelen — — sai Kolkkala sentään sammalletuksi, ennenkuin seppä vielä oli ehtinyt käsiksi häneen.

— Arvele pian, mitä arvelet, tiuskahti seppä, joka näytti jo vähän lauhtuvan.

— Minä vaan arvelen, ett'ei tämä tällainen ole oikein sopivaa tointa oppineelle mestarimiehelle, sa-noi Kolkkala.

Joose-seppä hengähti syvään, pyyhkäsi otsaansa kämmenellään ja katsahti pajan ovesta ulos, aivan kuin olisi herännyt.

Soijan mies oli kömpinyt ylös ähkien ja puhkien, mutta kumminkin niellen vihansa, sillä hän tiesi, ett'ei vastustus olisi auttanut mitään. Hän oli kaivanut kirveensä hangesta ja katseli sitä nurpean näköisenä. — Siinä se nyt oli, hänen paras työkalunsa ja talvikausien leivässä pitäjä, silmä kokonaan pois palaneena ja muutenkin turmeltuneena. — Millä hän nyt huomenna työhön menee? — Ja kun oli ollut juuri kuntoon tulemaisillaan. Hän heitteli kyyräileviä katseita sekä seppään että Kolkkalaan, mutta lopulta muuttui koko hänen muotonsa toivottoman ja haikean näköiseksi, ja hänen suunsa meni melkein itkun karvaiseksi, kun hän yhä käänteli kirveensä jäännöstä käsissään, hiljalleen päättään nykytellen.

Tämän huomasi seppä katsahtaessaan pajan ovesta ulos, ja säihky hänen silmistään katosi kokonaan. Hän otti ruhjotun lakkinsa pajan lattialta ja painoi sen päähänsä.

— Mitä me miehet turhia itkemme, sanoi hän. — Tuo tänne kirveesi, niin tehdään siihen uusi silmä kokonaan. Tuo samalla pihdit ja vasara.

Hän kääntyi ahjoon päin, hieroi kämmeniään nahkaiseen esiliinaansa ja jatkoi:

— Katsos, naapurini, kun ihmisen luonto on sellainen, että se toisinaan hiukan tuinahtaa, niin ei sille voi mitään. Mutta sillähän siitä päästään, että tehdään kirveeseesi uusi silmä, entistä parempi. Ainanahan kirvestä tarvitaan, eikä sitä vielä toki romuläjään viskata. Tehdään uusi koko kalusta. Mitä me tosiaan turhia itkemme, me miehet.

Hän tuli jo kokonaan hyvälle päälle, aivan toiseksi mieheksi.

— Latesii latesimerit puerit, se on me aiyan oppineet pojat, sanoi hän ahjoaan kohennellen. — Se on vanhain ruomilaisten kieltä, ja ne olivat viisaita miehiä ne, mutta kiivasta väkeä, tulista väkeä, lisäsi hän ja hymyili sankan partansa alta. — Olipa tässä tulla koko Jerusalemin hävitys, hah, hah! Mutta ei hän sille voi mitään, että ihminen hiukan tuinahtaa, ei niin mitään — varsinkin kun sattuu tyhmyyksiä, jotka vievät hyvän kirveen silmän poroksi.

Kolkkala ja Soijan mies, joka oli tuonut kirveensä, pihdit ja vasarat takaisin pajaan, olivat äänettöminä, eivätkä he oikein tietäneet, mistä päästä olisivat puhetta alkaneetkaan.

Vihdoin avasi Kolkkala suunsa.

— Mitä kieltä se on se jeekuna, taikka rastit eli kuinka se oli? kysäsi hän uteliaasti, mutta sentään aristellen, niinkuin uutta räjäystä peläten.

— Mitä sinä sillä tiedolla tekisit? Elä utele turhia, et sen sisällystä kumminkaan ymmärrä, tokasi seppä.

Mutta hetkisen ahjoon katseltuaan kääntyi hän kiivaasti Kolkkalaan ja sanoi karahtavalla äänellä:

— Se on ryssää! Mutta elä saata minua sanomaan sitä toista kertaa.

— Vai ryssää, ihmetteli Kolkkala. — Kaikkia se mestari osaa. Mutta niinhän se on, että joka on hyvä yhteen, se on hyvä toiseenkin. Miks'eikä Joosemestari osaisi ryssääkin, hän kun osaa mitä vaan tahtoo.

— Elä turhia imartele, sanoi seppä jyrkästi. Hän otti Soijan miehen kirveen ja katsasti sitä.

— Ei muuta kuin uusi hitsi, joka pitää, sanoi entinen seppä. Olipa hyvä, että jäi edes tämän veran jällelle, puhui hän sitten kirvestä tarkastellen.

— Kuka seppä se sillä tavalla sanoi? kysäsi Soijan mies, joka huomasi, että Joose-mestarin kanssa taas saattoi puhua niinkuin ennenkin.

— Se oli seppä, joka ei ensi kuumentamalla saanut hitsiä pitämään, ja sellaisia on ollut monta. Sellainen oli minunkin oppimestarini, Rastilan vanha Jaakko, ja on sitä sananpartta sovitettu häneenkin. Hah, hah! Lysti äijän kämpyrä muuten. Kirosi ja noitui hitsiä tehdessään ja pyrähteli kuin harakka, niin että housut höllähteli. 'Tässä on se peijakkaan pohle, missä ne isot pihlitkin nyt ovat?' mekusi hän ja sotki koko ahjon sekaisin, vaikka hänellä monasti oli juuri hakemansa pihdit kourassaan. Sitä oli poh-tija, ja monta makeata naurua hänelle naurettiin. Mutta hyviä seppiä tuli hänen oppipojistaan kaikista, puhui Joose-mestari. — Paina! sanoi hän sitten käskävällä äänellä Soijan miehelle, asettaen vahvan kan-gen pötkyn ahjoon kirveen silmäksi.

Pajassa vallitsi taas entinen rauha ja säännöllinen meno, eikä kuulunut muuta kuin ahjon kohina ja palkeen kantimen pitkäveteinen kitkutus.

Joose-mestari seisoi ahjon edessä, molemmat kädet pistettyinä rintapieliin nahkaisen esiliinan alle.

— Soh! sanoi hän taas lietsojalle. — Lyöpä tuohon, ohennetaan tätä vähän.

— Kas niin. Paina!

Kolkkala istui vuoron pajan kynnyksellä, vuoron seisoi ahjon takana käsiään lämmitellen, ja odot-teli kärsivällisesti, kunnes Soijan miehen kirves oli

valmis. Eikä se pitkältä kestänytkään valmistaa, sillä seppä takoi huitomalla, löi niin että esiliina keikahteli, löi ja jutteli ja pyyhkäsi välillä hikeä otsastaan. Kimeltäviä tähtiä alkoi kyllä jo pilkottaa pakastaivaalla, mutta pajassa ei oltu vielä pantu paretta pihtiin, kun kirveessä oli jo uusi silmä, uusi talka ja koko kapine muutenkin kuin aivan uusi.

— Siinä se nyt on, mutta olipa sen kanssa heilumistakin, sanoi seppä ja laski kirveen pajan kynnykselle, tarkasteltuaan vielä ovella päivän heikkeenässä valossa sen terää karkaisun jälestä. — Ja kaikki tämä liika hiki tuli sinun pahkakuppisi vuoksi. Saisit nyt maksaa puoliksi tämän, lisäsi hän Kolkkaan kääntyen.

Kolkkala kyhnäsi korvallistaan ja tuli nähtävästi levottomaksi. — Jokohan tekee seppä niin lujan päätöksen, että hänen täytyy alistua — —

Mutta seppä jätti tuomion tekemättä, eikä määrännyt kirveen omistajaltakaan maksua kuin ihan halvimman mukaan.

— Tuo nyt sitten tänne se kuppisi, että tästä pääsee edes huoneelle ennen yötä, sanoi hän Kolkkalalle.

Kolmessa miehen tarkasteltiin siinä nyt pahkakupin puolikkaita, jotka Kolkkala kaivoi säkistään alasintukille.

— On siinä ollut pahkaa, ihmetteli Soijan mies ja nauroi. — Ja luulisipa siinä olevan jo rautaakin tarpeeksi.

— Neljä sinkilää, sanoi seppä. — Jaa'ah! Minä olin silloin vielä pahainen poika, kun nuo ensimmäiset siihen kiinnitin. Tunnenpa hyvin poikaiset käsi-alani.

— Kyllä se on ollut mainio astia, eikä meillä vaan tultaisi ilman sitä toimeen, vakuutti Kolkkala.

— Ja kun sen vielä pitäväksi saan, niin ei sitä neljättä kertaa säretä. Siitä minä vastaan.

— Onhan tuo tainnut aikoinaan olla hyväkin, silloin, kun parempia ei tunnettu, sanoi Joose-mestari. Mutta maailma muuttuu ja sinun pitäisi, Kolkkala, ottaa ajastasi vaari. Minä sanon sinulle suoraan, että kautta pitäjän käy maine tästä sinun pahkakupistasi, eikä se ruoka-astiaksi tätä nykyä enää kelpaakaan muille kuin sioille. Osta sinä kivivateja sinäkin, niinkuin muutkin ihmiset. Kuluuhan tämän hiekkauksessa jo piikain kynnetkin, joll'et muutakaan ajattelisi.

— Meillä ollaan siihen niin totuttu, että kyllä siitä vaan kaipuu tulee, ell'ei sitä ehjäksi saada, arveli Kolkkala. — Ja mitä niistä uudenaikuisistakaan astioista? Eivät niillä näy sen vauraammiksi pääsevän, jotka niitä käyttävät.

— Sinä olet auttamaton, sanoi seppä. — Täsähän on jo entisestään sinkilöitä niin, ett'ei ymmärrä, mihin uusia kiinnittäisi. Tuohon nyt sopisi juuri ja juuri yksi — vaan entä toinen? Yhdellä se ei pysy koossa, ymmärrätkö?

Kolkkalalle tuli hätä. Hänen sormensa ihan vapisivat ja silmäin väliin tuli tuskallinen kurttu, kun hän kiihkeästi etsi sopivaa sinkilän kohtaa kupinsa puolikkaissa.

— Panisiko häntä toisen tuohon kohtaan? osoitti seppä sormellaan.

— Siihen, juuri siihen! Eipä parempaa kohtaa voisi keksiäkään. Ihan siihen se pannaan, ja tästä

tulee vielä mainio kalu, parempi kuin uusi, huudahti Kolkkala innoissaan ja hyvillään, valmiina tarttumaan vuorostaan palkeen painimeen.

— Paikataan nyt sitten, pannaan paikkaa paikan päälle ja sinkilää sinkilän selkään vaikka tuhanteen ristiin, koska sinä et uusia astioita osta, silloin kun niitä jo on hyviä tarjolla. Paina!

Ja seppä pisti palasista jatkellun, pitkän ja hoiakaksi taotun naulakangen pään ahjoon, tehdäkseen siitä sinkilät Kolkkalan pahkakuppiin.

Iltapuhde oli alkamassa. Soijan miehelläkään ei ollut mitään kiirettä ja hänkin jäi vielä pajaan tupakoimaan, jutustelemaan ja katselemaan Kolkkalan kupin paikkausta. Sillä paja on sellainen paikka, jossa aika kuluu hyvästi, jolla on oma erityinen viehätyksensä. Siellä on uteliaisuudelle laajat alat, siellä näkee aina vanhaa kaikellaista, monenmoisia loppuunsa käytetyitä ja hylyksi heitetyitä esineitä hajallaan pitkin nurkkia ja seiniä ja pitkin nokista, kovaksi tallattua maapermantoa, monta sellaista kapinetta, jonka aika jo on ollut ja mennyt. Mutta siellä näkee myös saman vanhan romun ohessa joka hetki syntyvän jotain uutta, sillä jokainen vasaran isku, jonka seppä rautaan pudottaa, on uusi synty-sana, on jonkun uuden muodon alku. Pajassa on aina miettimisen ja arvailemisen varaa, että mikähän tuokin on ollut — ja mitähän tuostakin tulee —?

— Pistähän pärettä pihtiin aikasi kuluksi, koska tässä jo alkaa hämärtää, sanoi seppä Soijalaiselle.

Hän seisoi taas miettivän näköisenä ahjoon katsellen, kädet pistettyinä rintapieliin nahkaisen esiliinan alle, niinkuin hänen tapansa oli, kun rauta

oli kuumenemassa. Vasemman jalkansa oli hän nostanut alasintukille ja nojasi samanpuolista kyynäspäättään polveensa.

Yht'äkkiä vetäsi hän oikean kätensä poveltaan, heilautti sitä ja sylkäsi kämmeneensä, niinkuin kii-vaasti johonkin tarttuakseen, mutta oli sentään yhä mietteissään ja katseli ahjoon.

Kolkkala ja Soijalainen huomasivat sen ja hymähtivät salavihkaan, mutta eivät hiiskuneet mitään. Edellinen painoi vaan hartaasti paletta.

Tämä sepän temppu tunnettiin laajalta. Se tiesi sitä, että joku uusi tuuma oli äkkiä pistänyt hänen päähänsä, ja sattui monasti, että hän sen saman tempun teki kirkon penkissäkin, keskellä parasta saarnaa.

Pian olivat sinkilät valmiit ja niitä alettiin kiinnittää kupin puolikkaihin, jotka kiristettiin tiukasti yhteen.

Kolkkala seurasi hyvillä mielin sepän liikkeitä, oli nöyrä ja valmis noudattamaan hänen pienintäkin viittaustaan ja koetti olla kaikin puolin apuna. Hänen pienet, tihkurat silmänsä kiiluivat ilosta, hän nuolasi tavan takaa huuliaan, puhkui ja kumarteli ja piteli kuppia alasimella, kun seppä teki kotkauksia sinkiläin kärkiin. — Ah, tuleepa siitä hyvä! mietti hän. — Näkevätpähän vielä siellä kotona, ett'ei sitä niin vaan — —. Paneskinhan tahallasi lapset särkeämään, akka — tahallaanhan se aivan varmaan teki sen. — Mutta minäpä olen viisaampi. — Onni, ett'ei mennyt kolmeksi, silloin olisi pahateko tainnut onnistua. — Kyllä tulee hyvä! — Mitähän tuosta ottanee seppä — ehkä kymmenen kopeekkaa. — Viisikin riittäisi tuollaisesta työstä, mutta jos niikseen tulee,

niin minä vaikka kaksikymmentä maksan — kun vaan saan näyttää niille siellä kotona -- —.

Kuppi oli koossa ja seppä asetti sen kumolleen alasimelle.

— Siinä sen nyt näet. Latesii latesimerit pu-
erit, se on me aivan oppineet pojat, sanoi hän nau-
rahtaen, mutta sentään painolla.

Kolkkalan suu meni leveään hymyyn.

— Niin, kyllähän Joose-mestari — alkoi hän
puhua ja oli juuri ottamassa kuppia alasimelta, mutta
ennenkuin hän sen ennätti tehdä, sieppasi Joose-
mestari niinkuin leimaus moukarin käteensä ja hei-
lautti sen hirveällä voimalla Kolkkalan nenän editse
hänen pahkakupilleen, niin että säikäleet singahteli-
vat ympäri pajan ja napsahtelivat seiniin ja kattoon.

Eräs joul.

— Kylläpä kelpaisi vaarille nauraa, joll'ei päivää tulisi ollenkaan! Kiirehtiä meitä yöllä, ensimmäisestä kukon laulusta heinäan, ikäänkuin ei päivemällä olisi ennätetty. Tosinhan tämä on jouluaatto, mutta olisi vaari voinut rauhassa maata itse ja antaa muidenkin levätä tarpeekseen. Mitä tästä nyt on apua, että koko pitkän puhteen täällä ladossa venymme, kun ei täältä kumminkaan pimeässä kuormilla kotiin päästä? — Kestääpä totisesti tämä talvinen päivän tulo, varsinkin kun sitä rupeaa ensimmäisestä kukon laulusta odottelemaan.

— Olikohan kukko meidän kotoa lähteissä vielä laulanut ollenkaan? Taisivat korvasi haarata. Minusta näytti otava vasta niinkuin ensimmäistä hetkeä aamuyöstä, kun sitä Mustansuon lakeudella katselin.

— Lauloi kuin lauloikin juuri rinnustinta kiinni vetäissäni, ja äänestä tuntui, että se oli vast'ikään herännyt. Mutta sinun kohmeloisessa silmäsäsi saattoi otavan kärki olla kallellaan.

— Ja minä voin yhtä hyvin väittää, että kolmen päiväiset viinat lauloivat sinun korvissasi kukon äänellä, niinkuin ennen paha omatunto Pietarille. — Yhdentekevää, mutta kummallisen pitkä on todellakin

tämä aamupuhde. Minusta tuntuu, niinkuin se yhä vaan pimenisi. Ja alkaa jo vähän viluttaakin. Huh! Onko siellä matissa enää tilkkaakaan? Kummallinen aamu, sanon minä! Kun Murron pirtistä lähdimme, oli minusta kuin itä jo olisi sarastanut. — Sitten alkoi niin riivatusti nukuttaa ja taittiinkin tässä tunti-kausi köllitellä, niin että pitäisihän nyt jo päivän valjeta.

— Pitäisi kylläkin, veljeni, jos vanhoihin merkeihin on luottamista.

— Siunatkoon hyvä isä sielujamme tänä jouluaattona ja antakoon meille valkeuden. Eihän tällaisessa pimeydessä näe heinäkuormaa edes tehdäkään, vielä sitten umpisella tiellä kotiin viedä. — Liian pitkälle ryypittiin. Olisi pitänyt ajatella, ett'ei tänne ole edes jälkiä, ja tehdä sittenkin jo eilen tämä heinämatka.

— Kullakin päivällä on suru itsestänsä. Mutta kelpaisipa vaarille nauraa, sanon minä, ell'ei tulisi ollenkaan päivää!

— Elä veikkonen sellaista toivo.

— Enhän minä sitä toivo, koska minusta tuntuu, että se jo on tapahtunut. Pimeys on ottanut vallan maailmassa, ja ihan jouluaattona. Ai ai! Kynsiäni kimoilee aatellessani sitä päreitten kiskomista!

Näin keskusteli pimeällä talvipuhteella, jouluaattona, päivää odotellen, kaksi miestä heinäladossa kohisevan kuusikon rannassa.

Ne olivat Vuorenalustan veljekset, isäntä Eero ja hänen vanhempi veljensä Matti, joka oli naimaton mies ja teki talon töitä veljensä kanssa »sedän» nimellä.

Kaksi hevosta, tyhjät häkkireet perässä, purra murskutteli heinää ladon ovella. Ne ojensivat toisiinsa päänsä pitkälle ladon sisään ja repivät sieltä heinää itselleen, parhaita paikkoja valiten ja puhallellen huuraista henkeä latoon. Väliin ne taas peräytyivät niin pitkälle, kuin pellavaiset, ovenpieliin sitaistut marhaminnan perät ylettyivät, ja haukkelivat ahnaasti lunta.

Ilma oli nuoskea, niinkuin usein sattuu joulun aikana, pilvinen ja pimeä.

Korpi ladon takana kohisi hiljalleen ja tavan takaa kuului sieltä kahahtavia ääniä, kun kuusien oksille satanut lumi putoili suojan vaikutuksesta maahan, ja toisinaan risahti ja paukahti pahasti, jos oksa sattui taittumaan. Ladon räystäistä tipahteli vesi.

Veljekset olivat olleet Linnalla Tuomaan markkinoilla ja verojyviä viemässä, olivat alkaneet jo siellä iloisen joulun ja sitten jatkaneet sitä vielä kotiin tultuaan yhteen menoon pari päivää, jouluaattoon saakka.

Se oli siihen aikaan hyvin tavallista tuollainen rento elämä, sillä joka talon kodasta tupruili yötä päivää pannun savu melkein koko talvikauden, ja joka ei miehisistä miehistä ollut jollain erityisellä tavalla »herännyt», siltä usein luiskahti hyvin helposti kokonainen viikkokin annakasta, solahti miehen tietämättä huimassa humalassa, niinkuin hämärä uni.

Vaari, Matin ja Eeron isä, joka oikeastaan vielä piti peräsintä talossa, oli vihdoin kolmantena päivänä närkästynyt poikainsa lallatusta, kun nämä eivät saaneet edes jouluheiniä kotiin tuoduksi. Ja ylen pahaa oli jo puhunut muorikin sekä Eeron emäntä.

— Kaksi raavasta miestä talossa, ja pitääkö minun vanhan vapisevan tästä lähtemän jouluheinään, oli vaari morissut, asettellessaan puhtaita joulupäreitä ristikolle pirtin lakeen.

— On niissä miehiä meidän veljeksissä! Pitääkö tästä akkain lähteä heiniä pyhiksi noutamaan? Tuo heti aitan avain tänne! oli muori, veljen äiti sähissyt ja temmannut suuren avaimen Eeron kädestä, kun tämä taas oli hoippuroinut aittaansa nelinurkkainen pullo povessa, vanha, tuopinvetoinen »kanttiini» ruohonkarvaista lasia. Sitten oli muori koko aaton-aatto-illan hääriinyt tuimana aitan avain vyöllään, kulkenut pirtissä sisään ja ulos joulua varustellen ja aina välillä sähähdellyt veljeksille, jotka torkahdellen istuivat rahilla ja heittelivät vetisiä katseita muorin vyötäreillä keikkuvaan avaimeen.

— Menkää tuosta järkenään maata, että jaksatte aamulla heinään! oli Eeron vaimo kehoittanut.

Mutta tuskin olivat miehet mielestään vielä päässeet nukahtamaan, kun jo vaari oli rytyyttänyt heidät ylös, Eeron vasemmanpuolisesta pirtinperäkamarista, Matin pirtistä uunin pankolta.

— Ei sitä minun nuorena ollessani ollut aikaa maata joulun edellä. Jopa kai! Mutta mitä nämä tänänaikuiset nuoret! Akkoja, vetelyksiä. Kun saadaan hiukankin miestä väkevämpää, niin sitten nukutaan nahitetaan kuin naatit. Ei viitsittäisi edes joulujuhlaksi elukoille heiniä tuoda. Ylös!

Eero ja Matti olivat sentään kauniilla puheella saaneet hiukan evästä mukaansa, sillä matka oli pitkä saloniitylle, eikähän sitä tiennyt, mikä kipeä tarve matkan varrella olisi voinut sattua.

Ja niin olivat he lähteneet, lammasnahkasiin ja tallukoihin puettuina, kintaissa ja puuhkalakissa, miehuullisesti, vahvasti varustettuina pimeään talviseen yöhön, ja varoittaneet vaaria, että sauna lämmitettäisiin jo puolisen ajaksi.

Ennenkuin he pääsivät saloniitylleen, oli välillä Murron yksinäinen metsätalo, jonka kautta heidän tiensä kulki.

Pitkän hetken istuivat veljekset edellä kerrotun keskustelun jälkeen äänettöminä ladossa, kuunnellen korven kohinaa ja odotellen päivää. Kaikki oli muuten hiljaista, raskasta ja painostavaa. Kuului vaan hevosten hampaitten karskuna, veden tippuminen ladon räystäältä ja heinien kahina, kun veljekset liikkuttivat jalkojaan tai hevoset tempasivat niitä kynnykselle syödäkseen.

— Merkillistä! tokasi vihdoin Matti ja siirtyi keskeltä latoa, missä he polvet koukussa olivat istuneet, ovelle. — Ei ainoaakaan tähteä näy, ei edes koita.

— Vielä tähtiä tällaisessa pilvisessä pimeydessä, kun minä täältä tuskin erotan ovi-aukkoa, vastasi Eero ylempää ladosta.

Kului taas joltinenkin hetki äänettömyydessä. Matin istuessa kynnyksellä ja silitellessä hevosten päitä kummallakin puolellaan.

— Ihmeellistä! sanoi hän.

-- Seisomaan rupeaa minunkin meininkini, arveli Eero; ja häntä rupesi jo omatunto hiukan soimalemaan siitä, että oli äsken puhunut, kuinka vaarille kelpaisi nauraa, ell'ei päivää tulisikaan.

— Kauvankohan me viivyimme Murrossa? kysäsi Matti.

— No enhän tuota osaa arvata, kun se heidänkin taalalainen näkyi seisovan, mutta kauvanko tuossa nyt lieenee istuttu, että pari aamupuolikasta Murron Matin kanssa tekaistiin, arveli Eero.

— Vaan minustapa tuntui, niinkuin jo äsken sanoin, aivan kuin olisi jo itä sarastanut meidän las-kiessa Murron mäeltä alas. Mutta sitten alkoi minua niin riivatun tavalla raukaista.

— Ei se ollut aamun koittoa, se oli vaan tulen kajastusta Murron kodasta, selitti Eero. — Ja jos silloin jo aamu olisi ollut niin lähellä, niin ymmär-räthän sen, että nyt pitäisi jo pakostakin auringon olla ylähällä, koska tässä heinissä vielä sen jälestä oltiin rupeama pitkänämme.

— Oltiin tietenkin, vakuutti Matti, — vaikka minä en nukkunut juuri ollenkaan, vaan kuulin koko ajan, kuinka hevoset söivät.

Veljekset istuivat taas kauvan äänettöminä ja mietiskelivät. Eikä heillä paljon puhumista toisilleen ollutkaan, sillä toinen tiesi jotensakin saman kuin toinenkin. Mutta kaikki heidän miettimisensäkin koh-distui tähän ihmeelliseen aamuun, josta ei todella tun-tunut tulevan päivää ollenkaan.

Pimeys oli yhä sama.

— Mitä mietiskelet veljeni? kysäsi Eero, ja hän melkein säpsähti omaa ääntään, kuinka se tuntui niin oudolta ja ontolta, aivan kuin joku olisi puhunut la-don seinän takaa.

— En tässä osaa enää miettiä mitään muuta kuin tätä loppumatonta puhdetta, vastasi Matti alakuloisesti. — Vaari ajoi meidät varmaan jo illasta matkalle, muuten tämä ei ole mahdollista.

— Mutta minä kuulin kukon laulun, väitti Eero.

— Kyllä se toisinaan näin ilmain käänteessä laulaa illallakin, arveli Matti, jossa alkoi varmentua se ajatus, että todellakin oli ollut vasta ilta, kun he kotoa lähtivät, vaikka he eivät kohmelossa olleet sitä huomanneet. Olisiko vaari tehnyt kepposet heille? Se olisi hyvin hänen tapaistaan. Otava oli kyllä hänen mielestään näyttänyt aamuyötä, mutta tämä kaikki alkoi tuntua niin kummalliselta, että hän jo epäili, oliko nähnyt otavaa ollenkaan, vai muistiko hän jotain muuta yötä. Ehkä hän muistelikin sitä yötä, jolloin he Linnalta palasivat — silloinhan oli kirkas yö ja hän katseli otavaa Lakeanummella. Hän mietiskeli tätä seikkaa kauvan ja joka puolelta, mutta asia kävi hänelle lopulta yhä sekavammaksi.

— Kuules? kysäsi hän äkkiä Eerolta ja nousi veljensä rinnalle ylemmäksi heiniin. — Muistatko sinä, näkyikö meidän kotoa lähteissä tähtiä, vai oliko ilma yhtä sumea kuin nytkin?

Eero kohautti päätään niinkuin olisi tahtonut katsoa taivasta, mutta läpinäkymätön pimeä kohtasi hänen silmiään ladon katosta, vaikka ovesta, mihin hän siihen saakka oli katsellut, heijasti lumi sen verran valoa, että saattoi erottaa, millä kohtaa reikä oli.

— Totisesti, jos sanon, niin valehtelen. Mutta eiköhän ilma ollut suoja jo silloin ja taivas pilvessä, kosk'en muista tunteneeni yhtään kylmää ruumiisani, vastasi hän Matin kysymykseen.

— Olisiko siis näköni ollut niin hairauksissa, vai muistanko jotain entistä yötä —? Kuule, Eero, veljeni Eero, emmehän me vaan liene unessa, sanoi Matti ääni painuneena ja värähtäen, ja hän alkoi pimeässä haparoiden tunnustella veljensä käsivartta.

— Nyt on mies pois suunniltaan. Elä turhia! Tässähän istumme omassa tuohikattoisessa ladossamme, tuossa ovat hevosemme — mitä sinä unista hupsit? — Ja voi sinua tyhmää ja yksinkertaista ihmistä! Olimmehan Murrossa ryypyillä tullessamme ja siellä oli jo koko talon väki ylähällä, sanoi Eero vilkkaasti, kun oli huomannut parhaan todistuksen kumotakseen veljensä epäilyksen siitä, olivatko he kotoa lähteneet illalla vaiko aamulla.

— Joka sanoo veljestään »sinä tyhmä» — — kuule, kuule Eero, minä varoitin sinua. Ehk'eivät olleet Murrossa vielä panneetkaan levolle. Ehkä he vielä valvoivat iltaa, tai olivat nousseet yöllä ylös, kun se heidän taalalaisensa seiso. Oletko niin varma asiasta, että sanot veljestäsi: »sinä tyhmä», intti Matti.

— Mutta kun Murron Matti juuri selvästi huusi meitä aamuryypylle ajaissamme pihaan, koetti Eero selittää asiaa.

— Niin, siinäpä se juuri kysymys onkin, että tiesivätkö ne Murrossakaan varmaan, mikä aika vuorokautta silloin oli, kun se heidän taalalainen — —

— Mene hiiteen taalalaisinesi ja hulluine mietteinesi! Tietysti tästä päivä valkenee niinkuin muinakin aamuina ja aurinko nousee meille syntisille niinkuin ennenkin, jakha ehtii. Mutta totta on se, että hirmuisen pitkä on tämä puhde, päätteli Eero ollen olevinaan rohkea ja varma asiasta, vaikka pelko

ja salainen kauhu sekä epäily ajan oikeasta kulusta alkoivat kyllä ahdistaa häntäkin.

Pimeys pysyi muuttumattomana. Hevosetkin lakkasivat syömästä kokonaan ja kävivät liikkeistään päättäen levottomiksi.

— Alkaisikohan nyt tapahtua vanhan testamentin ihmeitä vielä nykyisellekin kansalle ja aurinko seisoi jossain paikallaan? katkasi Matti veli taas äännettömyyden pelokkaalla vakavuudella. — Jos me jälestä puolen yön lähdimme kotoa ja jälkeen kukon aamulaulun olimme Murrossa, niin sellainen ihmetyö tässä on varmasti tapahtunut.

— Jokohan? tokasi Eero, koettaen olla niin välinpitämätön kuin suinkin, vaikka hänen oma aatoksensa heti iski samaan kuin Matinkin. — Eihän nyt ole kuulunut sotaakaan mistään päin sittenkuin isolta Turkilta pää katkaistiin ja heitettiin Punaiseen mereen.

— Mistä tiedät, epäili Matti. — Ehkä rynnistää ristitty sotajoukko jossain muita pakanoita vastaan ja tarvitsee siellä pitemmältä päivää.

— Niin, herran tiet ovat ihmeitä täynnä. Ei tiedetä mitä kulloinkin tapahtuu, myönsi jo Eerokin.

Ilma kääntyi yhä suojemmaksi, korpi alkoi kohahdella ja henkäillä raskaammin, vesi tippui puista. Paksu sumu laskeutui niitylle, niin ett'ei enää voinut eroittaa edes valkeaa lunta, vaan maakin näytti mustalta niinkuin syksyllä. Kaikki alkoi tuntua nuoskealta, heinät ja miesten vaatteetkin, kun he niitä koettelivat.

Pelko rupesi hiiviskelemään yhä lähempänä veljesten ympärillä ja painamaan heitä, ja heidän päässään pyöri jos jonkinlaisia mietteitä, toinen toistaan kummallisempia tästä käsittämättömästä ja loppumatto-

masta aamupuhteesta, joka ei ollenkaan alkanut vaaleta.

He eivät voineet enää istua äänettöminä, sillä äänettömyys lisäsi vaan salaperäistä pimeyttä, ja vaikk'ei heillä ollut halua puhumiseen eikä juuri mitään erityistä puhuttavaakaan, koettivat he kummin-kin pitää ääntään toinen toisensa kuuluvilla, sillä silloin tuntui olo jotenkuten turvallisemmalta. He alkoivat jutella kaikenmoisia vanhoja asioita, joita he ennen olivat jo tuhansiin kertoihin puhuneet sekä kuulleet muitten puhuvan.

— Tämä on muorin lato, tämä tuohikattoinen, jossa nyt istumme, ja tuo toinen tuolla alempana, tuo olkikattoinen, on vaarin, alkoi Matti, vanhempi veli.

— Niinhän sitä isä on puhunut, vastasi Eero, — ja sinäkin joskus.

— Olen kyllä, sillä minä muistan paljo vanhempia asioita kuin sinä. Ja sitävarten tätä sanotaan muorin ladoksi, että hän, isämme äiti, oli ollut itse nurkalla, kun tätä tehtiin. — Se oli reipas muija, muorivainajamme. Mutta surkean lopun hän sentään sai, ja ennen aikojaan. Sinä et häntä enää muista.

— Enhän minä muista, myönsi Eero.

— Mutta minä muistan vallan hyvin. Ja vielä tälläkin hetkellä vihhlasee sydäntäni, kun muistelen sitä kauheaa parاهدusta, jonka hän päästi, kun pannun hattu kodassa särkyi ja koko kiehuva sisäily kuohahti hänen päällensä. Se huuto kävi läpi luitten ja kaikki juoksivat kotaan. Minä hain juuri silloin olkirödyksestä navetan katoksessa kanaa, joka oli joutunut navetasta hukkaan, ja säikähdin niin, että piilouduin olkiin ja olin siellä iltaan saakka, kunnes

isä minut sieltä löysi. Kuulin kaikki ja näin kuinka muorivainajaa kannettiin kodasta tupaan, ja yhä hän vaan huusi ja valitti. Hän oli silloin juuri joulupolttoa tekemässä ja samassa poltossa oli kymmenen kappaa Korven sedän maltaita, mutta ei muori itse enää sitä joulua nähnyt. Niihin palohaavoihinsa hän kuoli.

— Niinhän sitä isä on puhunut, sanoi Eero. — Mutta ryyppäsivätkö ne sitten sitä polttoa? kysäsi hän tavallista kiihkeämmin, — nauttivatko sitä jumalan viljaa, joka poltettaissa kuohahti yli ja tappoi muorin?

— En tiedä enkä muista, vastasi Matti. — Siitä ei ole koskaan ollut puhetta. Korven setä ei sen jällestä maistanut tippaakaan, niinkuin sinäkin muistat, mutta isämme kyllä on lasia kallistellut. — Hautajaiset ne pitivät muorille hyvät, sen muistan. Muori makasi kirstussaan keskellä pirtin lattiaa ja siinä ne lauloivat kyläläiset virsiä ympärillä, ukot karkealla äänellä, naiset itkien ja uikutellen. Miehet kehuivat, että siinä oli emäntä, joka oli polttanut parasta viinaa koko kylässä, ja suuri tuohipullo keikahteli pöydällä yhtenä, se sama suuri pullo, jota isä vielä kutsuu muorin pulloksi.

— Ja se oli joulu?

— Joulu, aivan niinkuin nytkin.

— Voi sitäkin joulua, ja voi niitä kaikkia muitakin sen jälkeen! huudahti Eero väräjäväällä äänellä ja astui ladon kynnykselle. Sitten viskasi hän ähäh-täen jotain yli hevosten, umpimähkään pimeätä metsää kohden, ja sieltä kuului etäältä helähdys, niinkuin tapahtuu jonkun lasi-astian särkyessä. — Kuinka monta niistä olemme mekin pimeydessä lallatelleet ja

pirtin pahoissa ryömineet kuin siat, jatkoi hän, ääni yhä tuskallisemmin värähdellen, niinkuin olisi mies pelännyt, tai saanut yht'äkkiä joukun sisällisen piston.

— Totta on kaikki, mitä sanot veljeni, myönsi Matti. — Mutta aina on sentään aurinko noussut ja päivä seurannut yötä säännöllisesti, ovatpa miehet maanneet tai valvoneet.

— Vaan nyt se seisahtui, tai romahti taivas navallaan nurin, sillä päivää ei tästä puhteesta enää tule, siitä nyt saamme jo olla varmat.

— Meiltä on ylimmäinen tainnut ottaa armonsa ja valkeutensa pois, huokasi Matti.

— Hän on meihin vihastunut. Me olemme liian paljon syntiä tehneet sekä ajatuksilla että sanoilla ja töillä, vieläpä hänen omassa huoneessaan köhmelöisina monasti torkahdelleekin.

— Oi, että tulisi vielä päivä, tulisi edes lyhyeksi hetkeksi vielä siunattu valkeus, huokasi taas Matti.

— Ei taida tulla, epäili Eero synkkänä yhä. — Ah, veljeni, omatuntoni painaa minut kasaan, se painaa minut läpi näitten heinien ja läpi ladon lattian syltä syvälle jäiseen suohon. Minä tunnustan sinulle, että kun Mikon sunnuntaina viimeksi ripillä olimme, niin oli kulkkuni vielä Heikkilän talkooviinasta niin ahdas ja törkyä täynnä, ett'ei tahtonut siunattu viini alas solua, ja maku siinä oli kuin vanhan, väljähtyneen kaljan.

Eero puhui vielä pitkältä kaikista niistä suurista synneistä, joita hän oli tehnyt ja joita kaikki ihmiset olivat tehneet, hän puhui katkonaisin sanoin, nieleskellen ja melkein kuin itkua vastaan ponnistellen. Ja hänen jäykkyytensä sulii ja hän oli pehmeä niinkuin märkä ryysy.

Pieni toivon kipinä syttyi heissä sentään vielä, kun Matti veli hetken kuluttua muisti sanassa sanottavan, että Jumala antaa aurinkonsa paistaa niin hyville kuin pahoillekin.

He pysyivät jonkun aikaa rauhallisempina taas ja odottivat, istua kyhjöttivät heinissä ja siristelivät silmiään, ponnistelivat näköhermojaan kohti ladon ovea.

Mutta ei hituistakaan vaalennut maailma heidän ympärillään. Korpi kohahteli ja kahahteli vaan ja huokaili yhä yhtä raskaana ja pimeänä.

Epätoivo ja masentava kauhu valtasi miehet uudestaan ja heitä alkoi jo peljättää heinäinkin kahina, kun he jäseniään liikuttelivat.

— Mitähän ne ajattelevat tästä Murrossa ja kotona, arveli Matti.

— Ovat kauhuissaan, tiedäthän sen kysymättäkin, mutta rukoilevat tietysti joukolla, vastasi Eero.

— Vaan me onnettomat olemme täällä korvessa ihan kahden, ihan avuttomina. Lähdetään Jumalan avulla pyrkimään kotiin mekin, edes Murtoon saakka, sanoi taas Matti.

— Tehdään se, niinkauvan kuin vielä voimme, sillä tätä emme kestä enää. Vähemmästäkin on piminnyt syntisen ihmisen järki, ja minä tunnen, että sellainen kauheus meitä uhkaa, ell'emme tästä pääse muitten ihmisten pariin. — Mutta muistakaamme viattomia eläinparkoja, jotka eivät mitään pahaa ole tehneet. Pitäisihän meidän koettaa viedä edes hiukan heiniä mennessämme.

— Eläin raukat! Kyllä todellakin. Mutta eihän tässä pimeydessä näe edes kuormaa tehdä ja kuinka sitä sitten kuljetat umpisella, upottavalla tiellä?

— Pannaan edes vähän häkkien pohjille.

He astuivat vapisevin polvin ladosta ulos ja alkoivat hätäisesti päästää irti hevosiaan, jotka pitkään aikaan eivät enää olleet maistaneet heinän korttakaan, vaan levottomina kuopineet ladon edustaa, niin että maa siitä oli ihan lumesta puhdas, kamaaraan saakka. Vaan nyt, kun tunsivat olevansa irti, tulivat ne niin vauhkoiksi ja vallattomiksi, että miesten oli mahdoton pidellä niitä molempia yht'aikaa ja samalla saada heiniä häkkiin.

— Pelko ja kauhistus valtaa jo luontokapaleetkin, päätti Matti. — Soh, soh, katsos nyt tuota! Sitaise sinä liinaharja takaisin tuohon nurkkaan kiinni, minä pitelen tätä suitsista ja pannaan sitten tämä vuorostaan kiinni. Muu tässä ei auta. Siunaa ja varjele!

Matti piteli suitsista hevostaan ja Eero alkoi hätäisesti ajaa heiniä häkkiin.

Hän ei ollut ennättänyt vielä nostaa kuin pari sylillistä, kun niityn toiselta puolelta, viidakosta, kuului paha räähähdys, jota seurasi ihmeellinen, vinokuva suhina ja kotkottava ääni kaikkiin ilman suuntiin. Ja siltä puolelta korpea, joka oli latoa lähinnä, alkoi samassa räähähdykseen vastata outo raksutus, melkein kuin olisi taiteltu poikki kuivia kuusen oksia, tai joku siellä olisi kopautellut kalikalla kuivasen kylkeä.

— Sielumme kautta! huusi Matti ja hellitti kätensä hevosen suitsista.

Hevonen riipasihen heti täyteen laukkaan, häkin liisteet työnsivät Matin lumelle kumoon, ja muutamaman silmänräpäyksen kuluttua kuului häkkineen,

rekineen kotiin päin nelistävästä hevosesta vaan säännöllinen pauke, joka syntyi, kun se iski takakavioita reen sepilautaan. Ja kohta haipui sekin kalkutus pimeään, sumuiseen korpeen.

Toinen hevonen hyppi ja korskahteli ladon nurkalla ja vaara pyöri, ett'ei sekin päässyt valloilleen, samalle tielle toisen jälkeen. Mutta marhaminta kesti sentään, vaikka tiukalla siinä oli kolmisäinen, pella-vainen nuora.

Veljet olivat kotvan aikaa aivan sanattomina tyrmistyksestä, toinen istuen lumessa, toinen heinissä ladon kynnyksellä, sydän iskien rinnassa niinkuin olisi tahtonut hajottaa koko rintakomeron, jäsenet raukeina vavisten.

— Ne — o-o-ovat vainajia! Minä tunsin mu-mu-muori vainaan parahduksen. Hän tulee meitä hakemaan omasta ladostaan, sai vihdoin Matti hätäisesti sammaltaneeksi.

— Tai pahoja henkiä! kuiskasi Eero, kurkussa ahdistus.

Eivät ne sentään olleet kumpiakaan ja tavallisissa oloissa olisivat miehet nuo äänet kyllä tunteet. Kettu veitikka, joka siinä nuoskeassa ja mieleissään pimeässä oli lähtenyt saaliilleen, oli toimittanut miehille tämän kauhean pelästyksen.

Tuntien nälkää suolissaan ja huomatessaan sään otolliseksi, oli se lähtenyt korven takaa mäestä, kiven onkalosta hiiviskelemään ja nuuskimaan niitylle päin. Oli kierrellyt ja kaarrellut kauvan ladon kohdalla, turpa pystyssä, kun tunsu sieltä epäiltävää hajua, mutta vihdoin oli etäältä kaartaen sivuuttanut

ladon ja päässyt toiselle puolelle niittyä, viidaktoon, missä muisti ennenkin saalista saaneensa. Siellä oli yllättänyt lumesta riekkoparven, yhden nujersi lumiselta makuusijaltaan ja toiset lähtivät säikähtyneinä umpimähkään pimeässä lentämään. Mutta metso, vanha kukko, oli herännyt riekahdukseen ja toisten siipien suhinaan ja nostanut päätään ja kuulostellut oksallaan partaisen kuusen kyljessä. Hän ei lähtenyt pimeässä lentämään, kun tiesi paikkansa turvalliseksi, mutta ei voinut kumminkaan olla hiljalleen torumatta sellaista rauhansa häiritsemistä. Hän käänteli ja kallisteli päätään, karskutti paksua käyrää nokkaansa, siirtyi sitten varovasti keskemälle oksaa, kun rungon vieressä tipahteli vettä, veti päänsä höyheniinsä ja rupesti levolle taas.

Mutta veljekset päästivät kiireellä ja läähättäen hevosensa ladon nurkalta irti ja loikkasivat häkkiin. Ero tarttui ohjaksiin ja Matti jäi seisomaan hänen taakseen, iskien kouransa häkin liisteihin niinkuin hukkuva ainoaan pelastukseensa.

Siinä hän seiso i ja koetteli kaikin voimin pitää rekeä tasapainossa, polkien jalallaan milloin toiselle, milloin toiselle kaustalle, milloin taas painaen molempia yht'aikaa, aina sen mukaan kuinka reki kallisteli ja hyppeli paksussa lumessa, sillä hevonen laukkasi hurjana, hillitsemätöntä vauhtia, kun tiesi kumppaninsa menneen siitä edellä ja itse jääneensä jälkeen.

Oksat ja lumen taittamat kapealla metsätiellä pieksivät miehiä kasvoihin. Eerolta lennähti lakki päästä, Matti tunsi jotain lämmintä valahtavan nenästään leuvalle, mutta eivät he ennättäneet puhua ei-

vätkä selvästi ajatellakaan mitään, koettivat vaan pysytellä häkissä ja estää rekeä kaatumasta.

Huonosta tiestä huolimatta porhalsi hevonen yhtä laukkaa aina Murron aukeamalle saakka, missä veljen niittytie yhtyi metsäkulmilta tulevaan, vahvempaan tiehen, ja kohosi pellon poikki Murron taloon.

Siinä, kovemmalle tielle päästyään, alkoi hevonen astua, vavisten, huohottaen ja melkein horjahdellen.

— Voi kauhistusta! sanoi Matti syvään hengähtäen. — Että pitää hevosenkin mennä kuin henkensä edestä. — Kovinpa iski siellä korvessa nenääni, koska tuntuu verta vuotavan.

— Minulta on tainnut mennä lakki, sanoi Eero. — Mutta kiitetään, että sillä päästiin.

— Niin, tarvittaneeko tässä enää maallista verhoa ja pään suoja, huokasi Matti, pitäen yhä vielä lujasti kämmenensä häkin rehdoissa.

Murron pihalla näkyi liikuttavan suurilla päresoihduilla ja ikkunasta loisti tuli. Ja lähemmäksi tullessaan kuulivat veljekset kovan, järeä-äänisen virren veisuun, joka toisen hetken kajahti ihan selvästi korviin, toisen hetken taas oli ihan kuulumattomissa.

— Siellä liikutaan joukolla, sanoi Eero.

— Ja kuljetaan ahkerasti ovela, koska Matin veisuu kuuluu noin katkonaisesti. Minä tunnen hänen äänensä. Hän pirtissä veisaa ja toiset kulkevat tuohuksilla ulkona. Ovat suuressa tuskassa ja ahdistuksessa ihmisparat hekin. Kukin osaltaan! puhui Matti. — Mutta tuntuupa niinkuin pallo sydänelässäni sulaisi lähestyessämme muita ihmisiä.

Silloin hirnahti hevonen, otti äkkiä täyden laukan taas, ja miehet horjahtivat istuilleen rekensä pohjiin. Ja ennenkuin ennättivät kohentautua, räjähti jo häkin liiste Murron pihaveräjän pieleen säpäleiksi, veljet kiirahtivat tielle ja hevonen hyökkäsi oikopäätä alapihalle, saunan ja navetan välikössä olevalle kaivolle, josta kuului kulkusten helinää ja huutoja.

— Nyt on itse paha irti ja heinään menossa jouluaamuna! Eikä ole juottanut hevostaan. Tämähän on janoissaan niin, että syöksyy väkisellä kaivoon. Anna sille vettä, Heikki, muuten se survoo minut jalkoihinsa, kuului huuto kaivolta.

Siinä juotti parhaillaan pari metsäkulmalta saapunutta rekikuntaa hevosiaan, ollen joulukirkkoon menossa. Murron pojat säälivät omaansa aseihin tallin katoksessa ja sitoivat porokelloa aisaan. Veljesten tamma, joka oli heiltä ladolla karkuun päässyt, seisoi katoksessa myös, hiukan reen jätteitä perässään. Ja nyt hyökkäsi heidän liinaharja ruunansa kaivolle, kirkkoon menijäin niskaan.

— Lähde nyt jo, Jussi, katsomaan Tulittoman niitylle, eläkä vitkastele, kuului toinen ääni kaivolta päin. — Tässä on Vuorenalustan miesten ruuna ja tyhjänä tulee tämäkin, reki särkyneenä. Siellä on varmaan onnettomuus tapahtunut ja nämä hevoset palaavat nyt vasta tällä tavalla eilenaamuiselta menoltaan, ja ihan janoon kuolemassa.

— Niittenkö juoppojen jälkiä tässä jouluaamuna pimeässä penkomaan! Minä tahdon kirkkoon, minäkin, kuului vastaus.

— Mutta sinun täytyy! sanoi taas ensimmäinen ääni tiukasti. — Aattele, että olisi oma isämme siellä.

— Siinäpä se on! Mutta kun meidän Matilla ei ole hätäpäivää. Istuu pirtissä virsikirja, oluthaarikko ja kolmihaarainen kynttilä nenän edessä. Sinä kuulet hänen veisuunsa hyminän. Paimentakoon kukin omansa, minä en tarvele joulujuhlaani.

— Hevos parka, kun nyt juo jo kolmatta ämpäriä! kuului taas edellinen ääni.

— Vai Vuorenalustan hevosia, sanoi toinen kirkkomiehistä. — Käännähän vähän syrjään sitä, että päästään tästä tielle. Onpa leuto joulusää. — No mutta missä kummassa ne ovat miehet?

— Luoja ties, kuului vastaus. — Eilen aamulla varhain ne hyvässä kohmelossa poikkesivat tähän meille heinämatkallaan. Isä-ukon kanssa sitten vielä vähän ryypiskelivät ja lähtivät toimeensa. Meillä luultiin niitten tästä palanneen huomaamatta takaisin, mutta nythän tämä näyttää ylen ihmeelliseltä. Tyhjät hevoset sieltä nyt vasta kirmasevat häkit säpäleinä, mutta miehistä ei näy jälkeäkään.

— Mentäköön nyt kumminkin teiltä etsimään niitä, kehoittelivat kirkkomiehet. — Eihän nyt paleltumisen pelkoa ole ollut, mutta ehkä on tapahtunut joku muu onnettomuus, kuka tietää — —

Pirtin ovesta käytiin taas. Joku meni sisään, toinen tuli päresoihdulla ulos. Murron Matin veisuu, joka kaiken aikaa hiljaisena hyminänä oli säestänyt pihalla käypää keskustelua, pulpahti oven auetessa taas koko voimallaan kuuluviin.

Veljekset, Eero ja Matti, olivat hämmästyksestä ja häpeästä hölmäntyneinä seisseet veräjän pielessä ja kuunnelleet sanaakaan sanomatta tai paikaltaan hievahtamatta puhetta pihalla.

— Kirous! kähähti vihdoin Eero hammastensa välistä. — Ja kirottu viina! Että me voimme nukkoa koko päivän toiseen pimeään!

— Mitä se tällainen päivä, kaksi hämärää! topautti Matti. — Mutta sano, veljeni, kuinka me ilkeämme tästä käydä ihmisten pariin? Siinä pahempi pulma. Ja kun on vielä jouluaamu, niinkuin kaikesta huomaan.

— Lähtekööt kirkkoon ensin, otetaan sitten vähin äänin hevosemme, arveli Eero.

Silloin lähestyi pihalla olijoista yksi heitä kii-vain askelin, heiluttaen loimuavaa tuohusta kädessään, suuri pakka päreitä kainalossa.

He eivät ennättäneet enää välttää mihinkään ja tulija töyttäsi melkein yhteen heidän kanssaan.

— Huh! Piru vieköön! Siunaa ja varjele, että joulu-aamuna kiroan, huusi tulija. — Tässähän ne ovat miehet, vai oletteko miesten haamuja?

Hän astui selkä edellä takaisin ja heilutti tuohustaan korkealla päänsä päällä. Kaikki pihalla olijat näkivät nyt selvästi valkean loisteessa Vuorenalustan veljesten nolot naamat, Eeron lakittomin päin, Matin nenä veressä ja silmät pulkkina päässä.

Alkoi sataa kysymyksiä miesten heinämatkastasta ja jo joukkoon naurettiinkin.

Murron Mattikin ilmestyi jo pirtistä portaille ja huuteli siinä paitahisasillaan, paljain päin ja naama punakkana hohtaen veljeksiä jouluryypylle.

Mutta veljet menivät äänettöminä hevostensa luo ja alkoivat köytellä ja kohennella särkyneitä rekiään, syleksien ja ähkien.

Ja kun kirkkoon menijäin kulkusten ja porokellon kaiku oli hävinnyt koivikkoon pellon taa, lähtivät he hiljalleen liikkeelle ja poikkесivat kirkkotiestä syrjään, kotiinsa päin, rinnassa ahdistava tunne, joka oli estää hengen kulkemasta.

Taivas alkoi kirkastua, nuoskea usma painui alas ja keräytyi kirkkaiksi kiteiksi puitten oksiin. Ja kun Matti ja Eero lähentelivät kotiaan, ajoivat Mustansuon aukealla, saapui heidän korviinsa pohjoisesta päin kankaitten, metsien ja soitten yli kumea kirkonkellon kajahdus, sitten toinen ja kolmas — ja soittoa kesti kauvan, kaiku toisensa jälestä vyöryi heidän ylitsensä kuin mahtava aalto ja haipui kaukaisten nummien rannoille.

Matti tarkasteli alakuloisena otavaa, ja huomasi viidennen hetken aamuyötä olevan kulumassa.

Köyhän hauta.

Juho Nykänen, kyläsuutari, makasi kirstussaan kellastuneella nurmella hautuumaan kiviaidan ulkopuolella, kädet ristissä rinnalla, kynnet piessä.

Ei se oikeastaan ollut kirstukaan, jossa hän makasi, ei sellainen kaarevasivuinen, korkeakantinen, jaloilla varustettu, jota tavallisesti ruumiskirstuksi kutsutaan, vaan ainoastaan jykevästä laudoista kokoonlyöty suora laatikko, joka oli noella ja liimavedellä tahrittu mustaksi, vaan jossa sentään oli melkein yhtä paljon näkyvissä pelkkää harmaata sahan jälkeä.

Varsinkin kansi, joka oli nostettu pystyyn aita vastaan Nykäsvainajan pään kohdalle, oli keskeltä aivan sen värinen, kuin vanha sahalauta luonnostaan on, sillä siltä kohdalta oli kaikki maali lähtenyt kyytimiehen hevosloimeen, kun hän Nykästä viimeiselle retkelle kyyditessään oli siinä kannella hajareisin istunut, loimi allaan.

Nykäselle oli näet tälle matkalle hommattu hevoskyyti, vaikka hänen ennen kyllä täällä maailmassa oli aina täytynyt taivaltaa jalan, ja lopulta rajoittaa kulkemistaan samassa suhteessa kuin jalat, hänen ainoat kulkuneuvonsa heikkenivät.

Jalan oli hän kulkea sipaissut kylästä kylään, talosta taloon, lestipussi selässä ja kupeella nahkainen laukku, jossa suuriin puurasioihin järjestettyinä olivat olleet vasarat ja hohtimet, naskalit ja pinninaulat sekä muut pienemmät tarpeet. Kaikkia teitä oli hän tallustanut monen kylän piirissä, kaukaisimpiin salotorppiinkin oli hän tuntenut polut. Ei ollut sitä talon tupaa, ei paljo sitä mökkipahaista, jonka pihanpuolisen ikkunan alla hän ei olisi matalalla jakkaralla selkä kumarassa osaa iästään istunut, ei ollut paljo sitä ihmistä paikkakunnalla, jota hän ei olisi jalkineihin auttanut.

Vikkelästi oli hän nuorempana kylien ja talojen välit kulkenut, mutta jota enemmän ikää karttui, sitä enemmän kului häneltä aikaa työpaikkoja muuttaissaan, kunnes hänen vihdoin oli täytynyt pientä vuokraa vastaan asettua paikoillaan elämään erään talon saunaan ja koettaa pysytellä hengissä vaan vanhojen jalkineitten paikkauksella. Ja oli siihen osalta vaikuttanut sekin, että uusi aika oli tuonut tullessaan kaikenmoiset uudet kuosit ja ompelut, joihin hänen vanhat sormensa eivät enää ottaneet tai-
puakseen.

Mutta ei hän kauvan enää viimeisen muuttonsa jälkeen ollut naskalia pidellyt eikä nahkaa nakutellut.

Kerran keväisenä yönä, kun hän illalla vielä oli parin saappaita puolipohjannut, kuukahti hän jakkaraltaan saunan nurkkaukseen levitetyle olkikuvolle kumoon, oikasihen siihen viimeisen kerran, työntäen vuosikymmeniä koukussa olleen selkänsä suoraksi, puristaen pikirihmain uurtamat kämmenensä

nyrkkiin sivuilleen ja suunnaten sammuneet silmänsä jäykästi saunan nokiseen lakeen — —.

Ja silloin tapahtui hänelle se kunnia, jota hän sitä ennen ei vielä koskaan ollut saanut: hän sai oman, vakinaisen olinpaikkansa, joka tosin oli hätäisesti kyhätty, mutta oli kumminkin hänen omansa — ja hän sai hevoskyydin kirkonmäelle. Ja sillä matkallaan hän nyt oli.

Mutta ei hän ollut kumpaistakaan sentään saanut omilla ansioillaan nytäkään, ja sen vuoksi olikin hänen parransänkisillä, laihoilla ja saunan nurkissa harmaantuneilla kasvoillaan katkera, melkein toivoton ilme, kun hän siinä tarkkaavaisena, suu puoleksi auki, kuunteli vieressään käypää keskustelua.

Talon renki oli ollut hänellä kyytimiehenä ja vanhoilla, tärisevillä häkkirattailla oli häntä tuoda koluutettu, niin että takaraivo oli ahtaan laatikon päähän jysähdellyt, mutta isäntäkin oli sentään toisella hevosella ja vieterirattailla tullut jälestä ja ottanut mukaansa vanhan kestivaimon, saman, joka rengin kanssa oli Nykäsen hänen uuteen asuntoonsa nostanut ja häntä hiukan siivonnut.

— Mitä? Eikö hänen työkaluillaan saa niin paljoa, että se vastaisi kirstun hintaa ja hautaan tuomista? sanoi lukkari, joka lauluvirkansa ohessa hoiti myöskin pitäjän vaivaiskassaa ja nyt isännän kanssa keskusteli Nykäsvainajan laatikon vieressä.

— Ei! vastasi isäntä jyrkästi.

— Mutta jos nyt isäntä sentään koettaisi ne ensin pienellä huutokaupalla panna rahaksi. Minä toimittaisin jo tänään huutokaupasta kuulutuksen.

— Kanttori saa itse pitää huutokaupan, jos tahtoo. Minä en hänen kaluihinsa kajoa. Siellä se on meidän saunan porstuassa vanhassa puuvakassa koko hänen omaisuutensa, pitääkää hänestä sitten huutokauppa tai miten tahdotte, mutta kahta markkaa enempää siitä ei kartu, vakuutti isäntä, pullea, punakka mies, kiiltovartisissa saappaissa.

— Eikö enempää! Maksavathan hohtimetkin jo yksinään pari markkaa, tuumaili lukkari harmistuneesti naurahtaen.

Näytti aivan siltä kuin Nykäsivainaja olisi nykyttänyt päätään ja kuulostanut. — Kaksiko markkaa vaan — ja kaikkein parhaat enkelska hohtimet, joista hän itse oli maksanut neljä ja joilla nytkin vielä pingoitti lestille vaikka kaikkein jäykimmän lautasnahan — —

— Ei niistä vanhoista naskalipahasista eikä lestikalhuista moniakaan makseta, joshan nyt juuri vasarasta ja hohtimista saisikin markan verran, väitti isäntä. — Mutta kirstu ja hautaan tuominen maksavat jo kaksitoista, joka ei suinkaan ole liikaa tällaisella kevätkelillä, kun ei tiedä lähteäkö reellä vai rattailla. Sitten kahden kuun hyiry, se on kolme markkaa — ja entä saunan siivous? Eihän siellä kuolleen jäleltä voi kukaan kylpeäkään, ell’ei sitä perin pohjin siivota, ja siihen menee piioilta ainakin kaksi päivätyötä, jos heitä siihen toimeen saa ollenkaan ryhtymäänkään. Niin että siitä toimesta on laskettava vähintään kolme markkaa — ja vielä yksi markka karpuuniveteen, sillä siellä on sellainen löyhkä — ja kanttori tuntee kyllä kunnalliset terveysterveys-ohjesäännöt. — Kaikkia viheliäisiä tulee ottaneeksikin huoneihinsa!

Nykänen melkein liikahti laatikossaan. — Kun tämän kaiken olisi aikoinaan arvannut, niin ennemmin melkein olisi itsensä suohon upottanut, syvimpään silmälanteeseen sukeltanut, sinne pohjaan itsensä kiinni puraissut ja sinne jäänyt kuin ammuttu sorsa — — Eikö hän ollut siihenkin taloon kymmeniä kenkäparia pelkillä ruokapalkoilla paikannut — —

— Niin, niinhän se on tässä maailmassa, sanoi lukkari mietteissään, mutta jonkunhan niistäkin täytyy huolta pitää. Mutta kovin paljon te määräsitte kirstusta ja hautaan tuonnista.

— Sitten olisi kanttorin pitänyt toimittaa ne itse, antoi isäntä kiivaan vastauksen. — Kun ei ollut edes lautoja valmiina, vaan nekin piti luuvan laipioista repiä. Ja onko tämä sitten keli, kuten jo sanoin?

— No no, ei kiivastuta! Teidän laskunne tekisi siis yhdeksäntoista markkaa.

— Osavasti. Eikä siinä ole tinkimisen varaa, vaan pikemmin päinvastoin.

— Ja ottaisitte sen rahan nyt heti?

— Niin, aivan tällä matkalla. Sitä vartenhan juuri tänne itse lähdinkin, sillä ei tässä köyhällä olisi aikaa odotella. Kyllähän kanttori sitten saa myöä ne kalut.

— No tulkaa sitten jumalanpalveluksen päätyttyä luokseni, niin teemme tilin, sanoi kanttori. — Mutta tuoltahan tuleekin jo kirkkoherra, jatkoi hän, katsahdettuaan sivulleen. — Täällä on meillä tämä toinen toimitus, joka on ensiksi tehtävä. Alakylän rusthollari, niinkuin tiedätte. Hän on laulettava ja saatettava ensiksi. Tämän nyt olisitte voineet tuoda

jonakuna arkipäivänäkin, kyllähän sitten olisi ensi pyhänä siunattu.

— Mikä sitä lämpimällä kevätsäällä talossaan pitää. Mutta kanttori toimittaa sieltä sitten hauturin ja pari muuta miestä kantamaan tätä, huusi isäntä vielä lukkarin jälkeen.

— Niitä köyhiä, niitä köyhiä! huokaili lukkari ja asteli sivummalta kiviaidan vierestä hautuumaan portille, missä havutetulla käytävällä, paareille nostetuna lepäsi komeassa kirstussa toinen vainaja, Alakylän rusthollari, suuren kansa- ja saattojoukon ympäröimänä.

Hyvin oli häntä viimeiselle matkalleen varustettu, parta ajettu, hiukset suittu sekä muutenkin kaikin puolin pesty ja siistitty.

Nyt otti koko suuri suku ja koko kaipaava saattojoukko häneltä viimeiset hyvästinsä, ja kirstun kanta alettiin asetella paikoilleen.

Isäntä, renki ja se vanha kestävä, jotka Nykäsainajan seurassa olivat kirkolle saapuneet, siirtyivät lähemmäksi rusthollaria hekin, tervehtivät siinä muutamia tuttavien pienellä pään nyökkäyksellä ja ihmettelivät rusthollarin komeata kirstua, jossa oli kahdeksan pallonmuotoista hopeoitua jalkaa ja valkea metallilevy päässä.

— Mitähän maksaneekaan?

— Sata markkaa tietenkin.

— Sata viisikymmentä, kuiskasi joku saattojoukosta. — Ja on sille kuulinma jo kyselty tuhannen markan hautakiveäkin.

— Ai ai! Kylläpä kelpaa sitten maata ja odotella tuomiota, tokasi Nykäsainajan kyytimies, mutta

vaikeni heti ja tempasi lakin päästään, kun joku samassa nyhkäsi häntä hihasta.

Kirkkoherra oli lukkarin kanssa asettunut seisomaan hautuumaan portille tulijaa vastaanottamaan, kaikki paljastivat päänsä ja kellot alempana olevan kirkon tornista paukahtivat juhlallisesti.

Lukkari alkoi virren ja kahdeksan kantajaa, valituita miehiä juhlapuvussa, kohotti kirstun paa-reilta ja lähti hitain askelin kirkkoherran ja laulavan lukkarin jälestä hautuumaan portista sisään, mistä pienityillä kuusenhavuilla sirotettu käytävä osoitti heille tien aina rusthollarin haudalle saakka.

Rusthollarin leuka hiukan nytkähti joustavalla päänalasella, jolla hänen niskansa oli tuettu, ja hän oli kaikesta tympäisevästä tyhjyydestä huolimatta sentään tyytyväinen pimeässä kirstussaan, että toimitus kävi niinkuin käydä pitikin, että kaikki tapahtui hänen arvonsa ja niitten määräysten mukaisesti, jotka hän jo hyvissä ajoissa ennen muuttoaan oli omaisilleen antanut.

— Äh häh! — Näin ne häntä veivät — näin niitten täytyi viedä — — sadan viidenkymmenen markan kirstun ostivat — erityisen kammion kaivat-tivat — jo kuuluivat hautakiveäkin kyselleen mää-räyksensä mukaan — —. Tunnin soitattivat sanomakelloja — — ne minua surevat — itkevän kuuluvat — mutta niitten täytyy — hän oli niille niin paljon hyvyttä koonnut ja jättänyt — ooh! monta taloa ja ainakin kuorman rahaa — —. Siitä riitti koko hänen suurelle suvulleen ja vielä muillekin —. Kaikkia hän oli muistanut — jokaista ansionsa mukaan — — kirkkoa hän oli muistanut — pakanoita

oli muistanut — vielä köyhiäkin oli ennättänyt muistaa ihan pikkuista ennen tuota kauheata hetkeä. — Kiitollisessa muistossa ne saavat kaikki hänen nimeään säilyttää — ja sen ne tekevät — sillä hän oli aina hyvä — rehellinen ja kaikille hyvä — —. Uh, sitä pimeyttä ja ahtautta —!

Kirstu jysähti havutetun haudan pohjaan, mustat kantovyöt vedettiin ylös, ja sinne rusthollari jäi — —

Kellonsoittaja sai rahaa, lukkari sai rahaa ja kirkkoherra tiesi saavansa rahaa vielä enemmän kuin molemmat edelliset yhteensä, ja kaikki he panivat parastaan, yksi ponnistaen käsivarsiaan, toiset kurkkuaan avittaakseen rikasta rusthollaria taivaan iloon ja kiinnittääkseen muiston hänen hyvistä töistään maan päälle.

Mutta alakuloisena ja surkastuneena kuin vasta lumen alta päässyt keltainen nurmi, ja sama toivoton ilme parransänkisillä kasvoillaan makasi Nykänen laatikossaan, jonka kansi yhä vielä oli kiviaidan nojalla pystyssä.

Kaikki olivat seuranneet rusthollarin saattojoukkoa aidan sisäpuolelle, ainoastaan kaksi keskenkasvuista tyttöä halvoissa tamineissa seisoi Nykäsen laattikon vieressä.

Ne olivat hänen orvot tyttärensä, jo pienuudesta mieroa kiertäneet, huutolaisina olleet, sitten varttuneemmiksi päästyään palvelukseen joutuneet, ja nyt, kuultuaan isänsä kuolleen ja ehkä tänään hautaan tuotavan, tulleet toiselta laidalta pitäjää häntä viimeisen kerran katsomaan.

Äitiään eivät he muistaneet ollenkaan ja vähän oli heillä ollut apua isästäänkään. Nykäsvainajan ansiot olivat hänen vanhemmilla päivillään olleet hyvin niukat. Mutta rakkautta sitä saattaa sentään olla köyhäinkin kesken. Nykänen oli voimainsa ja varainsa mukaan koettanut pitää tyttörievuistaan huolta, jos kohta se olikin supistunut melkein kokonaan siihen, että oli saanut heille kummallekin hommatuksi parin kunnollisia kenkiä vuodessa. Tyttöille taas oli kaikki kylmä vieraitten hoteissa tuntunut siedettävämmältä, kun jalkoja ei palellut, kun oman isän tekemä kenkä niitä lämmitti.

— Voi isä parkaa, kuinka on näivettynyt ja harmaa ja synkkä katsella, sanoi toinen tytöistä, siten kun heidän isänsä saattomiehet olivat menneet katsomaan rusthollarin hautausta.

— Ja kärsineen näköinen. Eipä hänelle helppoa ollut elämä, lie ollut kuolemakin katkera yksinäisessä saunan nurkassa, lisäsi toinen.

Ja miltei katkerammalta vielä näytti ilme Nykäsen kasvoilla, kun kellot rusthollarin kunniaksi alkoivat kumahdella, kun lukkari kurkun täydeltä lauloi ja kun kirkkoherra tulvanaan lasketteli muis-topuhetta hänelle.

— Hm! Alakylän rusthollari! — Niin sitä rahallista kunnioitetaan ja taivaaseen toimitetaan — aina on apumiehiä rikkaalla, — mutta muistaneeko tai auttaneeko kukaan minua nyt enemmän, kuin ennenkään — —?

Rusthollarin haudalla jatkoi kirkkoherra vielä puhettaan ja suuri saattojoukko seisoi puoliympyrässä hänen edessään, mutta Nykäsvainajan kyyditsijät,

isäntä, renki ja vanha keativaimo tulivat saatettavansa luo ja alkoivat pidellä hänen laatikkonsa kantta.

— Ottakaa varotellen kiinni, siitä lähtee kuin riihen kiukaasta, varotteli renki isäntäänsä. — Minä siitä tulomatalla tahrin hyvät housuni piloille, vaikka oli loimikin allani.

Ennenkuin kansilauta oli pantu kiinni, liittyi joukkoon haudankaivajakin kahden muun miehen kanssa, jotka häntä tavallisesti kävivät kiireimpinä aikoina auttamassa ja olivat tavallaan hänen ammatikumppaneitaan. Heidän piti nyt olla apuna Nykästä hautaan kantamassa.

— Nykäsparka! Siinä hänkin nyt makaa! Kyllä hänessä aikoinaan oli miestä pikirihmaa kiskomaan ja ammattiinsa hän oli tottunut kuin Hasti naskaliin, puhui haudankaivaja, leikkisä mies. — Sen tiedän minä, joka tunsin hänet hyvästi, jatkoi hän. — Yhdessä käytiin rippikoulua. Ei kenkää lujempaa tehnyt kukaan, vaikka hitaasti kävi lopulta työ, sillä taudit ja kärsimykset ahdistivat häntä. Mutta loppuunsa saakka hän yritti ja näettehän sen, kuinka ovat nyrkkinsä rihmain uurtamat ja kummoinen käsnä pullottaa tuossa peukalohangassa naskalin päästä, katsokaas! — Mutta miksi ette ole häntä edes pesseet? lisäsi hän pahaksuvalla äänellä, katsellen yhä kuihtunutta vainajaa. — Me pidämme puhtaudesta täällä meilläkin. Noin likasena minä en sallisi ketään katseltavan.

— Häh! Luuletteko te monen vuotiset noet ja piet niin vaan lähtevän? vastasi keativaimo närkästyneesti haudankaivajan moitteeseen.

— Nämähän ne sen tyttäret tahtoivat arkkua avaamaan, niinkuin tapa aina on ollut, selitteli isäntä.

— Soitetaanko tälle, että tiedän antaa merkin kellotapuliin? kysyi haudankaivaja.

Kysymys tuntui isännästä melkein typerältä ja hän katseli kummastuneena haudankaivajaa.

— Vai vielä soitettaisiin! vastasi hän melkein pilkallisella äänellä. — Millä sille soitetaan, vaivaiselle? Kiitän, jos saan kanttorilta täysiksi edes kirs-tun hinnan ja tuontipalkan.

Haudankaivaja loi nurpean katseen Nykäsen laatikkoon, mutta vainajan tyttäret, jotka yhä seisoi-vat isäänsä katsellen, kääntyivät pois kiviaitaan päin ja peittivät silmänsä, purskahtivat itkuun poloiset.

He olisivat niin kernaasti soitattaneet isälleen hautauskellot, mutta ei heilläkään ollut rahaa. Ja heidän mielensä kävi vielä haikeammaksi, kun kuu-livat, että siinä juuri sitä tarvittiin, juuri rahaa, eikä mitään muuta.

Ja piirre Nykäsvainajan omallakin otsalla, ohuilla poskilla ja puoleksi avoimilla huulilla kävi melkein vielä entistään synkemmäksi. — Eivät soita hänelle — — eiväthän ne ilmoittaneet hänen lähtöäänkään — mitä ne sitten ottaisivat pyhillä kelloilla häntä tervetulleeksikaan — mitä ne kuluttaisivat siunattua metallia hänen tähtensä, kun häneltä ei jäänyt rahaa, millä se kulutus korvattaisiin — ei häneltä jäänyt kuin kaksi orpoa tyttöriepua ja muutama vanha naskali — —.

— Vai ei soiteta, sanoi haudankaivaja. — Mutta hän oli kumminkin hyvä mies ja hyvä suutari, lisäsi hän vilkkaasti. — Minä menen ja soitan hänelle

kellot. Kyllä te ilman minuakin jaksatte hänet kantaa.

Isäntä katsoi ihmetellen haudankaivajaan, mutta silloin oli tämä jo ripein askelin menossa kellotoriin päin.

Rusthollarin hautauspuhe oli loppunut ja väki haudalta alkoi hajaantua. Sittenkun asianomaiset olivat kädestä kiittäneet kirkkoherraa ja yksi samalla oli pistänyt kymmenen markan setelin hänen kou-raansa, jonka hän likisti virsikirjansa väliin samanpäiväisen evankeliumin kohdalle, niinkuin kirjanmerkiksi, alkoi hän astuskella yhteisen haudan puolelle, koska tiesi sinne vielä tuotavan yhden siunattavan.

Samassa kajahtivat kellot.

Kirkkoherra kohautti hämmästyneenä päätään, ja samoin kaikki muutkin.

— Eikö se ole suutari Nykänen — —?

— Sehän se on.

— Kuka sille soitattaa?

— Mitä kummaa tämä on?

— Eikö liene erehdys. Vai olisiko sillä joku varakas sukulainen?

— Hauturi kuului menneen soittamaan, omalla kustannuksellaan.

— Onko sillä toisella köyhällä työntää markka kellokassaan, kun markan vaan saa haudasta — —?

Lukkari, ollen pois lähdössä, seisattui hämillään hautuumaan portille. — Mitä tämä nyt on? Pitäisikö sille laulaakin? Mutta eihän häntä ole pyydetty — eikä hänen sovi vaivaiskassasta laulupalkkaansa ottaa, kun sinne tämän vainajan tähden tulee jo muutenkin sellainen lovi.

Samassa kantoikin jo neljä miestä kylkivääränä, vaatteitaan noetusta laatikosta suojellen, Nykäsvainajaa portista sisään.

Olivatko Nykäsen kuihtuneet kasvot kellojen kaijunnasta saaneet iloisemman muodon, sitä ei enää näkynyt, koska laatikon kansi oli sulettu, mutta kun kirkkoherra huolettomasti ja tuossa tuokiossa pidettävää saarnaansa mietiskellen lasketteli ulkomuistista siunausta hänen haudallaan, kuului hautuumaan yläpuolella leivosen viserrys.

Moni nosti katsettaan.

— Kah, kiuru!

— Ensi kerran ilmoittaa äänensä tänä kevännä.

— Hyvä merkki!

Kukaan ei nähnyt kiurua, vaikka kuinkakin silmiään siristi, sillä se oli niin korkealla. Ja yhä korkeammalle sen tahdikas ja iloinen lirytykshäiriö kohosi kohti kirkasta lakea, kohosi, kohosi yhä, kunnes sitä lopulta ei kuulunut enää ollenkaan.

Mutta olikohan se kiuru — —? Ehkä se olikin Nykäsvainaja, joka kaiken ikänsä toisten nurkissa, noessa ja piessä aherrettuaan oli kyllästynyt ahtaaseen laatikkoonsa ja lähti nyt omille, väljille asumaloilleen, lehahti riemastuneena kerran täyteen vaipanteensa — ehkä se olikin hän, joka iloisena laulellen häipyi rajattomaan avaruuteen — kuka tietää?

Suuri hyväntekijä.

Samppanja oli kaadettu laseihin, se vaahtosi ja kuohui tulisena yli reunojen suurille tarjottimille, joilla sitä kannettiin ympäri ja joilta kymmenet kädet sitä kiihkeästi kurottelivat ottamaan. Ravintolan suuri sali oli loistavasti valaistu, pöydät notkuivat herkkujen painosta, hännystakit keikahtelivat, silkki kahisi, hajuvesien ja hienojen sikarien tuoksu sulii yhteen salin parvelta kajahtelevan musiikin kanssa huumaavaksi lämmöksi, joka nosti hehkun kalpeimmillekin poskille ja sai tylsimmänkin katseen säteilemään.

Soittajat lopettivat kappaleensa ja puhalsivat fanfaarin.

Kävi kohaus yli salin ja kaikki yksityinen, äänekäs keskustelu hiljeni.

— Hs, hs! Nyt tulee juhlapuhe. Tohtori Banér kuuluu aikovan puhua, kuiskailtiin joka puolella. — Hän tahtoo pitää puheen isännälle, päivän sankarille, juhlan toimeenpanijalle. — Kaupunkimme ensimmäinen puhuja. — Siitä tulee varmaan mainio puhe.

Ja tohtori Banér nousi seisaalleen perimmäisen pöydän ylimmässä päässä, tarttui varmalla, tottuneella kädellä korkean samppanjalasin jalkaan, kohautti sitä

vähän ja asetti sen sitten takaisin pöydän reunalle, hiukan sivummalle.

Hän oli mahtavan näköinen mies ja teki jo seisalle noustessaan valtavan vaikutuksen moniin läsnäolijoihin, jota vaikutusta lisäsi vielä se reipas liike, millä hän kohautti lasiaan ja siirsi sitä syrjemmäksi tehdäkseen etumustansa pöydällä väljäksi ja vapaaksi liiallisista esineistä.

— Hyvä, hyvä! pamahutti heti usea, jonka into jo oli päässyt täyteen vireeseen ja kielen kanta kyllin liukkaaksi.

— Hs, hs! kuului toisaalta.

Tohtori oli jo ennättänyt ryäistä kerran, mutta kun hänet heti hyvä-huudoilla keskeytettiin, vaikeni hän, jäi odottamaan hiljaisuutta ja alkoi hymyillä. Mutta hänen hymynsä oli enemmän halveksuvan kuin tyytyväisen näköistä, se oli pikemmin pilkallista kuin iloista. Outo siitä olisi saattanut loukkautua, vaan ne, jotka tohtorin tarkemmin tunsivat ja hänen hymynsä huomasivat, kuiskailivat sen tulevan siitä, että hän ylenkatsoi tuollaisia tarpeettomia kunnianosoituksia, hänellä kun oli arvoa ja kunniaa jo niin äärettömän paljon, hänellä, joka oli pankin johtaja, joka oli valtuuskunnan puheenjohtaja, joka oli anniskeluyhtiön puheenjohtaja, joka oli — —

Tohtori rykäsi taas kaikuvasti ja nostatti hartioitaan, niin että kovaksi kiilloitettu paidan rinta paukahti, heitti ylemmyyttään uhkuvan katseen ylisalin, silitti kerran pari suippoa leukapartaansa ja alkoi puhua:

— Hyvät naiset — hyvät herrat! Tämä ei ole ensimmäinen kerta, kun kaupunkimme intelligensi

on koolla tässä samassa salissa, tämän saman seura-huoneen katon alla.

»Intelligensin» kohdalla alkoi sellainen silkin kahina ja supatus, että seuraavia sanoja tuskin kuului.

Tohtori otti sen huomionsa ja hengähti vähän.

Sitten puhui hän taas:

— Satoja, tuhansia katoamattomia muistoja ovat nämä seinät jättäneet. Monta ihanaa hetkeä on täällä vietetty, monta juhlaa juhlittu, joitten sankareista useat jo ovat ennättäneet painua turpeen alle.

Tällä kohdalla kuului monelta puolelta syviä huokauksia.

Tohtori jatkoi, ääni melkein väristen:

— Sadat, sanon minä, tämän kaupunkimme parhaista pojista ja iloisimmista, ihanimmista tyttäristä, jotka tämän saman laen alla ovat nuoruuden innossa ja rohkeassa toimintahalussa pyörähdelleet, sadat ovat jo menneet tuonen tuville, manalan majoille, sillä juuri tänäpäivänä, tänä iltana on ummelleen kulunut viisikymmentä vuotta siitä, kun tämä sali ensi kertaa valaistiin, kun täällä ensi kertaa soitto kaikui ja maljat kilahtelivat.

— Hyvä, mainiota! huudettiin monelta taholta.

Tohtori hymyili taas, pitkän hetken. Mutta nyt loisti hänen hymyilystään täydellinen itseensä tyytyväisyys, oikein leppoisa mielihyvä.

— Yksi elää sentään vielä tästä vanhasta kantajoukosta, yksi, joka jo puoli vuosisataa sitten oli etummaisena niitten joukossa, jotka ymmärsivät kaupunkimme kipeimmän tarpeen. Hyvät naiset, hyvät herrat, te tiedätte ketä tarkoitan — —

— Wille, Wille! Setä, setä! — Herra Mattson, missä teidän lasinne on? kuiskailtiin, ja nyhkittiin hihasta ja hännystakin liepeistä pientä, vanhaa ja ryppyistä herrasmiestä, joka hiukan kumarassaan, silmät viekkaina vilkkuen hiiviskeli pöytien välissä, seisattuen milloin yhden, milloin toisen luo, ja viit-
taillen tarjoilijoille, suu myhähdellen.

— Minä tarkoitan isäntäämme, tämän Seura-
huoneemme vanhaa, kunnianarvoisaa isäntää, herra Wille Mattsonia, huusi tohtori lujalla äänellä ja ko-
hotti kättään vanhaan mieheen päin, joka samalla jäi kahden pöydän väliin yhteen kohti seisomaan ja painoi katseensa lattiaan.

— Elää viisikymmentä vuotta, on jo paljon, mutta palvellessa viisikymmentä vuotta yhteiskuntaa tarmolla ja suurimmalla alttiiksiantavaisuudella, se on onni, joka ei tule yhdenkään kuolevaisen osaksi tuhannesta. Mutta sen on Wille Mattson tehnyt ja sen johdosta on hän meidät kutsunut tänne tätä harvinaista riemujuhlaansa viettämään.

Salissa vallitsi syvä hiljaisuus ja tohtori vaikeni hetkeksi, hypistellen taas suippoa leukapartaansa ja heittäen silmäyksiään oikealle ja vasemmalle.

— Huomatkaamme yhtä kohtaa, jatkoi hän taas erityisellä painolla. — Hän on itse meidät kutsunut tänne, hän on itse omalla kustannuksellaan pinonnut pöydät kukkuralleen ja laskenut parhaiten tynnyriensä tapit selki seljälleen — —

— Mainiosti! — Eläköön! — — — Hs, hs!

— — kun päinvastoin meidän välttämätön velvollisuutemme olisi ollut omasta puolestamme toimeen panna tälle kunniavanhukselle riemujuhla — —

— Kori samppanjaa — minun maksuuni — ylimääräisesti! huusi vallan kuuluvalla äänellä eräästä sivupöydästä muuan kaksileukainen, paljaspää herra, pistäen kätensä housunsa taskuun ja viittoillen toisella kädellään tarjoilijaa.

— Elköön ymmärrettäkö minua väärin, elköön otettako minua jumalansanan pilkkaajaksi, jatkoi tohotori — mutta mieleni tekisi tästä riemuvanhuksesta sanoa, että kun me olemme isonneet, on hän antanut meille ruokaa, ja janoisina on hän meitä juottanut, aina ovat hänen ovensa olleet auki, aina on hän tarjonnut meille auliin palveluksensa, aina ottanut meitä herttaisella hymyllään vastaan — —

— Mitä se sanoo? tiuskasi samassa karkea, humalansekainen ääni eräältä sivuovelta.

Siihen oli keräytynyt arkikapakan puolelta oven raosta kuuntelemaan joukko jokapäiväisiä viinaveikkoja, eräs vanhanpuolinen mies etummaisena, tukka ja tuuhea leukaparta pörrössä.

— Mitä se sanoo? Se valehtelee. Viisikymmentä penniä minä olen maksanut jokaisesta olutpulosta ja kahdeksankymmentä tyytingistä ja markan — — soh! — ja sata kertaa on minut täältä heitetty ulos — — no nooh — —!

Viimeiset sanat kuuluivat jo melkein oven takaa, sillä mies oli saatu työnnetyksi takaisin kapakka-puolelle ja ovi lukkoon. Mutta seinän takana tuntui nousseen rähinä, joka ei sentään suuremmassa määrässä häirinnyt salissa olijoita.

Juhlivien kesken oli syntynyt pieni hämmennys.

— Kuka se mies oli?

— Kuinka äärettömän hävytöntä!

— Kuinka sikamaista!

— Fyy, kuinka raakaa!

— Kuka on se roisto?

— Se on räätäli Itkonen.

— Sekö saastainen se oli, kyllä minä olen kuulut hänestä.

— Se on itse täydellisin kurjuus, suurin juoppo ja tappelupukari. Retuaa yöt ja päivät, ja perhe näkee nälkää.

Tohtori oli vajennut hetkeksi, purrut huultaan ja taivutellut pientä parran typästä leukakuopassaan hampaattensa väliin. Hän oli heittänyt katseensa läpitunkevan tuimana ovea kohden, missä räätäli rähisi, mutta samassa kävi hänen suussaan taas pilkallinen, halveksiva hymäys, ja hän jatkoi:

— Aina hän on ollut valmis palvelemaan yhteiskuntaa, voimiaan säästämättä vielä nytkin tällä korkealla ijällään, jolloin useimmat kuolevaiset jo haluavat päästä nauttimaan kauvan sitten ansaittua rauhaa. — Mutta ei sillä hyvä, että tämä kunnian vanhus Wille Mattson on koko elämänsä uhrannut kaupunkimme hyväksi, että hän on viisikymmentä vuotta seissut vakavana paikallaan myrskyistä ja vastoinkäymisistä huolimatta — seikka, joka jo yksinään riittäisi antamaan hänelle kuolemattoman nimen kaupunkimme aikakauskirjoissa — ei vielä sillä hyvä, sanon minä:

— Hyvät herrat ja naiset! Hän on tehnyt vielä paljoa enemmän, jonka minä suurimmalla kunnioituksella ja vilpittömimmällä kiitollisuudella saan tämän yhteydessä teille kaikille tiedoksi antaa. Hän on tänäpäivänä, tämän riemujuhlandsa johdosta muis-

tanut kahdentuhannen markan lahjoituksella kaupunkimme köyhäinlasten kotia, jonka johtokunnassa minulla on kunnia olla puheenjohtajana — — —

Tähän täytyi tohtorin keskeyttää, sillä nyt alkoi uudestaan sama ikävä häiriö, joka jo äsken oli uhannut.

Se tuli tällä kertaa pääoven puolelta.

Kaikki ravintolan palvelusväki oli sellaisessa juhlatouhussa, ett'ei räätäli Itkosta kukaan sen koommin muistanut pitää silmällä, kun hänet oli potkittu bufetista kadulle. Ja kun rauhallisessa kaupungissa ei riittänyt panna poliisia joka kokoushuoneen ovelle, pääsi humalainen räätäli astumaan komeasti pääovesta saliin.

— Nyt tuli jo ihan emävale, huusi hän heti ovelta, keskeyttäen tohtorin puheen, ja alkoi astua kumarrellen peremmälle. — Mattsonniko ne rahat on lahjoittanut? Antakaas, kun minäkin kerran otan puheenvuoron. Minä en lähdekään tästä ensi heitolla, en — — räätäli puhuu kerran kans' — —

Pari kyypparia ja joitakuita nuoria, urhoollisia herrasmiehiä oli hyökännyt hienosti sadatellen ja hammasta kiristellen Itkosen kimppuun, ja aikoivat työntää hänet oikopäätä ulos.

Mutta räätäli oli erityisesti sapettunut ja sitkeämpi kuin oli luultukaan. Hän tiesi miltä kohdalta hännystakki helpoimmin repeää, eikä ottanutkaan lähteäkseen salista ensi hopussa.

Syntyi aimo mylläkkä oven puolella ja ylinnä kuului Itkosen karkea ääni:

— Me ne olemme lahjoittaneet — minä ja ne tuhannet muut, jotka tänne veroa kannamme — me

onnettomat ja nöyrät viinan palvelijat — — Pois kurkustani, kakkulanenä, minulla on puheenvuoro —! Alakerrassa tuolla — tillikkapuolella — siellä Mattsonni niitä rahoja on koonnut — — siellä hän ei anna velaksi penninkään edestä — — Tämä ei ole yhtä rosenttia niistä — ei sadasosaa rosenttia niistä, mitä me sinne olemme kantaneet —

Ennenkuin useampia miehiä ennätti Itkosen kaukukseen, oli hän saanut ovea lähinnä olevan pöydän syrjästä kiinni, ja pöytä siirrähti sivulle kovalla ryskeellä ja helähdyksellä.

Kuului naisten kimakoita kirkaisuja ja äänekäitä siunauksia.

Joku pyörtyi.

— Apua — apua! — Tuokaa kylmää vettä.

— Kaatakaa etikkaa ohimoille — kiireesti — jumalan tähden!

— Lääkäriä — tohtoria? Eikö täällä ole tohtoria?

Eräs kutsuvierasten joukossa oleva lääkäri riensi apuun.

Itkosta alettiin jo painaa kovalla ylivoimalla ovelle, mutta hänen suutaan ei saatu tukituksi.

Hän huusi kaiken aikaa miesparven keskellä, näkymättömissä, niin että tuntui siltä, kuin ääni olisi lähtenyt tuosta kummallisesta, monipäisestä, huitovasta ja ovea kohti teutaroivasta kummituksesta konaisuudessaan.

— Te rakennatte viinalla köyhäinlasten kotia ja vihitte niitä täällä samppanjalla, huusi hän. — Onhan se hyvä, että lapset saavat edes hiukan sakkaa leiväkseen kaikesta siitä, jolle isät ovat ytimensä

uhranneet — — — Elä revi partaani! — — Pitäkää te puheita minulle — ja meille kaikille juopoille — pitäkää te kerran juhlapuhe itse viinalle, eläkää ylis-
telkö näitä perkeleen pääkorttierin ovenvartijoita — —

Hänet saatiin vihdoin ulos, mutta vielä eteisestä kuului hänen hihkauksensa:

-- Eläköön viina — hip, hip hurraa—aa — ja olut myös — — eläkööt viinan juojat — — hip — — —!

Joukko nuoria miehiä astui eteisestä takaisin saliin, hengästyneinä kovin, vapisevin polvin ja käsin ja punakoina kuin kukot, kuka korjaillen kulustansa, kuka kalvosimiaan, kuka tarkastellen hännystakkinsa rintapieliä, kuka silmät hätäröinä ja nolon näköisenä hypistellen sormissaan hienoa nauhan pätkeä, jonka toisessa päässä hetki sitten olivat riippuneet nenärillit.

Hämmennys oli ollut suuri.

Siitä toinnuttiin sentään verrattain pian, mutta mieliala tuntui jäävän masentuneeksi.

Isäntä oli hyörinyt ja kävellyt koko tämän ikävän välinäytöksen ajan ympäri salia, pahoitellut ja selitellyt vikkelillä käden liikkeillä sitä auttamatonta erehdyttä, minkä hän oli tullut tehneeksi, kun oli jättänyt bufettipuolen ja alakerran auki muun joka-päiväisen yleisön käytettäväksi niinkuin ainakin.

— Minun olisi pitänyt sulkea ne, lakkauttaa täksi illaksi kaikki anniskelu siellä, mutta — tjaah! — hän levitti käsiään ja nypersi nenäänsä.

— Siinähan setä olisi tehnyt hyvin väärin kun-
niallisia ravintolassa kävijöitä kohtaan — —

— Aivan niin. Sinä ymmärrät tämän asian hyvin — velvollisuuksien ristiriita, näetkös — —

— Ja sitähan on ihan mahdoton tietää, kenenkä nahassa roisto piilee, hyvä setä —

— Se olisi ollut ihan mahdotonta, herra Mattson.

— Ihan totta, ihan totta, vakuutti isäntä, tehden kohteliaan liikkeen kädellään.

Tohtori oli pahimman metelin ajaksi istuutunut ja alkanut hyvin kiivaasti keskustella parin vanhemman pöytäkumppaninsa kanssa, kääntämättä kertakaan päätään tai katsettaan rähisijään päin, aivan kuin ei olisi kuullut mitään.

Mutta kun rauha oli palautettu, kohosivat hänen leveät hartiansa taas juhlallisesti ylös ja hänen kasvoillaan vallitsi kylmä tyyneys. Ainoastaan vilaukselta vetäytyivät hänen suupielensä pilkallissurumielisen sekaiseen myhähdykseen, ja hän alkoi taas puhua tyyneästi, maltillisesti ja valituin sanoin.

Hän veti kaikki mukaansa ja mieliala kohosi heti ennalleen, kuin taikavoimalla. Hän selitti monelta taholta ja perinjuurin sitä suurta merkitystä, mikä herra Mattsonin lahjoituksella todellakin oli.

— Hyvät vieraat, naiset ja herrat! alkoi hän lopettaa puhettaan. — On todella kurjaa, että meillä löytyy näin paljon raakuutta, kuin juuri tässäkin paikassa hetki sitten on haikeaksi mielikarvaudeksemme nähty. Mutta sitä suuremmalla syyllä kohotan minä lasini tämän päivän sankarin, isäntämme, herra Wille Mattsonin kunniaksi, joka on tehnyt lahjoituksensa juuri siihen suureen tarkoitukseen, että kaikkinaisen raakuus jo kapalossaan tukahutettaisiin — että se jo alussaan — kaduiltamme ja kurjuuden ja pimeyden onkaloista joutuisi työn ja sivistävän kasvatuksen kuriin.

Innostus nousi korkeimmilleen.

— Hyvä, hyvä! — Eläköön! huusivat kaikki, ja useat kädet viittiloivat kiihkeinä soittajien parvelle.

— Marssia — marssia!

Torvet kajahtivat, samppanjapullot paukahtelivat tarjoilijain käsissä, ja korkealla, hurmautuneen yleisön päitten yläpuolella, kymmenien käsien kantamana keikahteli tuolillaan pikkuinen, ryppyinen Wille Mattson, heitellen viekkaita katseita allansa pauhaaviin ihmisiin.

Vala.

Kuvaus Raja-Karjalasta.

Miihaili Kuismanen tarkastelee eräänä pakkas-aamuna keväthankiaisen aikaan suksiaan mökkinsä edustalla korkean vaaran laella. Tatjana, hänen emäntänsä, koputtelee jäitä kelkan jalaksista ja koettelee onko vetonuora sen sevissä eheä ja kestävä.

Kun sukset ja kelkka ovat kunnossa, työntää Miihaili ruskeat lapikassaappaansa varpaallisiin, ottaa kelkan nuoran toiseen, sauvan toiseen käteensä, ja laskee pienen peltotilkkinsä yli vaaran läntistä rinnettä alas. Hanki ei ole vielä siksi kova, että se kestäisi hänen jalan vetää kelkkaa, ja sen vuoksi lähtee hän matkalle tällä tavalla.

Emäntä ristii silmänsä ja katselee miehensä jälkeen, kun tämä laskee vaaran alla olevaan viidakkoon ja siitä suurelle rimpisuolle.

Suon takana kohoaa toisia vaaroja, ja sieltä jostain, penikulman tai parin päästä, nousee jonkun laelta pieni savu, ja kun Miihaili on kadonnut näkyvistä, tähystelee Tatjana vielä kauan aikaa länttä kohti ja keksii savut. Sitten ristii hän toistain silmänsä, tietäen, että vielä naapureissakin eletään.

Mutta idän puolelta ei näy elon merkkiä mitään. Niin pitkälle kuin silmä kantaa leviää siellä vaan vuorinen, jylhä, hiljainen ja huurainen salo Venäjän rajalle saakka, ja miten pitkälle ulottuneekaankin vielä sen toisellekin puolelle, sitä ei Tatjana tiedä; vaan katselee hän sentään sitäkin, kuinka se auringon nousussa punertaa.

Kaikki on hiljaista, niinkuin koko luomakunnassa ei olisi eloa mitään, ei muuta kuin tuo vanha vaimo, joka mökkinsä edustalla yksinään katselee uuden päivän alkamista.

Ei ole mökissäkään ketään.

Poikia heillä kyllä on neljäkin kappaletta, mutta kolme vanhinta on jo vuosikausia kuleksinut ulompana savottatöissä, käymättä kotona ollenkaan. Nuorin poika, Jyrki, on kyllä vielä vanhempainsa luona, mutta hän on mökin ainoalla hevosella tukinajossa ruunun savotalla, eikä käy kotona muulloin kuin pyhinä, sillä matka on liian pitkä. Hän makaa siellä salolla toisten savottamiesten kanssa havumajassa, jonka keskellä kaikki yöt kytee kelohongista tehty nuotio, ja elättää sekä itsensä että hevosensa savotapääälliköltä ostamillaan ruuilla, tuoden joka lauantai-iltä viikkoisesta saaliistaan tähteet kotiin.

Vanha Miihaili vaimonsa kanssa on vaan kahden kotosalla ja kolmantena eläjänä on lehmä.

Oli heillä viime talvena lehmiä kaksi, vaan toisen kaatoi kesällä karhu ja söi lihat suuhunsa. Toinen on vaan enää jällellä, ja pulaa on senkin ruokinnassa.

Nyt se ynähti lääväpurtilossaan mökin seinämällä. Tatjana kuuli sen ja riensi katsomaan, sillä

Kajander, Pähkakuppi.

hän odotti sitä juuri kantamaan. Hän kumartui matalasta ovesta läävään, vaan kun huomasi, ett'ei lehmä vielä ollut hajoamassa, heitti hän sille lehtikerwon eteen ja taputti sitä laihalle kaulalle. »Saat heinää, lehmäni, saat. Miha on juuri noutamassa, ei äijää viivy», sanoi hän lohduttavalla äänellä ynisevälle lehmälleen.

Sillä heinää oli Miihaili juuri lähtenyt kelkkoi-
neen noutamaan.

Hänellä oli rimpisoitten takana parin tunnin hiihtomatkan päässä heinäpieles, jota oli juuri tätä tapausta varten säästetty, ja jota pehmeän lumen aikana tuskin olisi kotiin saanutkaan. Koita oli koko kesän tulvinut ja peittänyt mustalla vedellään kaikki luhtaiset rantansa, jonka vuoksi niiltä oli saatu heinää kovin niukasti. Mutta tämän edempänä olevan pieleksen oli Miihaili vaimonsa kanssa keräillyt vanhoilta kaskiahoilta ja Luhtavaaran rinteellä ennen eläneen asukkaan karjehtineilta tiluksilta.

Siellä oli näet ennen ollut asukas Luhtavaarasakin, Kuismansaaran lähimpänä naapurina, vaan hän oli köyhyydessään vihdoin hyljännyt tilansa ja jättänyt sen autioksi, sillä maa ei ollut hänen oman-
sa, vaan oli hänen isänsä sen jo nälkävuosina myö-
nyt rikkaalle savotan herralle kahdesta jauhokulista, ja siinä he sitten olivat eläneet herran lampuoteina.

Ja lampuoti se oli Miihailikin. Sen saman her-
ran oma oli hänenkin tilansa, samoihin hintoihin oli sekin myöty, vaikka hän oli sen samana tukalana aikana myönyt itse, ja siinä hän nyt koki vielä elellä, käyttäen entisen naapurinsa tiluksia hyväkseen siten, että korjaili niiltä heinää. Hädin tuskin sai

hän kesän mittaan sen verran rehua kokoon, että saattoi hyvinä vuosina elättää hevosen ja kaksi lehmää, samalla kun herra korjasi kymmeniä tuhansia hänen entisistä metsistään, sillä kahdeksan virstaa pitkä ja neljä leveä oli se palsta, joka Miihailille oli jaossa lohkaistu.

Kuusikymmentä vuotta oli Miihaili Kuismanen jo vaaransa laelta nähnyt auringon nousevan samoilta itäisiltä saloilta ja laskevan läntisten taa, aina yhdellä tavalla, muuttumatta; ja yhtä yksitoikkoisen säännöllistä kulkua oli hänen omakin elämänsä koko sen ajan tehnyt: samaa huolta, samaa ponnistusta, samaa yksinäisyyttä vuodesta vuoteen. Mutta hän ei osannut muuta kaivatakaan, sillä hän ei tuntenut mitään muuta, kunhan eli vaan. Ja tähän saakka olikin elämä mennyt kutakuinkin hyvin, mutta sitä mukaa kuin hänen hiuksensa alkoivat harmaantua, alkoi elämäkin käydä harmaammaksi, hämärtyä, niin kuin hämärtyi talvinen päivä hänen hiljaisella vaarallaan rannattomien rimpien ja äärettömien salojen keskellä.

Vähä oli hänen elämässään ollut hauskoja hetkiä, mutta sattui niitä sentään joskus. Yksi sellainen oli ollut kesällä, silloin kun oli saatu heinäsuova Luhtavaaralla valmiiksi ja vankka pisteaita sen ympärille metsän ryöväreitä vastaan. Ja toinen hauska hetki oli nyt, kun hiihti sieltä heinää noutamaan.

Miihaili sai intoa poveensa ja kevyesti juoksi vielä suksi. Jalkaan tuli vielä nuoruuden notkeus ja sitä lisäsi tieto siitä, että taas pitkän talven kulluttua saisi kerrankin maistaa maitoa. Tuntui jo

ihan suussa lämpimän maidon tuoksu. Hän hymähti, sylkäsi, ja potkasi yhä innokkaammin eteenpäin — —.

Tatjana on taas käynyt katsomassa lehmää, joka pureskelee lehtikerpoja, ja on juuri avaamassa mökin ovea, kun sattuu kääntämään katseensa vaaran rinneelle alas. Hän jää seisomaan kivettyneenä hämmästyksestä, eikä osaa edes ristiä silmiään, sillä eikö se ole hänen miehensä, Miha ilmi elävänä, vaikka paitahihasillaan ja paljain päin, joka tuiskuna ja hiestä höyryen sekä ilman kelkkaa hiihtää rinnettä ylös mökille.

— Hyvä taatto! Vastahan Mihan pitäisi olla heinäpieleksellä. — Ei ole Miha — — on hänen haamunsa — — hänelle on vahinko tapahtunut — —.

Tatjana on jäykkänä kauhusta, ei pääse eteen eikä sivulle, eikä saa edes ääntä.

Mutta se on Miihaili sittenkin, joka hyökkää läähättäin pirtin eteen ja nousee tulisesti suksilta.

— Hirvet tshorttahiset, karahtaa hän hammasta purren, ja Tatjanan painuu pala kurkusta, kun kuulee miehensä äänen.

Miihaili loikkaa pirttiin, sieppaa seinältä vanhan kiväärin ja koppasee ampumatarpeet housunsa taskuun.

— Entä aituu? ennättää Tatjana hätäisesti kysästä.

— Ka särkeneet ovat —, heinät syöneet — vielä viime yönä viimeksi käyneet, puhuu Miihaili katkonaisesti ja laskee jo samassa entistä latuaan vaaralta alas. Ja vilauksessa katoa hänen höyryävä selkensä viidakkoon rimpisuon rannassa.

Tatjana jää pitkäksi aikaa miettimään sitä kamalaa uutista, jonka Miihaili on tuonut.

Lehmä ynähtää taas navetassa. Hän menee katsomaan sitä, mutta kyynel vierähtää hänen poskelleen, kun lehmä nuolasee hänen helmojaan. Ja kun hän istahtaa navetan kynnykselle, sammenevat hänen silmänsä kokonaan ja hänestä tuntuu niinkuin hänen lehmänsä olisi jossain hyvin kaukana, tuolla suon takana, hetteen painumassa — ja hän kuulee sen ammuvan apua, mutta ei pääse auttamaan.

Tulee ilta ja tulee jo yö, mutta ei kuulu Miihailia kotiin.

Tatjana on kovin levoton ja hänen levottomuuttaan lisää vielä lehmän tuskallinen kantaminen, kun se yöllä alkaa ponnistella. Hän koettaa sitä auttaa joka tavalla, ja ajattelee aina välillä Mihaa. Kun lehmän tuskat kovenevat, menee hän pirttiin, ottaa varovasti jumalan kuvan nurkasta, käärii sen villahuiviin ja kantaa povellaan navettaan, mutisten rukouksia.

Kaikki käy lopulta hyvin ja hän vie kuvan takaisin entiselle paikalleen.

Mutta sitten tulee taas mieleen Miha ja heinät, ja uudestaan lehmä ja sen pieni vasikka. Mitä hän nyt antaa lehmälle? Pelkillä kuivilla kervoilla se ei elä, vaikkapa niitä olisikin — mutta niitäkään ei ole enää kuin aivan vähän — ei tullut kesällä tarpeeksi taitettua, kun oli luotettu siihen suureen heinäsuovaan, joka oli saatu Luhtavaaran rinteelle.

Hän kopistelee vakan pohjalta jauhot, joista piti iltapuuro keitettämän, ja tekee niistä lehmälle juoman. Mutta ne olivat viimeiset jauhot, eikä ole

enää leipääkään paljon järellä, ellei saada uutta säkiä pogostasta, kunhan Jyrki huomenna tulee hevosineen kotiin. Sitten vetäsee hän raintaan ne muutamat maitotipat, mitä lähtee lehmän tyhjistä utareista, imettää niistä osan sormeaan myöten vasikalle ja vie lopun pirtin uuniin tekeytymään tuohisessa juustoksi. Laskeutuu sitten uupuneena kolpitsalle uunin sivuun, itkee ja nukkuu vihdoin kostein silmin.

Aamulla murentaa hän leivän kannikan sankoon, riipii kervosta kuivia lehtiä sekaan, kaataa kuumaa vettä päälle ja tekee niistä lehmälle hauteen.

Päivä kuluu, eikä Miihailia kuulu. — Olisiko lähteä hiihtämään hänen latuaan — eipä tiedä kuinka hänen on käynyt — on se ruotsin laki — ja ne ruunun metsänvartiat — jos yhdyttäneet ovat. Yllättivätpä ennen Ilja Patrosenkin — käräjissä käyttivät — Kuopiossa kuljettivat — ja tukka kulittuna hän sieltä vihdoin palasi.

Moneen suuntaan miettii Tatjana ja on jo puolisen aikaan nousemassa suksilleen, kun näkeekin Miihailin hiljalleen hiihtävän kotiinpäin suolla.

Alakuloisena, mutta silmäkulmat tuimassa rypyssä tulee Miihaili kotiin ja kertoo retkensä. Koko vuorokauden oli hän heinäsuovan lähellä lymyillyt ja hirviä odotellut, ne kun usein entisille syöntitiloilleen palaavat, mutta eivät olleet tällä kertaa vielä palanneet, eikä ollut hän tohtinut lähteä niitä takaa ajamaan, kun olivat länteen, pogostalle päin kulkeet. — Vielä ne palaavat, päätti Miihaili, ja odottanut olisi vieläkin, mutta vilu tuli ja nälkä — —.

Pitkän neuvottelun jälkeen ja hiukan syötyään otti Miihaili kirveen käteensä ja meni navettaan.

— Parempi näin, päättivät he, kuin että se nälkään kuolee.

* * *

Iltahämärässä on Jyrki tullut kotiin ja istuu nyt isänsä kanssa saunan lavolla. Äiti heittää löylyä ja kuuntelee miesten pakinaa, jonka välillä katkasee tyytyväinen ähkiminen ja vastain pehmeä hösötys.

— Kavahtakaa, ett'ei kukaan näe, sanoo hän.

— Muistakaa Ilja Patrosta — kova on ruotsin laki

— —

— Meillä on oma lakimme, sanoo Miihaili lyhyesti ja astuu alas lavolta.

He panevat syötyään levolle, mutta jo aamuyöstä, kun tähdet vielä kirkkaina loistavat ja itäisetkin vaarat vielä häämöttävät tummina, nyhkäsee vanha Miihaili poikaansa Jyrkiä kylkeen, ja hetkisen päästä viilettävät jo isä ja poika entistä latua rimpi-suolle, pyssyt kädessä, kontit selässä.

Metsän eläimet tuntevat asuintilansa ja entiset jälkensä. Vaikka samoilevatkin suuria saloja sinne tänne, muistavat ne kumminkin aina kohdan, jossa ovat hyvän aterian syöneet, ja palaavat jonkun ajan kuluttua katsomaan, vieläkö sieltä mitään saisi vatsansa täytteeksi.

Kun Miihaili ja Jyrki juuri auringon noustessa lähestyvät kesäisen heinäsuovansa paikkaa, seisattuu edellä hiihtävä isä yhtäkkiä, painautuu kyyrylleen suksillaan ja viittaa sauvallaan edessä olevaan koi-vikkoon.

Siellä seisoo kolme hirveä, kaksi aikuista ja yksi vasikka, ja niiden tummat vartalot on Miihailin tarkka silmä huomannut aukean ylitse valkokylkisten koivujen lomassa, joita nouseva aurinko kirkkaasti valaisee. Mutta hirvet ovat myös huomanneet miehet ja seisahtuneet yhteen kohti sieramiaan levitellen.

Hetken aikaa on kaikki hiljaista. Ei kuulu kuin kaksi pientä napsahdusta, kun kumpikin miehistä vetää pyssynsä vireeseen. Vaan he epäröivät ampua, sillä matka on liian pitkä.

Miihaili yrittää kumarassa työntää lylyään vähän eteenpäin, mutta samassa tuokiossa kääntyvät hirvet pakosalle. Jyrin luikku pamahtaa Miihailin olan ylitse ja elukat katoavat metsään.

— Yhteen on sattunut, täällä on verta, huutaa Miihaili, joka ensimmäisenä ennättää hirvien seisontapaikalle. — Sinä olet jaloiltasi keveämpi, tuossa pysy, lähde edellä, lisää hän hätäisesti ja ojentaa pyssynsä Jyrille, lataa sitten Jyrin tyhjän pyssyn ja lähtee luikumaan samaa latua.

Yksiä jälkiä ovat hirvet juosseet ja aina välistä näkyy niissä verta, jota on roiskunut pieniä pisaroita sivummallekin hankeen. Yli rimpien, halki korpien, poikki huimaavien vaarojen ovat ne kulkeneet, mutta yhä on Jyrki hiihtänyt jälestä. Jo ensimmäisen vaaran alta tapaa Miihaili poikansa kontin. Hän viskaa sen ladusta vähän sivummalle näreen juureen ja heittää siihen omansakin. Vaaran toisella puolella suolla on Jyrin nuttu. Sen ottaa Miihaili matkaansa.

Hurjasti pakenevat hirvet, mutta hurjemmin vielä karkaa Jyrki niiden jälestä. Paksu hanki kantaa hiihtomiehen mainiosti, mutta hirveä se upottaa

ja uuvuttaa, niin korkeaajalkainen kuin onkin. Ja Jyrki huomaa, että yksi niistä on alkanut jäädä jällelle — se on vasikka, jota hän haavoitti — hän vasikkaa tähtäsi, se kun kääntyessä jäi viimeiseksi.

Kahta kiivaammin työntää hän lylyä ja tulee yhä lähemmäksi hirviä, kunnes vihdoinkin eräälle suolle tultuaan näkee jo viimeisen niistä, vasikan, suon toiselta rannalta vaivaloisesti ponnistelewan ylös metsään. Häneltä pääsee ulahdus niinkuin koiralta, joka näkee saaliinsa. Vihurina on hän suon toisessa laidassa ja kohahtaa siitä metsään, nousee jyrkkää ylös polvet vavahdellen, ja harjun selällä aukealla kohdalla vilahtaa saalis jo toistain hänen silmiinsä. Hän on kuin heittämällä tasaisen harjanteen toisessa laidassa, joka loivasti laskeutuu pohjoista kohti, ja siinä näkee hän harvan petäjistön läpi hirven vasikan rämpivän puolimäessä ja tuskin pääsevän enää ollenkaan eteenpäin.

Hän laskee kohti ja lävistäisi sen suksiensa kärkiin ja kaatuisi sen päälle, mutta hän kaartaa sievästi sivulle ja kääntyy poikkiteloin rinteellä vasikan alapuolelle.

Hirven vasikka on kaiken aikaa kääntänyt päätänsä hiihtomiehen mukaan, joka sivutse on laskenut hänen eteensä, ja yrittää nyt entisiä jälkiään harjulle takaisin. Se katsoo taakseen Jyrkiä suurilla, kosteankirkailla silmillään, mutta samassa pamahtaa pyssy niin että hongikko kaikuu, Jyrki hyppää suksiltaan ja painaa vielä puukollaan siltä kurkun poikki, ja kostea loisto sen silmissä sammuu.

Samassa kuuluu toinen laukaus kaukaa harjun laelta päin. Jyrki alkaa katsella ympärilleen ja säp-

sähtää kamalasti, kun päättään kääntäessään huomaa harjun alapuolella hevosmiehen, joka parhaillaan si-
too rimpuilevaa hevostaan puuhun kiinni.

— Hirtehininen! Siinähan kulki Lylyvaaran tal-
vitie — —

Oikeastaan se ei ollut mikään tie, olihan pari umpeen mennyttä reen jälkeä ja kovaksi hiihdetty suksen latu. Mutta se oli kuitenkin tavallinen kul-
kureitti pogostalta salolle päin, ja aina siinä pohja tuntui sen verran, että Matti Solehmainenkin, pitäjän poliisi, siitä nyt hevosineen ajoi palatessaan salolta joltain virkamatkalta. Hän oli äsken juuri päässyt harjun kohdalle ja loikonut mietteissään liistereessään, kun hevonen oli äkkiä seisattunut ja alkanut teroi-
tella korviaan. Samassa oli ilmestynyt tien sivuun aivan hänen kohdalleen kaksi hirveä aikeessa tulla tielle, vaan kun olivat huomanneet hevosmiehen, olivat loikanneet sivuun ja kaartaneet harjulle päin takaisin.

Hän oli seisattanut hevosensa ja katsellut jon-
kun aikaa niiden jälkeen. Silloin oli hän huomannut kolmannen, vasikkahirven, ja ennenkuin hän vielä oli päässyt reestään ylös, oli Jyrki jo tehnyt siitä lopun.

— Ahaa, tuumaili Matti poliisi, katsotaanpa, ken tuo on miehiään. Näyttääpä Kuismanvaaran Jy-
riltä, eikäpä tässä lähitienoilla muita olekaan niin rohkeita hiihtäjiä — — Kas! olipa siellä toinenkin mies, koska taas pamahti — —

Mutta harjulle takaisin ponnistelee jo Jyrki mitä koivista lähtee ja jättää hirven vasikan veriinsä virumaan valkealle hangelle suuren petäjän juurelle.

Parin viikon kuluttua saavat Miihaili ja Jyrki haasteen kahden hirven tappamisesta ja saapuvat kelirikon aikana viikkoisilla eväillä, soita sompien käräjille pogostaan.

— He ovat syyttömiä. — Mitä heitä sinne vai-
vataan. Maksakoon poliisi heille vaivan palkat, sillä
he eivät ole koko talvena hiihtäneet Lylyvaaran kul-
malla, vielä vähemmin tappaneet hirviä.

Oikeus ei voi tuomita miehiä, mutta he jäävät
kuitenkin epäluulon alaisiksi ja asia alistetaan hovi-
oikeuteen. Siellä määrätään Miihaili poikineen puh-
distusvalalle sekä käymään sitä ennen papin tut-
kinnossa.

Seuraavana kevännä saapuvat he, ensin papin
luona käytyään, taas käräjille ja astuvat lakitupaan
puhdistusvalalle. Pappi on myös saapuvilla ja hänen
lausuntonsa mukaan on isällä kyllä täydelliset tiedot
valan tärkeydestä ja pyhyydestä, mutta pojan käsi-
tyskanta siitä on hänen mielestään horjuva. Ei hän
kuitenkaan voi poikaakaan valalta estää.

— Ette siis ole tappaneet niitä kahta hirveä,
jotka poliisi Solehmainen viime vuonna kymmenente-
nä päivänä maaliskuuta tapasi ammuttuina lähellä
Lylyvaaran talvitietä? kysyy tuomari tuimana.

— Emme ole.

— Astukaa valalle.

Pappi asettaa raamatun ja ristin oikeuspöydäl-
le, panee kasukan kaulaansa ja viittaa Miihailia ja
Jyrkiä astumaan pöydän eteen ja nostamaan kaksi
sormeaan ylös. Tuomari alkaa ankaralla äänellä lu-
kea valaa ja katselee vannotettavia tuikeasti silmiin.

— Minä Miihaili Kuismanen — ja Jyrki Kuismanen — -- lupaan ja vannon — ett'en ole viime vuonna kymmenentenä päivänä maaliskuuta — —

— Ka en minä päivää muista, tokasee Jyrki — siinähan se oli hankiaisen aikaan — parhaalla hiihtokelillä —

Tuomari, pappi, yleinen syyttäjä, poliisi ja lautamiehistä kaikki ne, jotka ovat asian menoa seuranneet, rykäsevät ja alkavat katsella toinen toistaan. Mutta vanha Miihaili lausuu rohkealla äänellä tuomarin jälestä ja heittää tuiman sivukatseen Jyrkiin, jonka käsi alkaa vavista, kun hän huomaa puhuneensa jotain asiaan kuulumatonta.

Tuomari keskeyttää valan lukemisen. Mihan käsi on siltä yhä jäykkänä pystyssä niinkuin kelo hongan oksa, mutta Jyrin käsi painuu kuin itsestään olan tasalle ja siitä vähitellen kokonaan alas, vaikka kaksi etumaista sormea pysyy sentään vielä pitkän ajan erillään toisista.

— Tarvitseeko sinun päivää muistaa, ellet koko talvena ollut sillä kulmalla edes hiihtämässä, niinkuin olet väittänyt, tiuskaa tuomari Jyrille. — Ajoit siis kuitenkin hankiaisen aikaan hirviä Lylyvaaran puolella.

— Ka tulihan niiden jälkiä katsastelluksi, sanoo Jyrki, pälyiltyään kauvan aikaa miehestä mieheen, jotka kaikki katselevat totisina häntä.

— Ja ammuuit myös —

— A lienee tuo yhteen sattunut —

— Astu sivulle!

Pappi viittaa Jyrkiä poistumaan, ja hän peräytyy nolona oven suuhun, katse lattiassa.

Tuomari katselee hetkisen vanhaa Miihailia, mutta tämä seisoo vakavana yhä, käsi pystyssä, niin kuin se olisi siihen asentoon kasvanutkin.

— Kuka ampui sen toisen hirven? kysyy tuomari.

— Ka, en minä! paukauttaa Miha, aivan kuin olisi lyöty vasaralla naulaa.

Miha lukee tuomarin jälestä valan loppuun, suutelee papin viittauksesta ristiä ja raamattua, pyyhkää harmaata partaansa ja poistuu selkä edellä ovelle sekä siitä eteiseen.

Jyrki tuomitaan hirven taposta kahdensadan markan sakkoon, tai sitä vastaavaan vankeusrangastukseen, ja kun hän astuu lakituvasta ulos, kohtaa häntä ensimmäisenä eteisessä vanhan Miihailin pistävä ja halveksuva katse ryppyisten kulmien alta.

— Miestä sinusta toivoin, sanoo Miihaili, — hyvästi päätti asiamme kihlakunta, hyvästi hovi, itse et suutasi voinut hillitä, kehno olet.

Lesken ruusu.

— Katso, lapseni — katso, poikani pienoinen — isän ruusu puhkee tänään kukkaan — toivomme täyttyy, odotuksemme toteutuu. Muutetaanpa se toiselle akkunalle, tuolle, johon aurinko jo paistaa. Siinä se riemastuu, siinä se tuossa tuokiossa avaa teränsä — —

Niin puhui äiti lapselleen, istuen ikkunan ääressä pieni poikanen polvella ja neule käsissä, ja katsellen hellyyttä ja iloa uhkuvin silmin ikkunalaudalla olevaa ruusua, jonka vaaleanpunainen umppu juuri oli aukeamaisillaan.

Hän ei ollut sen näköinen, että olisi ilon päiviä viettänyt, mutta juuri nyt, juuri tuota puhdasta ja pehmeän hienoa kukkanuppua katsellessa muuttuivat hänen kasvonsa kokonaan. Ne saivat eloa, silmä välähti niinkuin joku kaukana kangastava toivo olisi yht'äkkiä tullut ihan lähelle, valjuille, kuoppiin painuneille poskille nousi heikko puna niinkuin ruusun umpusta tarttuneena, ja suu aukesi hymyyn.

Pois hän asetti neuloksensa, siirsi pojan polvelta käsivarrelleen ja nosti toisin käsin ruusun vastapäiselle akkunalle, josta keväinen aurinko juuri alkoi katsella sisään.

Hän oli eilen iltapäivän pitänyt ruusuaan lännenpuolen akkunalla, sillä hän tahtoi, että aurinko paistaisi sille koko päivän. Hän tahtoi, että sillä aina olisi lämpöä ja valoa. Mutta ei ollut hän voinut sitä vielä ulkona pitää, sillä talven routa henkääli vielä viimeisiä henkivetojaan pinnalta sulaneen nurmen alla. Hänen ruusunsa ei ollut villiruusu, vaan hellällä hoidolla kasvatettu, jalostettu. Se olisi ulkona vielä vilustunut, joskin muut maan ruohot jostivat terhakasti vihantia päitään talven painamien kuivien korsien seasta.

Auringonpuoliselle akkunalle nosti äiti ruusunsa ja raotti akkunaa, sillä ilma tuntui lämpimältä, oli kuin kesä olisi jo sieltä pyrkinyt sisään. Ja hän hengähti syvään ja pitkään, puhalsi jotain raskasta rinnastaan ulos ja veti suun täydeltä kevyttä kevät-ilmaa tilalle keuhkoihinsa. Hän tiesi loppuneeksi ensimmäisen talven sitten miehensä kuoltua, kylmän ja pimeän talven, joka synnyttää synkkiä ajatuksia murheelliseen mieleen, joka luo kolikkoja ja kalpeita varjoja, joka äännähtelee salaperäisesti ja aaveentapaisesti kaikkialla, huoneitten nurkissa, metsissä, kuja-aidoissa, joka valittaa jalan alla — —.

Ja lapselleen hän puhui, eikä ollut hän vuosikauteen juuri muille puhunutkaan.

— Se on isän ruusu. Katso kuinka suloinen se on, sanoi hän ja taivutti tuoksuva nuppua hiljaa huulilleen.

— Itä — itä — sopersi pienoinen, joka opeteli ensimmäisiä sanojaan äännähtelemään, ja tavoteli pieneen käteensä kukkaa hänkin, toinen käsi äidin kaulassa.

Äiti peräytyi edemmäksi, sillä hän tiesi pojan kädessä olevan jo niin paljon voimaa, että hän olisi kukan murtanut, jos olisi siihen ylettynyt.

— Itä — itä, huusi poikanen äskeistä kiivaammin, melkein jo kiukkuisena, sillä hän olisi välttämättä tahtonut saada kukan käteensä. Hänelle oli äiti ruusun yhteydessä puhunut niin paljon isästä, että hän oli alkanut kutsua sitä »isäksi».

— Ei sinulla ole isää — ei ole meillä isää, pieniseni. Isä kuoli ja vietiin mustalla hevosella haudataan — hop, hop! poikaseni, mustalla hevosella haudataan. Siitä on huomenna kulunut jo kokonainen vuosi, puhui äiti puoleksi laulavalla äänellä ja hypitti poikaa kainaloista.

Hänen katseensa, joka äsken juuri keväistä taivasta katsellessa oli kirkastunut, muuttui murheelliseksi ja hämäräksi taas.

— Ooh! hengähti hän raskaasti. — Kokonainen vuosi! Kuinka murehtia pitkä, ja kuinka sentään muistossa lyhyt. On kuin tuossa vielä makaisit, rakkaani, kuolinvuoteellasi.

Hän katsahti äkkiä ja vaistomaisesti taakseen vuoteelle ja oli siten tehnyt tuhansia kertoja.

— On kuin näkisin sinut siinä vielä, niinkuin hetki sitten olisit silmäsi ummistanut, ja sentään on juuri huomispäivänä jo kulunut vuosi umpeen, kulunut kesä ja talvi, kun ne sinut siitä jäykkänä ulos kantoivat. Niin olet muistossa lyhyt, sinä synkeä vuosi nyt — ja sentään — ne syksyiset pimeät ja kaamean hämärät talviset yöt, niistä oli jokainen niin pitkä, kuin olisi anrinko jo yhden kuluessa tehnyt tuhannen kierrosta muilla mailla, muilla taivailla,

ja jättänyt minut iankaikkiseen pimeään. Ah! Hän alkoi kävellä edestakaisin lattialla lapsi sylissä.

— Ja kun muistelen hääpäivääni, on kuin sekin olisi ollut vasta eilen — tuo kirkas, kesäinen päivä, joka mielestäni silloin toi minulle loppumattoman onnen, joka puhalsi kaikki murheet, kaiken tuskan ja epäilyksen näköpiiristäni pois, pois lämpimältä ja iloiselta taivaalta sellaiseen kaukaisuuteen, jota en edes rohkeimmalla kuvitusvoimallani voinut mitata. — Oi sitä autuasta kesäistä aamua, jolloin *hän* tuli ja toi tullessaan tuon ruusun — se oli kukassa silloin myös — täydessä kukassa. Se oli hääpäiväni huomenlahja — — ja voi! kun ruusuni oli toista kevättään umpulla, silloin jäykistyi ainiaaksi se käsi, joka sen minulle oli notkeana ojentanut. Oi onneni, onneni, kuinka pian sinä jätit minut pimeässä hapuilemaan.

Hän alkoi taas katsella kukkaansa, ja äkkiä kirkastui hänen silmänsä uudelleen. Hän suuteli lastaan tulisesti, kiireellä, otsalle, poskille, kaulaan, ja kietoi hänet syliinsä sellaisella voimalla, kuin olisi pelännyt, että se häneltä riistettäisiin pois. Ja huudahti melkein ilonsekaisella äänellä:

— Se on muistojemme ruusu, mutta se on samalla myös toivojemme ruusu, pienoiseni. Meidän toivomme on toteutunut, isän kukka avaa teränsä jo huomenna, ehkä jo tänään, ja sitten me huomenna, isän kuolinpäivänä viemme sen hänen haudalleen. Me otamme hevosen, me otamme kylän Taavetin, vanhan Taavetin kyytiin. Mutta emme ota sitä mustaa hevosta, jolla isää itseään vietiin, otamme sen Taavetin varsan, sen iloisen juoksijan, ja viemme sillä

isän ruusun. Hop, hop! noin me menemme, tuomme sieltä ruusun takaisin taas — hoidamme sitä ja annamme sen kukkia kesän kotona. Se nukkuu talveksi, mutta me elämme toivossa, että se hellästi pitäen avaa taas silmänsä isän kuolinpäiväksi. Ja sitten me sen taas viemme sinne haudalle, istumme siellä sen kanssa päivän ja muistelemme menneisyyttä. Niin me teemme aina, vuodesta vuoteen — keväästä kevääseen, mutta aina tuomme ruusun haudalta pois, ett'eivät pahat ihmiset sitä siellä taittaisi, ett'ei se saisi siellä turmiota ja näivettyisi. — Meillä on niin vähän puhtaita ja ehjiä ruusuja, lapseni, mutta tämän me sellaisena säilytämme. Me isän muiston puhtaana pidämme.

— Oi poikani, oi sinä toinen ruusuni, puhui hän yhä, silitellen hellällä kädellä pojan hienoja hiusuntuvia.

— Niinkauvan kun sinäkin pysyt puhtaana kuin kukkamme tuossa, on onni ja rauha kumppaneinasi. Ja jos sinua onnettomuudetkin lyövät, niin sinä ne kestät, sinä ne voitat, kun teräsi on terve ja täysi. Et ennen lakastu, ennenkuin oma syksysi tulee ja painaa sinut levolle — — mutta se aika on vielä kaukana, se on hyvin kaukana, lapseni. Hyvin hoidetut ruusut elävät kauvan — ja minä sinua hellästi hoidan, sydämmeni ja sinusta tulee mies, — ja hän painoi laihoilla käsivarsillaan taas poikaansa syliinsä niin rajusti, että pienoinen parahti

— — —
Ja hetkisen viihdyteltään lastaan, — melkein itsekin säikähtyen niin voimakkaasta tunteittensa purkamisesta — ja saatuaan pojan pikkuisen suun

nauruun, jatkoi hän taas entistä puhettaan hänelle — tai oikeastaan itselleen. Oli keveämpi itsensäkin kanssa ääneen keskustella, ja tuntui sentään niinkuin olisi ollut kumppani, kun toisinaan sai vastaukseksi jonkun heikon äännähdyksen.

— Lapsoseni, puhui hän — isäsi taittui nuorena, vasta kevääseen päästyään. Hänet maailma oli murtanut, ja murrettuna sain hänet minä. — Liian kauvan oli hän ollut rakastavan hoidon puutteessa, alttiina turmiolle, joka joka sopesta vaaniskelee tässä kavalassa maailmassa — — Mutta hänen muistonsa elää meissä puhtaana — hänen ruusunsa elää ja puhkee kukkaan. Oi ilon päivää, oi ihanaa keväistä päivää tätä, oi huoennuksen hetkeä — —!

Samassa seisautti joku hevosella ajaja portille niin että jyrähti.

Lesken pieni asunto oli ihan maantien varressa, mutta harvoin oli siihen kukaan hevostaan seisauttanut viimeisen vuoden kuluessa, harvoin kukaan jalankaan astuja portista sisään käynyt.

Mutta nyt siihen pysähytti virman juoksijansa kaksi rattailla istujaa, viiksinaama herrasmies ja nuori, hattupää nainen.

Herrasmies jäi istumaan rattaille ja pitelemään ohjaksista levottomasti polkevaa hevosta, mutta nainen, pitkä heiskale keveässä kevätpuvussa, hyppäsi rennosti rattailta alas, kirahti maahan tultuaan, ikäänkuin olisi pudonnut kaivoon, käyden molemmin käsin sateenvarjon tapaisen hattunsa reunoihin kiinni, vaan päästi samassa tuokiossa leveästi remahtavan naurun ja tarttui portin salpaan.

Porttia oli harvoin avattu, sen salpa oli jäykistynyt.

Nainen tempoili sitä tuskitellen hetken sinne tänne, herrasmiehen antaessa hänelle rattailta nau-raen neuvojaan, mutta vihdoin aukeni se, ja nainen juosta höllähytti suoraan lesken huoneeseen, huohottaen, silmät liekehtien ja turrat huulet veripunaisina.

Nuori leski hämmästyti tulijaa koko lailla, vaikka se kyllä oli hänelle vanha tuttu, ja hän peräytyi akkunaa ja ruusunsa luota poikineen nurkemmaksi.

— No hyvää päivää, Mari. — Huh! siellä on jo oikein lämmin ilma — ja niin pölyä, niin pölyä — — ai ai, millaiseksi hattuni on käynyt, ja se on ensi kertaa päässäni — — Onpa siitä aikaa, kun olen sinua nähnyt, Mari. — Kuinka sinä olet muuttunut — laihtunut ja vanhentunut, rupatti tulija.

Puhuteltu ei vastannut mitään, ei käskennyt vierasta edes istumaankaan, hymähteli vaan itsekseen, seisoen nurkkapuolella pöydän takana. Eikä hän olisi ehtinyt mitään vastatakaan, sillä toinen puhui tulvanaan, kiireellä ja hengähtämättä.

— Ja täällä sinä vaan asut tässä pienessä tuvassa, niinkuin erakko lapsinesi. Eikö täällä kummittele — miehesikin kuoli niin omituisesti, kerrotaan. Enhän minä siitä mitään tiedä, enkä hänen kuolemaansa nähnyt, puheita vaan olen kuullut. —

Lesken suunpielissä kävi venähtävä väre, mutta ei vieras sitä huomannut, puhui vaan omaa puhettaan.

— Ihmeen punaposkinen on sinulla tämä lapsesi, vaikka itse olet kalpea. Poikako tämä taas on, vai kuinka muistan kuulleen?

Hän nypisti lasta leuvasta, mutta lapsi vierasti häntä, painoi kasvonsa äidin korvan taa hiuksiin ja rupesi itkemään.

— Hei hei, oletpa sinä ujo, sanoi vieras levesti nauraa hohottaen.

— Hilma, etkö jo tule sieltä? kuului rattaila istuvan herrasmiehen huuto raollaan olevasta akkunasta.

— Niin tosiaankin, minulla on kiire. Akseli odottaa. — Kuulehan, Mari, me olemme nyt julkisesti kihloissa Akselin kanssa.

— Joko taas! sanoi leski painuneella äänellä.

— Taas! sanot sinä. Tietysti. Ja nyt se pitää. Mutta olihan minulla sinulle oikeastaan asiaakin, jonka vuoksi poikkesin.

— Hilma, tule nyt jo sieltä! huusi taas hevosen pitelijä melkein epätoivoisella äänellä.

— Heti, heti! — Me menemme, näetkö, visiiille pappilaan ja ehkä pannaan meidät samalla tiellä kuulutukseen — kuinka nyt tuumitaan. Mamma tulee jälestä ja hän ottaisi sinut kernaasti mukaan. Käski minun poikkeamaan ja sanomaan sinulle, että tietäisit varustautua. »Häntä käy niin sääliksi», sanoi mamma. »Ei hän missään liiku, siellä vaan yksinään suree, minä otan hänet kerran mukaani tuultumaan.»

— En minä sinne, sanoi leski hiljaa, mutta toinen ei sitä ollenkaan kuullut, hänen huomionsa oli kääntynyt muualle. Hän löi kämmeniään yhteen ja hypähti ikkunan eteen.

— Sinullapa on ihana ruusu. Minä juuri kotoa lähteissämme pahoittelin Akselille, ett'ei pitänyt

olla vielä edes ruusuissa kukkia, ei mitään keväistä vielä. Meillä ovat ruusut niin kituvia, kaikki lehtensäkin ovat karistaneet talvella ja tuskin ne enää virkoavatkaan. Oi, kuinka Akseli nyt riemastuu — —

Silloin kuuli hän takanaan vihlaisevan huudon, jota seurasi kimakka lapsen itku, ja hän kääntyi katsomaan, pitäen lesken taitettua ruusua näpissään nenänsä alla, pikkusormi ojona, toisista erillään.

Leski oli vaipunut huoneensa nurkkapuolelle pöydän taa istumaan, sulkien lapsen syliinsä niinkuin suonenvedossa. Hänen silmänsä tuijottivat jäykkinä nuoreen naiseen niinkuin lasipallot; verettömät, melkein läpikuultavat huulet ja kuopille painuneet poskilihakset vavahtelivat, mutta ei hän enää saanut minkäänlaista ääntä suustaan, vaikka näytti niinkuin hän olisi sitä yrittänyt.

— Siunatkoon jumala! huusi pitkä nainen ja hyökkäsi huoneesta ulos — — — — —

Kohta polkee taas virma juoksija pölyistä maantietä niin että tömisee, sieramet leveinä huohottaen, karva kiiltäen hikihelmiä. Ja vieterirattailla keinahtelee viiksinaama herrasmies, ohjakset oikeassa kädessä ja vasemmassa kainalossa pitkä, naurava nainen, jonka hytkähtelevällä povella juuri puhkeamaisillaan oleva ruusun nuppu helottaa.

— Ne ovat kauhean ikäviä tuollaiset sairaat ja omituiset ihmiset, sanoo nainen, tehden hyvin hapsaman näköisen liikkeen suullaan ja nenällään. — Ja mitä se mammakin minua sinne — —? Hän tietysti saa usein sellaisia kouristavia kohtauksia. — Ajattele, että hän juuri tällä kerralla olisi sattunut

kuolemaan — jonka hän tietysti kerran tekee tuolaisen kohtauksen saadessaan. Mitä me olisimme tehneet? Oli onni, että sattui se vanha eukko tulemaan sinne kuin käsketty — ehkä oli hän sitä edeltäpäin pyytänytkin. — Uh! saada tuollaisia kouristuksia! Ja kun sinä olisit nähnyt hänen silmänsä

— Elä nyt lörpöttele ikävyvyksiä, armaani, sanoo ajaja ja painaa vieruskumppaniaan lähemmäksi kylkeensä. — saitpa kauniin ruusun sieltä.

— Ihanan! Kumma, että sellaisessa mökkipahasessa on ruusu voinut noin menestyä, huudahtaa nainen, ottaa ruusun rinnoiltansa ja painaa sillä kumppaninsa huulia silmät palaen — — —

Vanhapoika.

Tuuli ajaa jo pudonneita lehtiä pitkin esplanaa-tia, kooten niitä kasoihin nurmikon reunoille. Puut ojentavat alastomia oksiaan pilvistä syystaivasta kohti, päästäen kaasulyhtyjen tulet lävitsensä vapaasti pilkoittamaan yli esplanaaatin puolelta toiselle. Valoisat, hempeän hämärät kesä-illat ovat olleet ja menneet.

Mutta vielä rämähtelevät torvet Kappelin edus-talla, laskevat viimeisiä säveliään niinkuin menojaan menneen kesän haudalla.

Harvoja on enää ulkona-istujia Kappelissa. Enim-mät ryyppivät tavanmukaisia iltatuutinkeitaan sisä-puolella.

Istuu siinä kuitenkin erään pöydän ääressä kol-me ystävystä villavaipat hartioilla, jutellen kesän ta-pahtumista ja taas alkavista virkatoimista Helsin-gissä. Sillä he ovat virkamiehiä kaikki, ovat olleet kukin omalla tahollaan kesälomalla ja nyt taas tänne yhtyneet täyttämään tehtäväänsä yhteiskunnan pal-veluksessa. Kaksi heistä on lihavaa, hyvinvoipaa ja tyytyväisen näköistä nainutta miestä, kolmas on kal-pea, kaljupää vanhapoika.

Paljon on heillä yhteisiä muistoja menneiltä ajoilta, sillä he ovat vanhoja koulu- ja yliopistokumppania, täällä Helsingissä jo pari vuosikymmentä yksissä elelleet, vaikka aivan eri kulmilla maatamme oli heidän kunkin syntymäpaikkansa.

Jutellaan siinä ja maistellaan hiljalleen tuutingeita, vanhain, vakautuneitten miesten tapaan, joilla on jo vanhat, koetellut kaavat kaikkiin tämän elämän moninaisiin menoihin. Ja kun sattuu siitä heidän ja soittolavan välitse keikkumaan joku yksinäinen nainen, joka vilkuilee kahden puolen että huomaako häntä kukaan, niin hänestä lasketaan pientä leikkiä, ja puhutaan nuorenmiehen ajoista.

Varsinkin molemmat naineet miehet ovat nyt, niinkuin aina ennenkin hyvin halukkaita vetämään esiin entisiä seikkailujaan ja nauravat niille makeasti. Mutta vanhapoika ei niistä koskaan puhu mitään. Hän on toisten löpistessä ja nauraessa vaiti, ja nytkin hän katselee vaan totisena maahan, näppäillen tuhkaa sikaristaan.

Ei siltä, ett'ei olisi hänellä niitä ollut niinkuin noilla toisillakin, sillä kaikki he olivat samanaikuisia »kansan pyhän tahdon» kannattajia, kaikki tuon saman, innostuneen ajan innostuttamia miehiä, jolloin ilta-yöt mellastettiin keskikaupungilla ja aamuyöt laitakaupungilla — ja päivät paranneltiin kohmeloa.

Mutta vanhapoika ei puhu niistä ajoista koskaan mitään.

— Kun et sinäkin jo kerran mene naimisiin, sanoo yht'äkkiä toinen naineista vanhallepojalle.

— Mikset sinä tosiaan nai? tokasee toinenkin.

Siinä se nyt taas oli! Juuri kuin ei enää olisi muuta puhuttavaa! ajattelee vanhapoika, eikä vastaa mitään. Ottaa vaan kulauksen lasistaan ja pistää jälleen sikarin suuhunsa.

— En minä sinuna tuollaista kituvaa elämää — oikea koti se pitäisi miehellä olla.

— Ja minusta on aina niinkuin naimattomalle miehelle ei voisi antaa täyttä arvoa.

— Jotain siitä todellakin puuttuu —

— Aatteles, kun tulee kotiin ja on lapset vastassa ja vaimo — —

— Ja saa tukkapölyä — niinkuin lapsetkin —

— Elä pistele.

— Mutta mitä tulimmaista te oikeastaan siitä minun naimisestani tahdotte? Enkö ole teille jo tuhannen kertaa sanonut, että tulen aivan yhtä hyvästi toimeen nuorena miehenä, naimattomana, akattomana, vaimottomana, tai kuinka päin te sen tahdotte, tiuskahtaa lopulta vanhapoika kiivastuen.

Tätä samaa virttä olivat nämä samat kumppanit todella jo tuhannenkin kertaa hänelle laulaneet ja yhtä monta kertaa oli hän heille saman vastauksen antanut. He olivat häntä härnäilleet ja kiusoitaneetkin, mutta ei hän sentään koskaan tätä pahemmin suuttunut, sillä hän oli hyvänluontoinen mies.

Mutta jok'ikinen kerta, kun puhe tälle alalle kääntyy — ja sille se kääntyy säännöllisesti, kun on toinen tuutinki juotu ja alettu naureskella vanhoille nuorenmiehen muistoille — niin joka ikinen kerta muuttuu vanhapoika totiseksi — vaikka hän ainakin on totisenpuoleinen — ja lähtee alakuloisena astelemaan yksinäiseen asuntoonsa, pieneen kammariinsa

vanhanaikuisessa puutalossa Kampin kulmalla, missä ruokamatamin pöydälle asettamat pari voileipää ja maitolasi häntä odottavat.

Sinne hän aina astelee alakuloisena ja miettii, miettii juuri tuota samaa asiaa, mistä häntä tänäkin iltana oli härnäilty ja millä häntä oli kiusoiteltu.

Ja vaikk'ei hän siitä sanaakaan hiisku, on hän kuitenkin sitä samaa ainaista asiaa jo miettinyt monta vuotta, joka päivä, melkein joka hetki, vielä iltasilla vuoteellakin, ja varsinkin juuri iltasilla yksinäisyydessä. Eikä saa hän siltä mietteeltään koskaan rauhaa. Se on aina ja kaikkialla jymisevänä pohjäsäveleenä hänen aatostensa alla, vaikka hän iloisessa seurassa kyllä osaa tekeytyä hauskaksikin, niinkuin sitä ei kuuluisi ollenkaan, sillä hän on siihen jo niin tottunut.

— Ett'eivät ne jo väsy sitä asiaa minulta kyselemästä, miettii hän kotiin mennessään. — Vaan kyselkoot, ei se siitä kuitenkaan autu! Yksinään hän on luoviva elämänsä läpi, ja eihän tuota enää paljoa jälellä lienekään — --

Hän tulee pieneen kammariinsa, jossa on monta pitkää vuotta asunut. Se on jo aivan niinkuin osa hänestä itsestään. Tuossa tuo sama iltaruoka kuin ennenkin, tuossa sama vuode — hänellä itsellään aivan samat mietteet tuolle vuoteelle laskeutuessaan kuin joka ilta ennenkin.

Mutta tänä iltana on hän tavallista alakuloisempi, hänet valtaa omituinen kaiho ja yksinäisyyden tunne. — Ett'eivät ne voi olla häntä sillä naimajutulla härnäämättä! — Jos hän tekisi siitä kerran lopun, jos hän kertoisi heille tarkkaan koko elämänsä

juoksun — mutta sitä hän ei voi tehdä, sillä silloin ne alkavat suorastaan yrmiä häntä, alkavat kaihdella ja halveksua, eikä hänelle jää enää sitäkään vähää seuraa.

Hän tarkastaa voileipiä, ne näyttävät niin kuortuneilta ja tympäseviltä, maitolasin sisältö on niin valjun sinertävää — hän ei kajoa niihin tänä iltana ollenkaan. Hän riisuu vaan saappaat ja takin päältään, sytyttää iltapiipun ja heittäytyy muissa vaatteissaan vuoteelle. Kynttilä jää palamaan.

Samalla tavalla on hän usein loikonut aamupuoleen yötä, puoleksi valveella, puoleksi unessa, ja mietiskellyt elämäänsä. Nytkin laskee hän piippunsa lattialle ja ummistaa silmänsä.

Ja kaikki entiset kuvat, sama joka-iltainen panna-alkaa taas kulkea hänen silmänsä ohi. Siinä kulkee koko hänen elämänsä lapsuudesta nykyyhetkeen saakka, eikä muutu muuksi kuin mikä se on. Oi, jos olisi sellainen voima, joka sen muuttaisi, oi, jos sellainen olisi!

Ne hänen kuvansa alkavat maalta, kotipihan törmältä, puron rannalta pellon alla, niityltä ja koivikosta puron takana, korkealta nummelta koivikon takaa, mihin näkyy laajat salot, niin laajat, että ne sulavat yhteen sineen taivaanrannan kanssa. Hänen huulilleen nousee hymy, melkein onnellinen hymy, niinkauvan kun hän kulkee lapsuutensa polkuja kotisavujen nähtyillä, ja se hymy pysyy niillä sittenkin vielä, kun hän koirineen, pyssy kainalossa jo rohkeenee painua salojen helmaan, mistä teeren kuherrus syysaamuina kuuluu virstain päähän. Nämä ovatkin hänen ainoat onnelliset hetkensä nämä, kun hän lap-

suutensa muistoille hymyilee. Vaan jota etemmäksi hän aatoksissaan kulkee kotikulmalta, sitä synkemmän ilmeen saavat hänen kasvonsa.

Nyt on hän jo kaupunki-elämän temmellyksessä, ja hän alkaa tuskallisena käännellä itseään.

Yht'äkkiä nousee hän istuilleen kuin säikähtyneenä.

— Hyi! äännähtää hän, vavahuttaa ruumistaan ikäänkuin pudistaisi jotain pois päältänsä, ja aikoo vetää housuja jalastaan. Mutta kallistuukin sentään sinänsä takaisin vuoteelle.

— Hätäkö niiden on nauraissa ja eläissä niiden, ajattelee hän äskeisiä ystäviään. — Niitä on onni seurannut maailmassa — onnellinen sattuma, ei mikään muu. Sillä mitä tämä elämä on muuta kuin sattuman peliä — — Eikö olisi sopinut hänenkin naida, jos niin olisi sallittu — naida jo ennen heitä, silloin kun hanke oli vahva — ja nyt olisi hän onnellinen mies hänkin. — Mutta se olisi pitänyt silloin tehdä, silloin tehdä — — oi katalaa! huudahtaa hän melkein ääneensä ja ponnaseksen taas vuoteellaan.

Ja niin hän miettii ja miettii, että miksikä hän ei silloin nainut, ja menee niissä mietteissään horroksiin. Ja alkaa nähdä unta.

Se kuva, joka viimeksi oli hänen mielessään, ilmestyy nyt hänen eteensä ilmielävänä — unessa. Ja se on hänen vaimonsa, hänen nuoruutensa morisian, jonka kanssa hän on naimisissa — — onhan hän siis naimisissa — — mitä ne turhia — —

Unikuva käy yhä selvemmäksi.

Hän on olevinaan maalla. Hän on kotitalossaan isäntänä — ja emäntä hänellä on toimielias, ja

hyvä, niin hyvä, että hän sitä käsillään kantaisi. — Ja lapsia hänellä on, vankkoja punaposkisia poikia ja tyttöjä — — — He ovat riihellä — Aamu on kirkas ja kylmä — On routanut maan — Mutta riihessä on niin mehevän lämmin. Itse lyö hän sitomia seinään ja vanha Heikki, se heidän vanha renki, lyö toisena. Piiat kepakoivat ja Janne panee alausta — Janne on hänen oma poikansa, vanhin poikansa. Janne on ensi kertaa riihellä ja häntä pitää yhteenään opastaa — mutta hän opastaa häntä hellästi ja siivosti — ja taputtaa poskelle — — Sitten tulee äiti nuorempain lasten kanssa hakemaan heitä aamiaiselle — Lapset heittelevät kuperkeikkoja pahnoilla — puhaltelevat kämmenillään ruumenta jyvistä ja maistavat niitä — rauskuttelevat nuorilla terveillä hampaillaan kuivia jyviä — — He lähtevät aamiaiselle — Riihikujassa tulee karja vastaan — Tiina, se vanha uskollinen Tiina, ajaa niitä hakaan — — lapset pelkäävät sonnia — hän ottaa yhden syliinsä, tytön — poika nousee hänen selkäänsä ja puristaa pienet käsivartensa hänen kaulansa ympäri — ja itse painaa hän tyttöä hellästi rintaansa vastaan — — Uuh! sonni, tuleppas vaan tänne — —

Unikuvat muuttuvat yhä. Hän elää onnellisia aikoja perheensä kanssa. Hän raataa aamusta iltaan lastensa eteen, toivoen itselleen rauhallisia vanhuuden päiviä — sittenkun pojat kykenevät talon hoitoon — — Lapset ovat hänelle kaikki kaikessa — ne ovat hänen onnensa. — Niitä hän kulettaa kaikkialla mukanaan — tekee pienemmille leikkikaluja — isompia opastaa työhön — — Laittaa pienen vesirattaan ja vie sen puroon pellon alle, samaan puroon, jonka

rannalla itse oli lapsena leikkinyt — hakee sitten lapset katsomaan, ja ne ovat riemusta revetä, kun ratas pyörii purossa — ja hän iloitsee heidän kanssaan — — Sitten tekee hän sievän tuulimyllyn ja asettaa sen porstuan päätyyn — huutaa lapset tuvasta ulos — ja voi sitä iloa ja huutoa ja kätten paukutusta mikä syntyy, kun myllyn siivet viipottavat tuulen käsissä — — Hän heittäytyy itsekin pihan nurmelle pitkälleen ja katselee äänetönnä sinistä taivasta — ja hän tuntee itsensä sanomattoman rauhalliseksi ja onnelliseksi — — Hän tekee lastensa hyväksi ja niiden iloksi kaikki mitä voi — hän tahtoo saada niistä hyviä ihmisiä, sillä tässä maailmassa tarvitaan hyviä ihmisiä enemmän kuin niitä todella on — — täällä on niin paljon pahaa, joka olisi poistettava — hän sen tietää — —

Samassa hävittää tämän hänen ihanan unikuvasa räikeä ääni kadulla hänen ikkunansa alla, rietaitten yökulkijain sekava, humalainen laulu.

Hän herää, ja on yhdellä hyppäyksellä lattialaan seisomassa.

Hänen rintaansa repii, koko hänen ruumistaan vihloo ja hän tarttuu molemmin käsin päähänsä. Hän on elävässä todellisuudessa nyt ja hänen täytyy siinä olla. Hän muistaa taas sen ajan, jolloin hänkin pitemmälle ajattelematta kuleksi ja reuhasi kaduilla tuolla tavalla. — Haa, sitä kirottua aikaa! Joko se taas nousee hänen päähänsä! Se tekee sen, tekee entistään repäisevämpänä, entistään selvempänä.

Hänen päässään pyörii ja kohisee, kiehuu ja polttaa, ja hän alkaa nähdä kuvia siltä ajalta, jonka muisteleminen hänet aina saa vavahtamaan. Ja hä-

nestä näyttää nyt niinkuin kammarin seinä kohoaisi ylös kuin teatterin esirippu, ja siellä hän näkee katkeran menneisyytensä — ja ylinnä kaikista näkee hän siellä erään kurjan saatanan naisen haamussa — saman haamun, joka häntä kaikkialla ahdistaa, joka hänelle ei anna rauhaa yöllä eikä päivällä, joka häntä vainoo ja ajaa kuin painajainen — joka hänen voimaansa ja ytimiänsä kalvaa ja jäyttää, joka häntä pala palalta syö — —

Hän tuijottaa eteensä niinkuin tahtois katseillaan lävistää seinän. — Eikö siltä katalalta saa rauhaa — eikö se enää milloinkaan häntä jätä — Mutta sen täytyy hänet jättää, hän ei sitä kestä — sen täytyy jättää — täytyy — — — — — — — — — —

Matami tuo aamukahvia »maisterille» niinkuin aina ennenkin. Hän avaa oven, mutta kirahtaa kauheasti ja pudottaa tarjottimen kädestään — — Hänen maisterinsa riippuu vaatenaulassa vuoteensa jalkapäässä hirttäytyneenä.

Äidin kuoltua.

En ollut koskaan voinut ajatella, miltä tuntuisi, jos äiti kuolisi.

Ja pienempänä olin aina ollut suorastaan vakuutettuna siitä, ett'ei minun äitini kuolisi milloinkaan, vaikka kyllä tunsin toisia pikkupoikia lähiseuduilta, joiden äiti jo oli viety kotini ohitse hautuumaalle ja siellä siinä mustassa arkussaan syvään hautaan peitetty, niinkuin oma äitini minulle kertoi, kun kyse-
lin mihin niitä vietiin. Ja usein kulki muitakin ruumissaattoja kotini ohitse, joka oli maantien varressa lähellä kirkkoa.

Kellojen soitto oli silloin kuulunut kirkontornista hautuumaan takana, jos oli sattunut myötäinen tuuli olemaan. Minä olin talvella ikkunasta katsellut pihan ylitse maantielle, ja kesällä piha-aidan raosta polvillani lähemmältä tarkastanut, kun ne menivät ohitse. Ja kaikki ihmiset — ja niitä ajoi joskus pitkä jono hevosilla perässä — olivat äänettömiä, jotkut pyyhkiellen silmiään. Eikä ne puhuneet minulle mitään, vaikka muulloin kirkkoon ajaessaan aina naurahtivat ja huusivat jotain ohimennessään, kun näkivät minut aidan takana.

Ja ne kulkivat kaikki niin hiljaa, niin hiljaa sen mustan arkun perässä, että hevoset toisinaan kompastuivat edellä menevän rattaisiin ja sitten ne perimmäiset seisattuivat kokonaan. Ja minä katselin yhä ja näin kuinka ne nousivat kaarevaa mäkeä ylös, niinkuin joku sieltä mäen päältä olisi hitaasti vetänyt vyyhdille pitkää, mustaa köyttä. Sen pää katosi lopulta näkyvistäni, se oli tullut kerälle mäen päällä läpikäytävän ympärille, jonka katto näkyi koptihaani.

Oli niitä joskus viety ohitse pieniäkin kirstuja, mutta ne eivät koskaan vetäneet niin huomiota puoleensa kuin ne suuret mustat, joiden päällä ajaja totisena istui, ja joiden näkemisessä oli jotain salaperäisen kammottavaa. Kun pieni, valkea kirstu oli poikittain ajajien polvilla ja ne silloin usein ajoivat juostenkin, tuntui minusta aina, niinkuin siinä olisi ollut jotain iloistakin seassa. Ja minä juoksin pitempää katselematta huoneelle äidin luo.

— Äiti, äiti, niin pientä sievää kirstua veivät —, polvillaan vaan sitä pitelivät ja juosten ajoivat!

— Kukahan siinä oli?

— Joku hyvä pikkupoika, jonka Jumala on ottanut enkelikseen, sanoi äiti.

— Ottaako se sen sieltä haudasta enkelikseen?

— Ottaa, lapseni.

— Kuinka se saa?

— Elä nyt kysele niin paljon. Kyllä Jumala saa.

— Ottaisiko minutkin?

— Kaikki hyvät pojat ottaa, kun kuolevat. Etkö muista kuinka olen sanonut.

— Mutta en minä tahdo sentään kuolla, äiti on

parempi — — — Kun minä näkisin, kuinka se ottaa. Aina kun menen puotiin hautuumaan ohitse, en näe siellä muita kuin hauturi-Nikon — — — Ottaisiko Jumala äidinkin?

Sellaista kaikkea kyselin, mutta en koskaan ottanut oikein uskoakseni, että enkelinä olisi niinkään hyvä olla kuin äidin luona. Eikä sekään koskaan mennyt täydelleen päähäni, että kukaan hyvä ihminen kuolisi. Niissä mietteissäni päätin kerran päästä näkemään, kun niitä pantiin hautaan, että tapahtuisiko siinä mitään erinomaista —.

Ja niin sattui, että pääsinkin katsomaan, kun erään toisen pikkupojan, naapurin Jannen äitiä haudattiin. Äiti oli kutsuttu »saattamaan», niinkuin hän sanoi minulle, ja minä sen kuultuani aloin pyrkiä mukaan. Äiti ei luvannut ottaa minua mukaansa kastumaan, kun oli märkä ja huono keli, ja meidän oli käytävä jalan, kun hevosta ei ollut. Vaan minä aloin itkeä, enkä herennyt, ennenkuin pääsin.

Mutta äärettömän totiset ihmiset, lukkarin yksitoikkoinen laulu, jota vanha suntio pää tutisten säesti, ja papin kumajava ääni, kun hän haudan pääpuolessa puhui, valkeat hiukset tuulessa hajallaan — kaikki se teki minuun kammottavan vaikutuksen, enkä nähnyt, en kuullut mitään sellaista, mitä olin odottanut, en Jumalaa enkä enkeliä. Ja kun äitini, papin lakattua puhumasta ja lukkarin laulamasta, meni toisten vanhempain ihmisten kanssa ihan haudan äyräälle ja heitti sinne alas kädellään hiekkaa, kurotin minäkin päätäni, äidin hameesta kiinni pitäen, ja katsoin hautaan. Vaan kun näin, kuinka syvällä se musta arkku siellä oli, ja kuulin kuinka

ontosti se kumahti vastaan, kun hiekan kokkare putoi sen kanteen, valtasi minut kauhu, minä vetäysin äkkiä takaisin, takerruin molemmin käsin äitiin kiinni, ett'en putoaisi sinne alas, ja aloin itkeä ja itkin niin hillitsemättömästi, että äidin piti viedä minut hautuumaalta pois maantien puolelle.

Siellä hän minua hiljalleen torui tyhmästä käytöksestäni ja kysyi, mikä minun tuli.

En ollut itsekään oikein selvillä, mitä se oli, joka minua pelotti ja pani itkemään, mutta joku aavistus se oli siitä, että minunkin äitini mahtaisi joskus kuolla. Ja se tunki nyt ensi kertaa sotkemaan entiset hyvät mietteeni.

Lopulta sain nyyhkytellen ja äidistä yhä kiinni pitäen sanotuksi:

— Ett'ei äitiä vaan pantaishi hautaan — —

— Sitäkö sinä, lapseni, itket!

— Ni-iin, minun tuli niin ikävä, kun aattelin, että jos äitikin kuolisi ja tuotaisiin kotoa pois tänne hautuumaalle — ja ne heittäisivät äidinkin päälle hiekkaa.

Ja taas tuli uusi itku.

Mutta äiti pyyhkäsi pallolle käärityllä nenälipullaan ensin omia silmiään ja sitten minun, ja sanoi lohduttavalla äänellä, syvään huohtaen:

— Elä itke, ei äitiä panna hautaan, kun sinä vaan olet hyvä poika —

Pitemmälle hän ei sillä kerralla ennättänyt puhua, sillä minä aloin innokkaasti kysellä, millä tavalla minun pitäisi olla hyvä.

— Että nyt ensinnäkin lakkaat itkemästä, sanoi äiti.

Minä rauhoituin, tulin iloiseksi ja päätin pienimmissäkin asioissa totella äitiä, siinä yhä lujemmassa uskossa, ett'ei hän milloinkaan kuolisi, kun minä vaan en pahottaisi hänen mieltään. Enkä ajatuksissanikaan sen jälestä loukannut äitiä, sillä hän oli aina niin hyvä ja häntä oli niin helppo totella.

Minä pysyisin aina hänen kuuliaisena pikkupoihanaan. En osannut ollenkaan ajatella, että kerran tulisin suureksikin — —

Ainoastaan silloin, kun minut sisareni kanssa, joka oli minua vanhempi, pantiin kuoppaan perunoi-
ta valikoimaan, kammotti minua, ja joka kerta tuli mieleeni Jannen äitivainajan hauta ja soi korvissani se ontto kumahdus, joka tuli kirstun kannesta, kun maata putosi sen päälle. Mutta minä koetin voittaa pelkoni, peläten toiselta puolen, että siinäkin olisi jotain pahaa, sillä olihan äiti minua juuri siitä samasta pelosta nuhdellut hautuumaan aidan takana.

En puhunut siitä pelostani mitään kellekään ja vähitellen se haihtuikin kokonaan. Ja niin oli vakuutukseni vallan ehjä siitä, ett'ei oma äitini kuolisi koskaan.

Se oli minun uskoni silloin.

Ja kun joskus jouduin asialle kylään päin ja tiellä tapasin toisia poikia, jotka viettelivät minua seuraansa, en mennyt, vaan riensin ohitse ja sanoin, että äiti on kieltänyt.

Kesällä heitä tapasin useammin, milloin kiekkoa heittämässä maantiellä aika mehakalla, milloin jälttää kiskomassa männistössä, joka oli kotini ja kylän välillä, milloin taas elamoimassa vanhassa nauriskuo-
passa männistön laidassa ja polttamassa ojukan leh-

distä laittamiaan paperossia. Talvella heitä oli aina joku, kellä oli tarkenemaan saakka vaatetta, kelkkoineen nummelta kylään laskevassa mäessä. Minun piti lopulta välttää heitä kokonaan, kesällä kaartauen tieltä pois, ett'en saisi kiekkoa sääriini, ja talvella paksun lumen aikana pyörtää kylän mäestä takaisin, jos mieli säästyä lumikasteesta, sillä he alkoivat vihata ja härnätä minua ja huusivat aina pilkallisesti jo kaukaa nähdessään: kas tuolta tulee taas se äitinsä kieltämä.

Kaikki se oli seurauksena siitä, että tottelin äitiäni ja olin alusta pitäen kylän poikain viekotukselle luja, sillä hän oli sanonut, että ne ovat pahoja poikia, jotka maantiellä mellastavat.

Minä nielin heidän pilkkansa kernaasti ja istuin joutohetket yksikseni — tavallisimmin pöydän alla, joka oli minun rauhoitettu alueeni — ja leikkelin vanhasta sanomalehdestä karjaa ja hevosia itselleni, tahi laskin yksikseni mäkeä kotipihan törmältä — tahi kuuntelin takkavalkean loisteessa, kun äiti luki minulle Joosepista, jonka pahat veljensä paimenessa möivät, tai muita ihmeellisiä kertomuksia. Ja samalla opettelini itse lukemaan.

Elämä oli silloin niin sanomattoman iloista ja rauhallista, enkä kaivannut mitään muuta seuraa kuin äitini, sillä hän oli aina hellä ja hyvä. — Me eläisimme yhdessä aina, loppumatta, ja minulle oli käsittämätöntä, että pienintäkään muutosta voisi elämässämme tapahtua.

*

*

*

Mutta juuri silloin, kun sitä vähimmin aavistin, tulikin ensimmäinen muutos.

Sillä olihan minulla isäkin, vaikk'en häntä ole tullut maininneeksi, hän kun äitiin verraten oli tavatoman vähän minun seurassani. Hän oleili pitkiä aikoja kotoa poissa, raha-ansioilla maailmassa, ja tuli vaan silloin tällöin lyhyeksi ajaksi kotiin. Viimeksi oli hän ollut kaupungin puolella töissä ja kun hän syyskesästä tuli kotona käymään ja äiti pani minun hänen kuultensa lukemaan, sanoi hän luvun loputtua, että »nyt se poika viedääinkin kaupunkiin kouluun.»

En ymmärtänyt siitä silloin mitään, mutta jonkunlainen paha käsitys minulla oli jo kauvan kaupungista ollut, sillä isäni oli sieltä usein palannut kotiin minulle käsittämättömässä tilassa, jolloin joka kerta luulin häntä sairaaksi. Äiti oli silloin aina ollut itkeneen näköinen ja vienyt minut eri huoneeseen, tai pannut jollekin asialle. Ja nyt jouduin sinne itse, pois äitini hoivista, kotini tutuilta tanhuilta pois.

Katkera oli ero äidistä ja kaupunkielämä niin outoa, että teki mieleni karata kotiin takaisin, ja jos olisin aavistanut, että se elämä sentään tuli minut kerran viemään niin kokonaan mukaansa, että unohdin äitini, niin olisikin totisesti ollut parasta karata silloin heti.

— — — — —

Pari vuosikymmentä oli kulunut, olin jo elänyt nuoruuteni iän kokonaan, kun lopulta vedin monilla kareilla kolhiutuneen ja pimeitä maailmanrantoja laahanneen pursihylkyäni pysyväisesti vanhoille kotiteloille takaisin, heittääkseen sen siihen lahoamaan.

Sillä vihdoin olin tullut tajuuni siitä, että se muuten olisi kokonaan uppoava.

Monta hurjaa retkeä oli sillä tehty ajattelemattomain kumppanien kanssa, laskettu uhkarohkeasti vaan viitattomia vesiä, tuntematta vaaroja, jotka vaativat kimmeltelevän pinnan alla — ja niin oli mennyt nuoruus huimaa menoa kuin alamäessä irtautunut pyörä, joka johdotta ollen vauhtiaan yhä lisää, kivissä ja kuopanteissa pompahtelee, kunnes mäen alle päästyään kaatuu.

Ja murtuneet olivat ihanat nuoruuden toiveet ja murtunut lapsuuden usko.

Tyhjyys oli edessä, ja takana katkerat muistot kadotetusta menneisyydestä. Ja kaikki siitä syystä, että olin tuhansia kertoja äidille pikkupoikana tekemäni lupauksen rikkonut, hänen kuvansa sydämmessäni unohtanut, jouduttuani oman onneni nojassa häälyessäni kaupunkielämän pyörteeseen. Hänen sanansa olin unohtanut, jonka hän kotoa lähteissäni ja usein jälestäkinpäin toisti, että »elä herran pelvossa, poikani, ja hyvydessä.»

Se uskoni oli ollut hyvin lyhyt, että äiti eläisi aina, jos minä vaan olisin aina hyvä. — Hänen oli kuoltava niinkuin kaikkien muittenkin, olinpa minä sitten hyvä eli paha. Vaan en koskaan voinut ajatella, miltä todella tuntuisi, kun hän kerran kuolisi.

Aluksi olin kumminkin nuorempana koettanut loma-aikoina kotona ollessa pitää jotenkuten vireillä lapsuuteni mielentilaa äidin suhteen, mutta vuosi vuodelta se oli himmennyt, niinkuin vanha peili, ja vihdoin kadottanut heijastuksensa kokonaan. Sillä aloinhan minä silloin jo monessa asiassa olla äitiäni

viisaampi ja tietää mielestäni paljoa enemmän kuin hän. Ja kun miehistyin, oli minulla tietysti jo vakautunut kokemus elämästä ja sen tarkoituksesta, ja kaavat selvinä ajussani, joidenka mukaan sen pitäisi kulkea. Ja se miehuus oli ilmaantunut usein kotonakin ollessa sekä puheissa että töissä, ja aina olin huomannut, että äiti siitä loukkautui. Mutta enhän minä voinut sille mitään.

Kun olin aamusella palannut kotiin innostavista seuroista, joissa lasin ääressä oli ilta ja yö maamiehille suurista asioista puhuttu, luin aina äitini katseesta syvää murhetta ja kuulin hänen aina huokaavan, että »mitä enää muualla, kun kotonakin tällä tavoin», mutta en huomannut sitä, että hänkin oli silloin yönsä valvonut, joka yö oli saattanut lyhentää kokonaisen vuoden hänen elämäänsä. Koetin vaan huolettomasti lohdutella häntä, sillä enhän minä järkimiehenä enää voinut peräytyä elämän korkeista aatteista, eihän minun sopinut enää taantua ja ruvetta maata tonkimaan, syrjäytyä valtaväylältä toimitomaksi ja aatteettomaksi sivustakatsojaksi ja unehduttaa siihen äitineni, joka ei minun korkeita pyrinnoitani käsittänyt.

Minun täytyi kerran peräytyä sittenkin.

Olin kauhulla huomannut, ett'en elämän meren vellovalta ulapalta nähnyt vankkaa valkamaa missään. Täytyi peräytyä lapsuuteni kotirantaan takaisin ja siihen jäädä. Ja siinä päätin alkaa elämäni uudestaan siitä kohdasta, mihin se ensi kertaa lähteissäni oli jäänyt, elää jälleen äidin kanssa rauhasa, niinkuin lapsena ennen, ja pitää tämän maailman

mellastusta pahana unena vaan, joka joskus soisi korvissani niinkuin ennen perunakuopassa ollessani se ontto kumaus Jannen äitivainaan kirstusta — — ja vihdoin haihtuisi. Kaikki pahat tekoni tunnustaisin äidille, kaikki rikokseni häntä kohtaan sovittaisin ja pyytäisin häneltä anteeksi — häneltä yksin vaan, enkä keltään muulta, sillä hän se kumminkin oli ainoa koko maailmassa, joka minua oli todella rakastanut ja aina rakasti. Hän se minua oli hyvään opastanut, maailma oli minun suhteeni ollut välinpitämätön. Ja hän antaisi anteeksi ja niin saisin levottomaan mieleeni ikuisen rauhan.

Mutta omituinen arkuus oli tullut minuun, kummallinen umpinaisuus äitiä kohtaan, vaikka kaikenlaisille maailman hylkiöille olin sitä ennen ollut kyläkin avonainen. En saanut mieltäni *hänelle* puretuksi, en saanut anteeksipyyntöäni tehdyksi, vaan jäi se yhä tuonemmaksi. Ja sillä aikaa soi räminä maailmanrattaista korvissani yhä, vaivaten minua kaikkialla. Se ei lakannut kuulumasta. — Kun vaan saisin sydämeni avatuksi, niin se lakkaisi kyllä, ja minun täytyy se avata pian, päättelin aina, kiireesti, ennenkuin äiti kuolee, sillä hän alkoi jo kovin riutua. Vaan taas lykkäytyi hänen kuolemansakin aatokssissani johonkin kaukaiseen tulevaisuuteen, jota ei jaksanut ajatella.

Hän oli usein jo niin heikko, että isän ja sisareni kanssa nostimme hänet vuoteelta tuolille takka-valkean loisteesen, jota hän aina halusi, mutta hän virkistyi sentään taas. Ja joka kerta, kun tuin hänen selkäänsä tyynyllä tuolia vastaan, päätin, että nyt minä puhun. Mutta silloin säählitti minua hänen

heikkoutensa ja aloin epäröidä taas. Tuskan hiki nousi päähäni ja mykkänä tuijotin eteeni.

Äiti huomasi tuskaisen oloni ja sanoi joka kerta: »elä sure minun tähteni, poikani; minun on niin hyvä olla, kun te olette kaikki tässä. Pysy itse aina vaan Herran pelvossa.» Ja joka kerta oli huulillani sanat, että minun on oman itseni tähden niin tuskainen olla, sillä minä olen liian paljon surua äidille elämässäni saattanut. Vaan sanomatta ne jäivät — juuri ne alkusanat, ja aloin vaan puhua muista asioista, jokapäiväisistä huolistani ja toimistani, ja äiti kuunteli tyynenä ja antoi neuvojaan.

Kun hän sitten taas virkistyi niin, että nousi vuoteelta ylös ja liikkui huoneessa, olin minä päivän rauhallisemmalla mielellä töissäni ulkona ja menin illalla hänen kammariinsa juttelemaan kaikista muista asioista, vaan en siitä, mikä etupäässä mieltäni kalvoi.

Kerran kumminkin, eräänä syksynä, hämärtyi illaksi surumielinen päivä, summeni synkäksi yöksi alakuloinen ilta, jolloin äiti ei enää vuoteelta nousutkaan, ei silmäänsä avannut, ei jäsentä liikauttanut.

Ei sytytettykään enää takkaan tulta, ei nostettu enää äitiä sen eteen tuolilleen, eikä siinä hänen kanssaan päivän töistä ja huomisista huolista puhuttu, niinkuin syysiltoina ennen hyvääyötä sanottaessa oli tehty ja menty levolle siinä toivossa, että hän taas aamulla olisi virkeämpi, vaan polvillamme olimme hänen vuoteensa vieressä sisareni ja minä ja takan edessä istui äänettömänä isä, vanha pää kumaraan painuneena, katsellen mustiin hiiliin.

Äiti oli iltapäivällä nukkunut sikeään uneen, joka näytti rauhalliselta, ja me olimme olleet tyytyväisiä, että kyllä hän siitä taas vahvistuu ja terveempänä herää. Olimme varpaisillamme vähän väliä käyneet kuuntelemassa hänen tyyntä ja tasaista hengitystään ja katselemassa hänen rauhallisia, kuihtuneita kasvojaan, jotka sillä kerralla näyttivät niin äärettömän tyytyväisiltä, niin omituisen nuorekkailta ja suloisilta, että hyvänmielen huokaus oli joka kerta päässyt rinnastamme kumartuessamme hänen ylitsensä.

— Tehdäänköhän äidin takkaan valkeaa? oli toisiltamme kysely.

— Ei huolita tehdä nyt, oli yhteisesti päätetty — raittiimpi hänen on nukkua. Ei häiritä häntä.

Mutta illemmällä alkoi äidin hengitys käydyä kummallisen harvaksi ja hiljaiseksi.

— Mitähän se merkitsi — —

Kamala aavistus alkoi tunkeutua mieleeni, enkä sen painoa saanut päältäni pois, vaan lisääntyi se yhä. — Jos ei äiti heräisikään enää — kuolisi ker- ran kumminkin — ja kaikki jää hänelle puhumatta.

Isä oli tainnut ymmärtää ensimmäisenä asian laidan ja siksi istui hän yhä vaan pesän edessä il- tähämyn painuessa huoneesen.

Lopulta lakkasi äiti hengittämästä kokonaan, ja kun koetin hänen kättänsä, oli se kylmä, koetin hä- täisesti jalkojaan, ne olivat kylmemmät vielä. Hän oli jäsentään liikauttamatta, silmänsä avaamatta, tajuunsa takaisin tulematta kuollut.

Sanomaton tuska valtasi minut sillä hetkellä. — Nyt ei ole minulla enää äitiä, huudahdin silloin päätäni käsiini painaen ja niin tuskasta parahtavalla

äänellä, että isäkin säikähtyneenä riensi vuoteen luo. Ja kaikki muistot, mihin äiti oli yhdistyneenä, kulkivat huimaa vauhtia sieluni silmäin ohitse, vähäpätöisetkin.

Muistin, kuinka äkäinen kukko minua kerran lapsena oli hätyyttänyt, äiti juossut hätiin, ottanut syliinsä ja vitsalla kukon karkoittanut, muistin, kuinka hän talvi-iltoina, tehtyään tulen pesään, oli huutanut minua tuvasta kammariin, että »tule kuuntelemaan, kun vohkottaa niinkuin juna» — ja kuinka sitten istuin jakkaralle tulen ääreen ja tavailin aapista, ja kuinka äiti minun väsyttyäni otti suuren raamatun polvilleen ja luki siitä ääneensä — muistin, kuinka hän oli itkenyt minun paatumustani ja pahuuttani, kun loma-ajoiksi tulin kaupungista kotiin hurjistelemaan — muistin, kuinka sitten oikeaan työhön ruvettuani olin keväisen yön kylvöllä ollut, ja kun aamutuulen noustessa palasin pellolta tupaan, oli äidillä kahvit keitettynä ja sitä juodessa iloittiin ihanasta keväästä — muistin hänen viimeisen heikkouden aikansa, kuinka eilenkin vielä talutin häntä tuolilleen istumaan — kaikki muistin, ja siinä oli nyt kylmänä se käsivarsi, jolla olin lapsena ilomielin istunut, sannattomana suu, joka minulle oli helliä sanoja puhunut, ja kiillottomana silmä, joka minua kohtaan oli pelkkää rakkautta heijastanut — — ja sitten viimeiseksi muistin kauhulla sen, että avaamatta oli jäänyt minulta synkkä, salaisesti kalvava mieleni hänelle, anteeksi pyyntö tekemättä.

Kenties oli hän arvannut, että minä entistä elämäni todellisesti kaduin? Mutta oli hän myöskin saattanut ajatella minua vielä niin paatuneeksi, ett'en

tahtonut siitä hänelle puhua. Kuka sen tietää! Ja miksen puhunut hänelle edes eilen, tänä aamuna vielä, kun hän oli hengissä, että välimme olisi ollut selvä ja eheä, että tuntoni olisi saanut rauhan — — Nyt se oli myöhäistä! —

Ja näin minä ajattelin sillä hetkellä, näin tuskissani äidin kuoltua huokailin: kun saisin hänet takaisin vielä, niin liepeisiinsä tarraantuisin kiinni ja lupaisin olla hyvä aina, niinkuin pikkupoikana ennen, lupaisin niin, että hän selvät sanat suustani kuulisi — ja pitäisin häntä niin hellästi, niin hellästi kuin en koskaan ennen, en mitään häneltä salaisi, enkä ainoaakaan kyyneltä hänen silmäänsä saattaisi. Ja me eläisimme sitten vasta oikein tyytyväistä elämää, kun tuntoni olisi kevyt — minä pitäisin äidin kammarissa vaan, siellä hän olisi turvanani ja tukenani lohduttamassa, kun vastoinkäymisiä sattuisi, ja iloitsisi kanssani elämäni valopäille, sillä hän oli ainoa ihminen, joka minua todella on rakastanut — —

Myttä mennyt oli mennyttä ja tyhjältä näytti kaikki, tyhjemmältä kuin koskaan ennen. Tuntui kuin olisin sillä hetkellä tullut jo itsekin vanhaksi — —

Vihdoin nousin sekavilla tunteilla vuoteen vierestä ylös. Ja kun me lampun himmeässä valossa vielä katselimme äidin valjuja kasvoja, oli niinkuin niistä yht'äkkiä olisi kirkas heijastus välähtänyt vastaan ja huojentanut kutistavaa tunnetta rinnassani — — Ja sillä hetkellä tunsin, että me tapaamme sitenkin kerran vielä toisemme, meidän täytyy tavata, saan puhua hänelle mitä puhumatta jäi, saan elää hänen kanssaan ikuisessa rauhassa ja pikkupoikai-

sessä uskossani, ett'ei hän koskaan kuole, saan elää hänen kanssaan erillään maailman myrskyistä ja kaikesta pahuudesta, sillä asuuhan meissä kuolematon henki — — —

Ja huojetetulla mielellä taivuin välttämättömyyden painon alle ja sanoin viimeisen kerran äidille hyvää yötä.

Tukkimetsässä.

Kaukana tiettömällä salolla, jonka läpi luikertelee yksi suurien vesistöittemme äärimmäisiä latvapuroja, parin peninkulman päässä lähimmästä, laajemman yläjärven rannassa olevasta kylästä on päivän puolella korkean harjun kuvetta lumisten kuusien alla pahainen havumaja.

Se muistuttaa matalaa, kaksipuolista heinälatoa, jonka keskeen on jätetty kapea läpiajettava kuja, sillä sen seinät ovat hätäisesti hyhättyt pyöreistä tukin latvoista lampaankaula-nurkille, niinkuin latojakin tavallisesti tehdään. Mutta katoksi on ladottu paksulta kuusenhavuja ja se on jätetty keskeä auki, ja samoin on jätetty auki molemmat kujan vastassa olevat seinät.

Se on kumminkin tavallaan ihmisasunto, vaikka onkin näin huonosti kyhätty, sillä ilta- ja aamuhämärässä sekä pahimpina pyrypäivinä häärii siellä parikymmentä miestä, ja kaikki yöt palaa sen avoimessa keskustassa suuri nuotio, jonka kahden puolen havukaton alta kuuluu syviä kuorsauksia ja aina välistä hammasten kalinaa ja karkeita kirouksia huonommissa tamineissa olevien suusta, kun puhurin poika ei anna heidän rauhassa nukkua. Sillä jos

kohta nuotio lämmittääkin toista kylkeä tai jalkoja, niin tuntuu sentään toisessa kyljessä tai pään puolella talven pureva kylmä.

Ne ovat puulaakin tukinkaatajia nämä miehet. Mutta kun matka on liian pitkä ihmisasunnoille, on salolle kyhätty tällainen korttieri, sillä puulaakin ei ole kannattanut ruveta sinne muutaman talven tarvetta varten parempaa rakentamaan, koska siinä ympäristössä on heillä ainoastaan puolen miljoonan puut. — —

Ilma on ollut päivällä vuoskean puolista ja on hiuteillut lunta, mutta illan suussa on alkanut vahvasti pakastaa, niin että miesten vaatteet, jotka päivällä ovat kastuneet, alkavat jo hämärissä, ennenkuin he majalleenkaan ehtivät, pahasti kahahdella.

— Tehkää sukkelaan tulta, sanoo heistä yksi, kun heitä eri tahoilta kirveet olalla ja sahat kainalossa alkaa saapua puolipimeässä majalle. — Tehkää helvetissä tulta, muuten tässä jäätyy housut kinttuihin kiinni, sanoo hän toistain, ja on niin kohmettunut, ett'ei hänessä itsessään olisikaan sen tekijää.

— Vai jo Ovaskaisen housut jäätyvät, sanoo siihen eräs toinen, vanhahko mies lammasnahkaturkissa, ja alkaa ilman erityisempää kiirettä vuolla tervassälikkeestä lastuja. — Eipä niissä sitten ole hikeä, johon kesällä Lehtovaaran heinän niitossa kirostit sulavasi. — Samat liinahousuthan nuo näkyvät olevan, vaikka olet niitä vähän sarkapalasilla peitellyt.

— Anna peitellä vaan, itsepä ne kannan. — Kelpaa siinä nyt Pirtti-Taavetin ylvästellä, kun on päässyt lammasnahkasiin. Mene sinne Lehtovaa-

raasi takaisin vaan sontakuorman nojalle ja havuja noppimaan — luuletko täällä havunappuloita katkovasi, että tänne turkissasi tulit ylvästelemään. Mene sinne vaan, minä en talonpoikia tarvitse.

— Aina sama kiista noilla kahdella, sanoi joukosta joku kolmas. — Viikon on Taavetti jo täällä ollut, eikä ole häneltä vielä muuta kuultu kuin puulaakin moittimista ja kiistaa Ovaskaisen kanssa. Totta on, niinkuin Ovaskainen sanoi, että pysyköön täältä poissa, pysyköön talonpoikain uunin pankolla, koska niitä aina kehuu. — Mutta johan tuli on valmis.

— Onhan se, kun on kuka tekee, tokasi Taavetti.

— Missä on kahvipannuni? jatkoi sama äskenen mies, alkaen kiivaasti penkoa kodan nurkassa, missä oli pannuja useampia, sekä kaikellaista muuta sälyä, kontteja, laatikoita ja muutamia peitteitä hujan hajan. — Tuohonhan minä sen puolisilta päästyä olin pistävinäni.

— Tuossa on omasi, ja tässä on minun, sanoi muuan toinen. — —

Nuotio loimusi jo täydessä liekissä, sillä siinä oli vaan pientä puuta ensin illasta, ja vasta yöksi pantiin siihen suutasuksin kaksi suurta honkatukkia, jotka kestivät kyteä aamuun saakka. Se loi toisesta oviaukosta kajastuksen harjun rintaan ylös ja toisesta alas korpeen niin pitkälle kuin metsä salli, mutta keskeltä, katon katkeamasta nousi punertava loiste ja savu kohti kylmää pakkastaivasta ja saattoi näkyä virstojen päähän.

Kohta kiehui seivästen neniin pistettynä nuotiolla jo kymmenkunnan nokista kahvipannua ympy-

rässä, ja jokainen kohenteli ja hoiteli omaansa. Muutamissa oli useampi mies samassa yhtiössä.

— On se tämä kahvikin sentään poikaa, tuumailtiin yksimielisesti, kun sitä alettiin kuumana ryy-piskellä ja käänneltiin nuotiolle kylkeä ja toista.

— Ei vedä vertoja ryypylle, sanoi Ovaskainen. — Jos tuossa olisi, niin nuijan kulauttaisın yhteen henkäsyyn, ja takaanpa, että tulisi lämmin. Ei olisi yhteen päivään vilu eikä nälkä. Puhhuh! riivatustipa tänä iltana värisyttääkin. Ja hyristellen hartioitaan heitti Ovaskainen hiukan kateellisen katseen Pirtti-Taavetin turkkiin.

— Kyllä viina voittaa, päättivät muutkin, mutta mistä sitä nyt tähänkään viluun sieppaa.

Ei ollut sitä ainetta todella otettavissakaan, sillä puulaakin päälliköt eivät sallineet sitä työmailta pideltävän. He olisivat kyllä kernaasti sallineet ja pitäneet vaikka itse, ottaneet sillä tyystin samat rahat takaisin, mitä miehille antoivatkin, ja oli sitä ennen joskus koeteltukin, mutta kun töistä silloin ei tahtonut tulla mitään tolkkua, oli se tapa hylätty ja suorastaan työmailta kielletty. Eikä päässyt Rannan Maijakaan Kirkonkylän laitakulmalta talvella viinojaan salolle kulettelemaan, vaikka keväällä uittoaikana kyllä hameet kainalossa kahlailli jokivarsia, korpia sompi, ja hämärinä kevät-öinä lahtien poukamia veneellään souti ja rantakivien kainaloissa tuohipää-lispurollojaan piilotteli — ei päässyt hän nyt paksun lumen aikana penikulmia salolle, eikä oikein tohtinutkaan. Niin että miehet saivat nyt härppiä vaan kahvia, höystellä sitä vehnäsellä ja ryypätä vaan mielikuvituksissaan »karvaampaa».

Mutta kahvia ja vehnästä olikin sitä runsaammin. Sitä, niinkuin ruokatavaroitakin, hankki ja piti työmaalla varastossa puulaakin oma työnjohtaja, ja oli hän nytkin parhaallaan noutamassa pötyä hevosellaan. Hänen sijaisenaan toimi sillä aikaa salolla eräs alempi työnjohtaja, joka oli sentään kouluutettu mies hänkin ja osasi »kirjoittaa».

— Ei vaan tahdo lähteä tuo vilutus, valitti Ovaskainen kahvia ryyppiessään. — Kun olisi kuka keittäisi, niin joisin vaikka kannun yhteen kyytiin.

— Ja minusta on kupissa kyllin, sanoi Taavetti.
— Mitä sen hyvän paljoudesta!

— Löpise sinä! Joisit kylläkin, mutta olet itara.

— Itaruutta lieenee sinultakin, ett'et talveksesi hanki parempaa vaatetta — —

— Koira! ärähti Ovaskainen ja oli miltei valmis hyökkäämään Taavetin päälle. — Kevyempi on heilua. Otinpa tänäänkin helposti neljä markkaa lienetkö sinä turkissasi könttyröinyt edes yhtä.

— Eikä ole sinulla sentään neljine markkoinesi vahvempaa vaatetta päällesi, kun työstä pääset, vaan siinä vilua valitat.

— Ei tuon Taavetin kanssa viitsi väitellä, se on aina niin rikkiviisas, päättivät kaikki, sillä he katselivat muutenkin nurpein silmin samaista Taavettia, eikä vähimmin siitä syystä, että hän oli aina säästäväinen ja jotensakin hyvissä varoissa, ja oli hänellä oma mökki, jossa perheineen asui, sekä pieni pellon tilkku sen ympärillä. Ei hän vakituisesti puulaakin töissä käynytäkään, mutta nyt, kun ansiot niissä olivat tavattoman hyvät, oli hän sentään lähtenyt

kokoamaan hiukan »lisärahoja», kuten sanoi, saadakseen keväällä huoneensa uuteen kattoon. Sellaiset oman pirtin omistajat olivat paikkakunnalla niin harvinaisia, että häntä olikin senvuoksi alettu kutsua Pirtti-Taavetiksi.

— Ei tässä turhia turista, kaadapa tuohon vielä, sanoi Ovaskainen ojentaen tyhjän kuppinsa pannukumppanilleen. — Ja onko siellä vielä vehnästä? kysäsi hän työnjohtajan sijaiselta. — Syönmä häntä edes puolen markan edestä, koska tuntuu sisälmyksissäni, ett’ei tänä iltana rukiinen leipä ollenkaan painu. Katsopa samalla, mitä tekee koko minun vehnäsveroni tältä viikolta.

— Vasta kolme markkaa, sanoi sijainen tuotuaan kapean, likaisen kirjan lähemmä nuotiota ja selailtuaan sitä. — Ja kahvit sekä sokeri puolitoista.

— Eikö muuta kuin neljä ja puoli markkaa yhteensä, ja nyt on jo tuorstai. Anna koko markalla vehnästä, kun sitä vielä on, ell’ei tulisikaan huomiseksi uutta. — Mutta kun nyt olisi kuka keittäisi, niin kannun pannun joisin vielä, sanon minä.

— Ei tulisi mitään, sanoi eräs pitkä miehen roikale paikatuissa vaatteissa. — Minä kerran tein sen tempun Hirvisalolla ja söin markan vehnäset yhteen iloon, niin yököttämään rupesi, vaikka menihän tuo sentään.

— Tekisi kai sen toinen, minkä toinenkin.

— Ei toki. Miehillä on eroa.

— Lyödäänpä vetoa!

— Vaikka lyödäänkin, et sinä kumminkaan jaksa sitä kuin minä, sanoi tuo pitkä mies ja ojensihe seisaalleen ikäänkuin näyttääkseen, kuinka paljon

hänen mittaansa mahtuu ja kuinka turhaa Ovaskaisen väitös oli.

Asia ei päättynyt muuten kuin vetoon, ja se lyötiin sellainen, että sen, joka häviäisi, joka vähemmän määrän jaksaisi juoda, olisi hankittava kannu kymmenen markan konjakkia voittajalle. Tämä saisi sitten oman harkintansa mukaan antaa siitä maistimia tapanneellekin, mutta tappajaajan pitäisi joka tapauksessa jättää raha jo ensi tilipäivänä työnjohtajan haltuun, ett'eiivät akat pääsisi asiata sotkemaan.

— Mutta kuinkahan sitä saa kulkemaan, tuumaili Ovaskainen hiukan epäröiden.

— Kyllä Makkonen panee toimeen, koska hänen hoteihinsa päätitte jättää rahankin, sanoi eräs miehistä. — Hän tuottaa jauhönvetäjien mukana. Eikä hän otakaan näistä pikkukaupungeista, hän tuottaa omansakin sinne ensin Helsingistä saakka siltä — siltä — — mikä se nyt onkaan, jolla siellä on parasta?

— Siltäkö Mesmontoselta? tokasi joku.

— Niinhän se taitaa olla, sama, joka on annakassakin.

— Ei ole ihan paikallaan, huomautti joku kolmas, vaan en nyt muista tarkemmin minäkään. Kun olisi annakka — —

— Mitä te pikkuasioihin takerrutte, sanoi työnjohtajan sijainen, sehän on pääasia, että sieltä tulee hyvää, sillä kyllä ne annakan tekijät tietävät. Minä keitän kahvin puulaakin pannulla, että tulee saman vahvuista kummallekin. Viisi penniä kuppi.

— Ala keittää, veto pitää, sanoi Ovaskainen.

Useimmat joukosta olivat vankan kahvinjuonnin jälkeen jo alkaneet syödä illallistaan.

Pari nuorta miestä, kuleksivia maankiertäjiä, ahmi pelkkää vehnäleipää Ameriikan läskin kanssa, jota he viilsivät suuria paloja kerrallaan suuhunsa.

Mutta kahvin kiehuttua alkoivat vedonlyöjät koetella kumpi voittais, ja koko miesparvi seurasi tarkkaavaisena heidän suurta kilpailuaan, laskien mikä minkinmoisia arveluita ja sukkeluuksia joukkoon ja kohennellen nuotiota.

Pirtti-Taavetti oli vetäytynyt syrjemmäksi konttineen, josta naverteli suuhunsa leipää ja suolaisia muikkuja. Oli hänellä siellä pieni rasiallinen voitakin, mutta sitä otti hän vaan silloin tällöin murenan suupalan päälle, ja istui koko syöntinsä ajan melkein selin toisiin, pimennossa, aivan kuin olisi vältellyt tuoda konttinsa sisältöä nuotion valoon kaikkien nähtäville. Syötyään otti hän tupakkavehkeensä, täytti hiljalleen ja hartaan näköisenä piippunsa, kurkotti sitten nuotiosta hiilen, jota pompotteli puhallellen kämmenellään, ja laski sen siitä osavasti piippunsa pesään. Vetäytyi tämän tehtyään syrjemmäksi taas ja alkoi vakavana ja mietteihinsä vaipuneena katsella muuta joukkoa.

— Jättikö Makkonen tänne paperossia? kysyi nuorista miehistä yksi, pyyhkiellen nuttunsa hihaan hyytynyttä rasvaa suupielistään ja hangaten kämmeniään saapasvarsiinsa.

— On niitä vielä.

— Annapa tänne puntti!

— Kyllä nyt Ovaskainen hävisi, koska jo noin hitaasti ryyppii, kuului samassa nuotiolta.

— Sano sitten vasta, kun hävisi, vastasi Ovaskainen pahasti röyhtäisten.

— Menee tuo nyt sentään jo liian pitkälle, jos sallitte minunkin tähän asiaan suuni avata, sanoi sivultapäin Taavetti, joka tähän saakka oli äänettömänä ja nurpean näköisenä katsellut tätä omituista kilpailua. — Liian pitkälle menee! Juoda tuolla tavoin markkoja kahvissa ja tärvätä vielä terveytensä. Ja kotona on Ovaskaisellakin akka ja lapset nälässä.

— Se on hävytön vale, että meillä nälkää nähdään, äyhkäsi Ovaskainen yhä pahemmin röyhtäisten. — Ja mitä minun akkani sinuun kuuluu. Hän elättää kyllä itsekin itsensä ja vielä lapsetkin, jos siksi tulee.

— Elättää Helsingin herrain tappurain kehuulla ja kerjäämällä. Viime viikollakin kuului rovastilta saaneen viisi kappaa leivän apua, kun osasi hyvästi suutansa käyttää.

— No eikö se ole hyvä, että aina saa?

— Saapihan se, ja hakee aina välillä vaivaiskassastakin — —

— Anna hakea. Sitävartenhan sinne olemme maksaneet mekin, että sieltä saamme. Vai luuletko sinä, että se täytyy sinne muitten hyväksi jättää? intti Ovaskainen, koska ei voinut Taavetin sanoja valheeksikaan väittää.

— Pienet taitaa sinunkin maksusi kassaan olla, koska jo kymmenen vuotta olet maksuvapautta nauttinut, sanoi Taavetti vakavana. — Eipä olisi kassoista meidän maksuilla montakaan penniä antaa, joll'eivät tilalliset niitä ylläpitäisi.

— Tilallisetko? Niitä nyt ei tarvittaisi maailmassa ollenkaan, nylkyreitä.

— Ei tarvittaisikaan, alkoivat toisetkin väittää yhdestä suusta.

— Nylkyreitä kylläkin. Koettavat puulaakeil-takin ilmaisilla metsillään nylkeä viimeisen pennin, vakuutti työnjohtajan sijainenkin muka varmana asiantuntijana.

— Niistäpä olemme kumminkin lopultakin riip-puvia jokainen tässäkin joukossa, väitti Taavetti, al-kaen jo kiivastua. — Mihin luulisitte loisiksi pääse-vänne, kenen kirjoihin, joll'ei niitä olisi. Vai tässäkö eläisitte ikänne puulaakin metsässä kuin sudet ilman kattoa, eikä ole paljon katoista tietoa puulaakin ta-loissakaan.

— Herroiksi eletään missä vaan, eikä kaivata maanmyyriä apua, hihkasi se pitkä mies, joka Ovas-kaisen kanssa joi kilpakahvia. — Ja kun eivät pitäne kirjoissaan, pankoot kansiinsa. Ja jos asia taas siksi tulee, että me koviksi rupeamme ja oikeutta vaa-dimme, niin elättää saavat kokonaan, sillä ei laki sentään salli köyhääkään puulla päähän lyötävän, ehei. On niillä rahoja talollisilla maksaa kassoihin, koska eivät palkkaakaan maksa, jos niille työnkin tekisi. Rahoja keräävät kirstunsa pohjille ahneuk-sissaan ja sen verran tarjoovat päiväpalkkaa, ett'ei sillä mies elä. Ja rupeatko niiden ruokaan, niin tulee nälkä niiden kurnaalilla maatessakin. Mutta puulaaki maksaa, eikä kitsastele. En ole tänäkään talvena alle neljän markan päivää tehnyt minäkään.

— Mitäpä niistä suurista paloista on ollut si-nullekaan hyötyä, koska repäisevän näkyvät tuossa juuri Ovaskaisenkin suun, vastasi Taavetti, sillä juuri samalla hetkellä alkoi Ovaskaisen sisältä purkautua kahvia sellaisella voimalla, että oli koko nuotio sammua.

Kaikki alkoivat nauraa.

— Jopa mies hävisi.

— Kyllä tämä on surkeata ja hävytöntä, päätti Taavetti vielä toistain äkäisenä, vaikka naurattaa oli tahtonut vähän häntäkin ensin.

— Eipä olisi näin käynyt, mutta en ole muuten oikein ramussani, sanoi Ovaskainen painuneella äänellä, vatsaansa pidellen. — Tuosta vasemmasta kylestäkin alkaa pistää kuin puukolla ja yhä viluttaa. Olisi nyt tässä jo se koljakki edes, että saisi lämpimän.

— Luuletko siitä sinun suuhusi tipahtavan, sanoi voittaja pilkallisesti.

— Annathan toki vähän — —

— Annan jos tahdon.

— Mutta joll'en minä toimittaisikaan sitä — —

— Ohoh! Onhan tässä vierasmiehiä, vaikka lakiin mentäisiin. Onko sillä vielä paljonkin palkkaa sisässä?

— Kaksitoista markkaa, vakuutti työnjohtajan sijainen, katsottuaan taas ensiksi kirjaansa.

— Hyvä on, kymmenen niistä jää Makkosen haltuun.

— Se on pakosta jätettävä, oli yleinen päätös. — Ja sitten ensimmäistä seuraavana sunnuntaina ryypätään, siksi se jo ennättää saapua.

Mutta Ovaskainen ei enää huomannut näitä päätöksiä, sillä hän alkoi jo ääneen valittaa ja värisi kuin haavan lehti.

Kaikki oivalsivat, että hän oli todellakin sairas, eikä enää naurettu.

Toisessa kodan puolikkaassa oli työnjohtajan erityinen makuutila, kaksi karhun taljaa, joiden välissä hän makasi, kun sattui salolle yöksi jäämään; ja kun hän oli poissa, silloin oli hänen sijaisellaan aina etuoikeus taljoihin. Mutta nyt syntyi niistä riita, sillä useimmat miehistä tahtoivat, että ne tällä kertaa olisi annettava Ovaskaisen peitteeksi, koska hänen uikutustaan oli mahdoton koko yötä kuunnella.

Sijainen oli kopea puolestaan, mutta taipui vihdoin enemmistön mielipiteeseen, vaikka vastahakoisesti kyllä, ja Ovaskainen peitettiin karhun taljoilla lähelle nuotiota, johon taas yöksi väännettiin kaksi suurta kelohongan puolikasta.

Toiset miehistä, ne joilla oli jotain peitteen tapaista, nukkuivat heti ja kuorsailivat syvemmällä kodan seinivierissä, mutta toiset taas ahtautuivat lähemmä nuotiota ja valvoivat kauvan, tupakoiden, hiljalleen pakisten ja valitellen kylmää. Ne kaksi nuorta miestä, jotka olivat vehnästä ja läskiä syöneet, olivat ylen huonoissa tamineissa ja kiroilivat, että piti taas tulla tällainen pakkanen. He lisäsivät pientä puuta nuotion toiseen päähän, heihin yhtyi repaleinen vedonvoittajakin, ja siinä alkoivat he kolmessa miehessä lyödä kortteja. Ja heihin liittyi vielä työnjohtajan sijainenkin, äkeillen, ett'ei ollut tilaa missä makaisi.

Kauvan valvoi Taavettikin. Hänen ei ollut kylmä, mutta hän valvoi muuten, mietiskeli ja äännähteli toisinaan ajatuksissaan, ikäänkuin toisille puhuen, vaikk'ei häntä kukaan kuullut.

— Hm! ymähti hän. — Noin sitä käy, noin hullusti käy, kun aattelemattomasti ja tyhmästi ele-

tään. Eikö sopisi säästää hiukan. — Hm! Hankkisi edes nuttua päälleen silloin, kun ansiot ovat näin hyvät — — Mutta ei hankita, ei huolitita — ei surra huomista päivää ollenkaan — hm!

Tuossa puoliyön seuduissa nukkuivat jo kaikki, paitse Ovaskaista, joka ei saanut unta, vaan yhä värisi ja valitteli. Hänen kyljessään oli niin kova pisto, ett'ei hän voinut jäsentäkään liikauttaa, makasi vaan selällään karhun taljan alla. Siinä hän lojui ja näki kattoaukeamasta kappaleen tummaa taivasta, tuikkivat tähdet ja hienon savupatsaan, joka nousi korkealle tyyneen pakkasyöhön. Ja katon reunoista nuotion kohdalla näki hän roikkuvan pitkät jääpuikot, jotka yhä venyivät. Toisinaan putosi niistä vesitippa nuotioon ja silloin kuuli hän sieltä heikon pihahduksen.

Yksi tippa putosi hänen kasvoilleen ja tuntui niin suurelta ja kylmältä, että hän säikähti ja koetti vetää taljaa ylemmä, mutta ei voinut. Jo putosi toinen ja kohta kolmas. Enemmän kuin nuo tipat, alkoi häntä nyt kiusata ajatus, että mistähän niitä tipahtelee, kun puikkoja on vaan tuolla nuotion kohdalla. Oliko havukatto alkanut vuotaa, ja siellä nyt nuotion lämpimästä sulaa kaikki päivällä satanut lumi ja tippuu hänen päälleen, eikä hän voi välttää? — Jo alkaa tehdä jääpuikkoa ihan hänen päänsä kohdalle, hän näkee sen. Jääpuikko suurenee hänen silmissään hirveän suureksi, hirren kokoiseksi, ja paksunee. Se ulottuu jo katosta hänen kasvoihinsa saakka ja painaa niitä jäätävällä painollaan. Hän huuttaisi, vaan ei jaksa. Kurkkua ahdistaa — — Kummallista, ett'eivät toiset herää tähän kylmään,

jonka tuo uusi jääteli luo ympärilleen — Mutta yht'äkkiä solahtaakin koko hänen näkemänsä suunnaton jääpuikko kuumana vetenä hänen päälleen. Hän kuulee itse omissa korvissaan surkean parahduksensa, mutta samassa menee hän horrostilaan, eikä tajua enää mitään. Hänellä oli ankara keuhkokuume. —

Aamulla saapui työnjohtaja Makkonen kuormineen salolle, sillä hän oli lähtenyt jo varsin varhain Kirkonkylästä liikkeelle, niinkuin virkaansa huolehtiva mies ja innokas kaupantekijä ainakin.

Taavetti oli kahden kesken sairaan ja hourivan Ovaskaisen kanssa kodassa, sillä kukaan muu ei ollut tahtonut hänen vaalinnassaan työpäiväänsä hävittää.

— Kyllä tämä on nyt toimitettava kotiin, ett'ei se tänne kuole, arveli Taavetti vakavana.

— Mikä sen nyt tässä toimittaa, tiuskasi työnjohtaja. — Ettäkö ajettaisiin uupuneella hevosellani umpi hangessa heti takaisin taas. Minäkö hänen sairauteensa olen syypää — elä joutavia. — Onko sillä edes millä maksaa? kysäsi hän sitten, väitelttyään ensin hetken aikaa Taavetin kanssa.

— Ell'ette maksutta anna hevosta, niin kuuluu hänellä olevan kaksitoista markkaa ansaittuna.

— Alle kuuden markan tästä ei kukaan anna hevostaan sellaiseen löylyyn. Lähtekää sitten, jos haluttaa, sillä eihän häntä sentään sovi täälläkään pitää.

Samassa ilmestyi illallinen vedon lyöjä kahden muun miehen kanssa kodalle, sillä he olivat kuulleet työnjohtajan tiu'ut, ja asia päättyikin siten, ett'ei Ovaskaiselle jäänytkään saatavaa kuin kaksi mark-

kaa, josta rahasta työnjohtaja lopulta suostui antamaan hevosensa kyytiin, riitaannuttuaan ensin Taa-
vetin kanssa niin pitkälle, että käski hänet työstä pois.

Kun Ovaskainen oli saatettu siihen taloon, jossa hän joukkoineen asui loisena, tuli hänen eukolleen kova hätä. — Mitä sille nyt tekee? Pitäisi saada edes lääkkeitä, muuten se tuohon paikkaan kuolee. Mutta eihän sillä onnettomalla ole rahapenniä — kukkaro on ihan tyhjä -- kun ei olisi vaan tuo tuo-
ja tyhjentänyt — kuuluu ennenkin varastetun siltä siellä salolla -- ja nyt se tuokin hylky pääsi jo läh-
temään -- — Oi voi! Mikä tässä nyt juoneksi, kun miespaha ei jaksa edes puhua — — ja pitää olla kunnanmiehen todistus, ennenkuin lääkäri antaa mak-
suttoman lapun apteekkiin.

Vasta toisena päivänä pääsi Ovaskaisen vaimo miehensä sairautta ja kovaa köyhyyttään lautakun-
nanesimiehelle valittamaan ja sai kirkonkylästä lääk-
keitä.

Tauti parani, niin että Ovaskainen vähitellen toipui jo liikkeelle, mutta työhön hän ei pitkään ai-
kaan kyennyt. Hän elää kituutteli useita viikkoja puolella ruistynnyrillä, jonka isäntä oli hänelle ke-
säisen työn eteen antanut. Mutta kevättalvesta, kun hän näлкиintyneenä ja puoli-alastomana yritti vihdoin uudestaan työhön, kääntyi hän keuhkotautiin, joka
vei häneltä loputkin voimat.

Isäntä ei voinut hänelle enää antaa, eikä häntä luonaan pitää, sillä lahjaksi olivat menneet nyt kaikki entisetkin antimet, ja niin vietiin hänet joukkoineen, vaimonsa ja neljän lapsensa kanssa kunnan vaivais-
taloon kitumaan viimeisiä päiviään. Siellä hän ei

muuta tehnyt kuin valitteli köyhän kansan ja työväen kurjaa asemaa tässä maailmassa. Ikänsä on tehnyt työtä, vaivaisrahoja maksanut, ja sentään niin tunnottomasti kohdellaan, ett'ei edes kahvikuppia anneta. Ja tunnottomia ovat kaikki! Eikö sopinut isännän pitää häntä luonaan, siellä oli edes lämpimämpi pirtti. Tai eikö isännän sopinut maksaa sitä palkkaa, mitä hän vaati, silloin kun puulaakiin meni, niin ei olisi hän tukkimetsään mennyt — mutta kun ei maksanut, saituri, eikä lainannut hänelle edes nahkasia. Sieltä hän sitten sai taudin, jota nyt vaivaistalon viheliäisyydessä täytyi potea — —

Ja siinä uskossa hän vaivaistaloon kuoli, että hän ikänsä kaiken oli kärsinyt suurta vääryyttä varakkaampien puolelta, — siitä hänen köyhyytensä, siitä hänen tautinsa, siitä koko hänen kurja kohdalonsa.

„Meren Valloittaja.“

He olivat valloittaneet kaiken maan, he olivat anastaneet haltuunsa kaiken, mitä jalan alla kovaa oli, ja he tahtoivat masentaa merenkin. Sillä he eivät kärsineet mitään vapaata taivaan alla.

He riistivät ja raastivat ja repivät kappaleita maasta niinkuin nälkäiset sudet. He piirsivät siihen rajojaan verellä ja murskasivat raa'alla voimalla kaikki allensa, niinkuin kyntömies laskee vakojaan pellon multaan ja tallaa mäsäksi tiellään tonkivan vaivaisen madon.

He polttivat kaikkialla ryöstämäänsä maahan kultaisten kruunujensa leimat, ja nyt he aikoivat painaa oman leimansa mereenkin ja käyttää ulapoita astinlautoinaan, aivan samoin kuin heidän rautaisten jalkainsa alla vaikeroi ja huokaili poljettu maa.

Ja he panivat orjansa maalla takomaan merelle kahleita.

Orjat painoivat paletta ja heiluttivat moukaria, kalke kävi ja ahjot hehkui, miehiä murtui toisia nousi, kullaan voimasta he kaikki pusersivat viimeisen hikensä ja mehunsa. Ja vihdoinkin saatiin sitkeimmästä teräksestä, mitä maa povestaan antoi, syntymään uljas linna, joka uhkamielin ja riemun raikuessa työnnettiin hyrskähtäen mereen.

Se ui vesillä kuin valas, sen kyljet olivat van-
kat kuin vuoret, sen terästorneista ammottivat suu-
risuisimmat ja kauheimmat kanuunat, mitä koskaan
oli nähty, ja varmoina voitosta kastoivat maan ryös-
täjät uivan linnansa »Meren Valloittajaksi.»

Meri oli rauhallinen eikä säikähtänyt. Se antoi
oudon linnan mielin määrin ihailla ylpeätä ja kors-
kaa kuvaansa tyynessä pinnassaan, ja sai sen upe-
alla komentosillalla astuskelevat uljaat, kultatakkiset
herrat siihen vankkaan vakuutukseen, että nyt oli
meri heidän: he laskisivat ulapalle vaan ja ottaisi-
vat sen ainiaaksi omaksi saaliikseen.

Ja kun sen uuden linnan voimaa koeteltiin, kun
sen teräspuutkista huumaavalla tärinällä laskettiin
vonkuvia kuulia halkaisemaan ilmaa, kesti meri tyy-
nenä senkin, otti kuulat kohahtaen helmaansa ja kul-
jetti kaijun ylitsensä kaikkiin saariinsa ja toisille
rannoilleen saakka, niin että sielläkin vielä vavahti
maa ja luotojen kalastajat, meren lapset, kummeksien
nostivat päätänsä kokeissaan verkkojaan. »Se on se
huhuttu 'Meren Valloittaja', sanoivat he toisilleen,
»mutta ei se sentään merta masenna, ei emoamme
lannista».

Eikä se masentanutkaan, ei taivuttanut valtik-
kansa alle, vaikka ylpeydessään luuli ja uhkamieli-
senä varustihen sitä valloittamaan. Se ei tuntenut
merta, eikä se tuntenut taivasta, sitä ikuisen ja kor-
kean vapauden kuivumatonta lähdeettä, joka on me-
ren voimakas liittolainen. Sillä meri uinaili kyllä
rauhallisen näköisenä, sen silmä loisti kirkkaana ja
viehättävänä tummasta syvyydestään, ja sen olisi

luullut yhdellä tempaisulla ottavansa. Mutta se uinaili vaan omaa voimaansa ja vapauttaan.

Kanuunain kidat ahneina ammollaan lähti »Meren Valloittaja» viiltämään ulappaa, ja ne, jotka olivat maan ryöstäneet, päättivät nyt mereenkin rajansa piirtää ja leimansa lyödä. Mutta vaikka heidän uiva linnansa syliä syvältä ulapoita kynti ja terässiivillään veden harjoille hajoitti, niin umpeen meni jälki, ja meri takana hymyili yhtä tyynenä taas, kuin jos sotkaa olisi sylissään uittanut.

Ja kun ei saatu merkkiä mereen, kun ei saatu siihen rajaa reväistyksi, ei kultaisen kruunun leimaa lyödyksi eikä omia loistavia värejä painetuksi, niin tyrmistyi »Meren Valloittaja», käänsi kaikki tuliputkensa kohti taivasta, että kaiku kuuluisi meren etäsimpiinkin sopukoihin saakka, ja tahtoi siten koko voimallaan julistaa, että meri oli ääriään myöten hänen sekä niitten, jotka hänet lähettäneet olivat.

Kaiku kiiri entistä repäisevämpänä kauvas ja korkealle ja taivas vastasi siihen niinkuin isäsen iskiessä. Se vastasi pitkällä juminalla, se synkkeni ja musteni ja alkoi henkiä voimakkaasti, loukkautuneena maan anastajain rajattomista pyyteistä. Ja samalla synkkeni ja musteni myöskin meri, joka on taivaan pettämätön kuvastin. Ja jota kiivaammin taivas puhalsi henkeä keuhkoistaan, sitä raskaammin myös alkoi kohoilla meren vapaa rinta. Sen silmätuimeni, vaikka oli äsken vielä ollut niin kirkas ja viehättävä, se rypisti kulmiaan, veti otsansa kurtuun. Se pudisti hartioitaan, joilla hetki sitten oli valloittajaansa tyynenä kantanut, se ärjyi ja heittelehti ja sen joka hermo alkoi väristä.

Ja taas syytivät kanuunain kidat tulta ja jyskyivät, ammottavampina kuin koskaan ennen. Terästornit tärähtelivät, kalpeina ja hikeä valuen työnsivät miehet panoksia putkiinsa, hätäisiä, väräjäviä komentosanoja huudettiin, ja rämisten räikyivät vaskitorvet ja paukkuivat rummut.

Mutta laukaukset olivat nyt hätälaukauksia, hiki miesten otsalla oli kalman hikeä, ja kuoleman tuska ahdisti komentajain rintaa. Ja vaikka olisivat koko teräslinnansa yhtenä ainoana tulipallona ilmaan lennättäneet, ei olisi heidän hätäänsä kuultu sittenkään eikä apua tullut mistään. Sillä meri ärjyi ja ulvoi niinkuin raivoon kiihoittunut karhu, joka ei kärsi hätähuutoa, vaan omalla äänellään tukahuttaa saaliinsa valitukset.

»Meren Valloittajasta» oli tullut meren leikkikalua.

Ja vaikka oli taottu sitkeimmästä teräksestä, mitä maan povesta löydettiin, niin kasaan luuhistui se lopulta niinkuin vanha astia, josta vanne isketään poikki, luuhistui harmaakivistä kallioluotoa vastaan, jonka sileällä harjalla aallot vaahtona temmelsivät. Se painui pohjaan, missä meri on aina tyyni, missä ikuinen pimeys ja kylmä hiljaisuus vallitsee, eikä jäänyt siitä aaltojen ajeltavaksi muuta kuin kappale sitä hienoimmasta puusta tehtyä siltaa, jolla kulta-kaulusiset herrat olivat uljaasti astuskelleet ja suunnailleet suuria tuumiansa.

Meren kalat uiskentelivat kanuunain kidoista sisään ja ulos, ja pienet äyriäiset, jotka pohjassa asuvat, tarkastelivat niitten ihmeellistä lukkorakennetta,

mutta sillan kappale ajautui rannikolle ja joutui kalastajain omaksi. He sen vetivät saareensa maihin, ja nyt se on heidän astinlautanaan, porraspuuna pienessä suon silmänteessä kahden kallion välissä, jonne he sen kantoivat ja josta heidän polkunsä kulkee rantaan ja kala-aittoihin.

Siitä he iltasin astuskelevat ylitse mennessään valkamaansa ja lähtiessään verkoilleen, siitä he aamusella palaavat tyytyväisinä takaisin majaansa korjattuaan saaliinsa aittoihinsa.

Ja sen saman porraslaudan yli he astuskelevat silloinkin, kun meri on vimmastunut ja he odottavat sitä lauhtumaan. He käyvät kalliolta katselemassa, minkä muodon se milloinkin ottaa, äityykö se vai onko rauhoittumaan. Ja he odottavat tyynellä mielin, sillä he tuntevat meren ja tietävät, ett'ei se kärsi uhkaa. He tietävät, ett'ei sitä väkisellä oteta, ett'eikä siltä pakkokeinoilla mitään saa, vaan sen siltä saa, minkä se suosiosta antaa.

Mies, jolla oli peukalo keskellä kämmentä.

Usein sattui Laukealassa, esimerkiksi keväisin kaurankylvöjä aljettaissa, että isäntä, Vilho, kysäsi pariakymmentä vuotta vanhemmalta emännältään Annalta puhtaalla hämäläisellä kielellä:

— Annaa, Anna, tiälättenköhän tee, missä meidän äjes on?

Mutta ennenkuin hän tämän kysymyksen teki, oli hän pitkät ajat seisoskellut riihen katoksessa, kujassa tai jonkun nurkan takana, ja piippu suussa, suupielet tipahdellen, kyhninyt niskaansa.

Sattui taas toisinaan, esimerkiksi pyhä-aamuisin, että Vilho istui tukka pörrössä hievahtamatta vuoteen laidalla, kunnes muu talonväki jo oli ehtinyt aamiaiseenkin, ja tokasi sitten vihdoin emännälleen:

— Annaa, Anna, missähän minun kirkkohousuni ovat?

Kylällä naurettiin Vilholle paljon, ja aina kun hänestä puhuttiin, lisättiin vielä, että »minkä sille mahtaa, hänellä on peukalo keskellä kämmentä.» Mutta edessä ei Vilholle puhuttu mitään, mikä olisi pilalle tuntunut, sillä hän oli rikkaana syntynyt ja rikkaana eli, ja oli suuren talon isäntä, jos kohtakin rengit tekivät kaiken työn ja emäntä piti komennon.

Talo hänellä oli todellakin kuin linna. Hän oli sen sellaisena isältään perinyt. Se oli korkealla mäen nyppylällä keskellä taajaa kylää, ja näkyi heti ensimmäisenä peltojen taa, lähestyipä kylää miltä suunnalta tahansa. Ja Laukealasta taas näkyi koko kylä ja sen vainiot ja niitä joka taholta ympäröivät metsät. Kylä oli harmaja ja ikäänkuin matalaksi likistynyt vanhanaikuisten, raskasten ja sammaltuneitten malkakattojen alla, aivankuin kokoon painunut kivikkokankaitten ja hiekkanummien keskessä olevan aukeaman pohjaan pyöreän törmän ympärille.

Laukeala yksin kohosi keskellä törmää kyläryhmästä erikseen näkyviin ja oli punaiseksi maalattu, oli kuin selvästi painettu, punainen pilkku epämääräisen harmaalla pohjalla.

Ja sentään sanottiin Laukealan isännästä, että hänellä oli peukalo keskellä kämmentä. Sitä oli sanottu jo hänen lapsena ollessaan, vaikka itse hän sitä ei ollut kuullut, kuin jonkun kerran koko elinaikanaan, eikä hän sitä uskonutkaan, eikä ymmärtänyt, mitä sillä oli tarkoitettu. Omasta mielestään oli hänen peukalonsa aivan samassa kohdassa kuin kaikkien muittenkin ihmisten, vielä vähän paremmassakin kuin useimpain muitten. Sillä hän oli mestari, hän oli taitava taituri. Hän teki makkaratikuja, sileimpiä tikkuja, mitä ajatella saattoi. Eikä hän mitään muuta tehnytään. Se oli hänen erikoisalansa ja siihen oli hän kutsumuksen saanut jo aikaisimmassa nuoruudessaan.

Hän oli ollut vielä pieni poika, vasta tuossa aapiskukon tasalla, senaikaisen aapiskukon, joka tukevalehtisen kirjansa viimeisellä sivulla seisoi yhdellä

jalallaan, kirjatikku toisessa — niille tasoille oli Vilho vasta ollut pyrkimässä, kun Laukealaan kerran oli sattunut yöksi eräs kuleksiva pohjalainen.

Se oli ollut sellainen kulkurimies, joita Pohjanmaalla on paljon ja jotka entiseen aikaan risteilivät omaa maata poikki ja pitkin, eivät juuri puutteen vuoksi, vaan ainoastaan sen tähden, että tahtoivat vapaasti kulkea ja katsella maailmaa, koska heidän oma maansa oli niin rannattoman lakea, että he siellä olivat tottuneet utelemaan etäisimpiäkin esineitä ja kaukaisimpiäkin kangastuksia.

Oli ollut talvinen iltapuhde, kun se pohjalainen oli tullut Laukealan tupaan. Hän oli viskannut koirannahkaiset kintaansa ja lakkinsa pitkälle rahille ikkunan alla ja istahtanut siihen katselemaan, kuinka rengit kiskoivat päreitä takkavalkealla ja kuinka piiat kehrätä hyryyttivät taampana heistä ja kuinka Vilho torkkui takan suun sivussa, nenä aapisessa ja kourassa päreestä vuoltu tikku, joka oli rihmalla kiinnitetty aapisen selkään.

Kotvan istuttuaan oli pohjalainen siirtynyt lähemmäksi takkatulta, renkien viereen, ottanut lattialta sydänpuun sälikkeen ja alkanut sitä huvikseen vuoleskella pienellä puukollaan.

— Mutta sitä puukkoa!

Rengit olivat katselleet ihmeissään, kohta olivat piiatkin herenneet kehräämästä ja siihen hiljaisuuteen oli Vilhokin herännyt ja jäänyt suu suurena katselemaan samaa kummaa, jota muutkin. Kun taikavoimalla oli pohjalaisen puukko vetänyt puoleensa hänenkin huomionsa, ja hänen uniset silmänsä olivat kirkastuneet.

— Oi ihmeellistä kalua!

Lastuja lähti puupalikasta kuin ilman itsestään, lähti suuntaan mihin tahansa. Niitä tuli suoria ja pitkiä, että solahteli, lenteli lyhyitä ihmeen näppärästi, milloin päinpuusta, milloin pitkin. Eikä se pohjalainen pitänyt sitä puukkoaan edes kourassaan, piti vaan näpissään peukalon ja etusormen välissä ja siinä työnteli, peukalolla painaen hamarasta. Ja vuoltava puu kieppui vaan höllästi vasemmassa kädessä ja lastuja tuli vaikka minkä näköisiä, tuli lopulta jo ihan kiemuroitakin, niinkuin kerälle pantuja. Ja puu muutti muotoaan yhä, milloin oli kulmikas, milloin pyöreä, milloin minnekin päin mutkillinen, kunnes siitä lopuksi oli jäljellä vaan hieno ja suora tikku, terävä molemmista päistään.

— Kah! tulipa siitä makkaratikku, oli pohjalainen sanonut naurahtaen ja katsellut tikkua kädessään. — Kunpa nyt olisi talossa makkaran teko, niin voleskelisi heitä tuossa aikansa ratoksi vaikka kokonaisen parmaan, koska on hyvää puuta, oli hän vielä lisännyt.

— Kyllähän niitä makkaratikkuja aina se saadaan kuin makkaraakin — mutta eiköhän kulkevaainen möisi tuota puukkoaan? olivat rengit kyselleet katsellen pohjalaisen vuolemaa tikkua. — Erinomaisesti tekee sileän jälen! Onpa siinä mainio kalu! Eivät tee tämän puolen sepät sellaista.

Vilho oli juossut isänsä luo porstuakammariin.

— Etteköhän osta isä minulle puukkoa? Siellä on tuvassa pohjalainen, jolla on ihmeellinen puukko.

— Sinulle puukkoa! oli ukko sävähtänyt, se vanha Laukealan vaarivainaa, joka ensimmäisenä

paikkakunnalla oli kattanut rakennuksensa puukko-päreillä ja tuonut punamultaa aina Porvoosta saakka ja punannut koko talonsa. — Mitä sinä puukolla, sormesiko leikkelisit? Minä olen katsellut, että sinulla on peukalo keskellä kämmentä, eikä se siitä tunnu siirtyvän.

Siihen se asia oli jäänyt.

Mutta Vilho oli katsellut peukaloaan ja ihmetellyt itseksensä, mitä isä sellaisella puheella tarkoitti.

Hän oli mennyt itku kurkussa tupaan takaisin, mutta oli sentään hyvillään, ett'ei pohjalainen suosunut myymään puukkoaan rengeillekään, vaikka nämä tekivät hyvinkin korkeita tarjouksia. Ja koko osto-into oli lopulta laimennut, kun oli pohjalaiselta kuultu, että se oli juuri se puukko, jolla »heijän puol lehna plaattihin miestä lyyä.»

Sen koommin ei Laukealan Vilhosta puukko-into enää koskaan sammunut, eikä lakannut puun vuoleamisen halu hänessä kytemästä.

— Kun saisi puukon, joka ottaisi lastuja niinkuin sen pohjalaisen! oli hänen ainainen haikea ajatuksensa ja ainoa toivonsa vuodesta vuoteen.

Puukkoja hän ei sentään mielin määrin saanut, niinkauvan kuin isä eli. Saihan kaikenlaisia kalhuja mielestään, niitäkin puolittain salaa.

Ja puuta hän vuoli, milloin vaan siihen tilaisuutta sattui, mutta hän ei saanut sitä koskaan riittämään saakka edes kunnolliseksi makkaratikuksi. Aina se loppui kesken.

Mutta se oli kaikki huonojen puukkojen syy.

— Ah! saisipa sellaisen, jommoinen oli kerran ennen eräällä pohjalaisella, huokaili hän puukkoaan

moittien, kun piiat makkaroita tehdessään sanoivat tikkuja kehnoiksi.

Usein täytyi jonkun rengeistä ruveta kesken makkaran teon vuoleksimaan tikkuja. Ja se pisti Vilhoa, kun piiat eivät rengin vuolemia moittineet.

— Mutta silläkin on parempi puukko ja osaa valita itselleen paraan puun, minulle kiusaksi, päätteli Vilho itsekseen. — Mutta malttakaahan!

Isä kuoli ja Vilhosta tuli isäntä taloon.

Eikä ollut nyt sitä kertaa seppää talossa, eikä käyty sitä kertaa sepän omassakaan pajassa taottamassa, ett'ei Vilho olisi teettänyt itselleen uutta puukkoa. Niitä tehtiin vanhoista sahaviiloista, tehtiin katkenneista vikatteen ja sirpin kärjistä, tehtiin Itäruukin teräksestä, ryssänteräksestä ja valuteräksestä, mutta ei vaan saanut Vilho mieleistään, vaikka aina puukontaonnan ajan seisoi sepän vieressä levottomana odotellen ja kehoittaen tekemään hyvää.

Aina niissä oli joku vika. Mikä oli pehmeä, mikä oli liian kova, mikä oli jäänyt taonnalta raa'aksi, mikä taas epätasaisesti karaistu. Kunnon lastua ei niillä saanut yhdelläkään, puhumattakaan siitä, että niillä olisi saanut puun mieleisensä sileäksi.

Alettiin jo nauraa hänen puukoilleen ja nauroi jo oman kylän seppäkin. Mutta kun Vilho sai siitä hiukan vihiä, päätti hän, että naurakoon, ei hänessä ole kuitenkaan puukon tekijää.

Hän alkoi hommata taas sepitettävää ja rupesi kuulustelemaan naapurikylän seppää. Emäntä sitä vastusti — hänellä oli jo silloin emäntänsä Anna — ja piti sitä ilmeisenä häpeänä, että toisesta kylästä

seppää haettaisiin, koska oman kylän seppä oli maan parhaita.

— Mutta ei osaa sentään tehdä edes puukkoa, intti Vilho.

— Sinä niine puukkoinesi! Onhan sinulla niitä jo joka seinän rako täynnä.

Niitä oli todellakin pitkät rivit kammarin seinärakoihin pistettyinä, niin että koko huone näytti oikealta asekoelmalta. Eikä hän niitä tarvinnut koskaan Annalta kysellä, mutta ei niihin liioin ollut kenenkään muunkaan kajottava.

— Antakaa minun olla vaan puukkoineni, sanoi Vilho ja piti oman päänsä.

Hän tahtoi saada toisen kylän sepän heille takomaan, siinä ei auttanut mikään. Sillä ei hän ilennyt puukon vuoksi mennä varta vasten sepän luo, piti olla muutakin sepäntyötä. Ja kun heillä paja kerran oli itsellä, isän laittama paja, niin meni häntä toisiin kyliin!

Sattui sitten oman kylän seppä sairastumaan juuri pellonkertauksen ajaksi, kun Vilho kaiken kevättä oli ollut uusissa puukkomietteisä.

Hän alkoi Annalta kysellä lantarattaita, että menisi kertaukselle hänkin. Vaan kun sai hevosen valjaihinkin ja ensimmäistä kuormaansa vei, niin ajoi portin pieleen läävän nurkalla rattaan pyörän rikki.

— Voi sitä harmia, kun tekisi työtä ja kiire olisi, eikä ole kalua! Eikä ollut sepässäkään korjaa, kun oli sairaana.

Vilhon piti hakea seppä toisesta kylästä, ja voiton riemulla hän katseli, kuinka tämä, pyörän korjattuaan, takoi puukkoa aivan toisella mahdollilla, kuin

oman kylän seppä. Siitä piti tuleman hyvän, jos mistään, sillä hän keitti kaksi vanhaa puukkoa yhteen.

Ei tullut kuitenkaan kalua siitäkään, vaikka seppä oli sen pannut täyteen kuntoon, tehnyt pään ja laskenut teräväksi, ja illalla saunassa itse Vilhon nähden ajellut sillä vielä partaansakin.

Ei ottanut sekään lastua puusta läheskään sillä tavalla, kuin sen pohjalaisen puukko, jonka Vilho oli pikkupoikana nähnyt ja jota hän yhä vielä muisteli kaikkien sepäntekemäin ihanteena. Ja kun hän ker-
ran kesemmällä tapasi naapurikylän sepän kirkon-
mäellä, alkoi hän jutella siitä ihmeellisestä kalusta, joka otti lastun puusta pikemmin kuin toinen ehti sitä ajatella ja jätti sileän jälen.

— Siinä oli taika, sanoi seppä. — Se oli noiduttu, koska mies oli pohjalainen. Ja hän nauroi ja neuvoi Vilhoa lähtemään Pohjanmaalle puukon teetäntään. Muuta keinoa hän ei tiennyt.

— No minä en lähde niin kauvas kotoa, en, vaikka saisin koko Pohjanmaan, arveli Vilho vakavana.

— Ja mitä sinä siellä tekisit, sinulla on kumminkin peukalo keskellä kämmentä, sanoi seppä pilkallisesti ja närkästyneenä, että Vilho oli hänen käsi-alojaan moittinut.

Siinä se oli nyt toisen kerran se peukalojuttu. Vilho muisti isävainaan ja oli kuin ukko olisi haudasta kömpinyt häntä vastaan. Koko kirkko-ajan istui hän penkissä peukaloitaan tunnustellen, mutta ei hän niissä keksinyt mitään kummallista.

— Löpisköön mitä löpisee, mutta huono on se päksi hänkin, päätti Vilho.

Ja kumminkin tuli Laukealan Vilhosta lopulta-kin mestari, joka teki pyöreitä ja sileitä makkaratikkuja, niin että niitä jo riitti kylänkin varalle, vaikka mutkikkaita ne olivat, kuinka puun luonto kulloinkin sattui vetämään.

Hän teki eräänä syksynä emäntineen kaupunkimatkan ja alkoi siellä rautakauppiailta kysellä puukkoa, sellaista puukkoa, jolla saisi puun oikein sileäksi.

— Kun sellaisen puukon saisi, niin hän maksaisi vaikka mitä.

— Ahaa! huudahti kaupпамies, painaen etusormellaan otsaansa. — Isännän pitää ostaa lasipaperia. Ensin vuolee puukolla ja sitten sillä hankaa.

Tehtiin heti koetus puukolla ja lasipaperilla pakkalaatikon syrjästä lohkaistuun puupalikkaan.

— Ihmeellistä! Vilho riemastui. Jokohan siitä tulisi apu? Ehkä hän saisi sen avulla vielä sileämpiä makkaratikkuja, kuin pohjalainen ennen, joskaan ei niitä puukolla vuolisi. Mutta tarvitsiko hänen niitä puukolla vuolla, vaikka joku muu tikkumestari ne pelkällä vuolemisella saa kyllin sileiksi, hänen, jolla oli se kova onni, ett'ei päässyt kelvollisen puukon omistajaksi. Hän hankaa niitä lasipaperilla, eikä puhu kellekään mitään. Tuvassa ensin halkoo ja vuolee ja sitten kammarissa hankaa, kenenkään tietämättä. Ei siitä jää edes lastuja. Hiukan pölyä jää ja sen puhaltaa pesään, näkymättömiin.

Niin tuumiskeli Vilho ja osti kaupпамiehen suureksi mielihyväksi lasipaperia aika pakan, kokonaisen lampaan hinnalla, sillä lampaanlihoja hän oli emäntänsä kanssa tuonut kaupunkiin myytäväksi.

Sen jälkeen tuli Vilhosta ammatissaan täydellinen mestari ja pysyi hän sellaisena kaiken ikänsä. Kesillä hän katsasteli ja pisti talteensa kuivamaan hyviä puita, ja syksyllä, kun paras makkaranteon aika lähestyi, alkoi hän vuolla ja hangata tikkuja, niin että niitä tuli suuret läjät. Tosin ne olivat hiukan mutkikkaita ja kärjet olivat toisissa hiukan tylppiä, toisissa taas liaksi kuikkapäitä, mutta ylenpalttinen sileys korvasi Vilhon mielestä kaikki muut pienemmät vajavuudet.

— Eikä nyt enää saa kelvollista puutakaan, puolustihe Vilho, kun hänen korviinsa joskus sattui kuulumaan napinaa tikkujen huonoista kärjistä. — Ei saa enää puuta sellaista meidänkään metsästä, kuin minun lapsena ollessani. Olisittepa nähneet, kun me kerran ennen teimme makkaratikkuja erään pohjalaisen kanssa pärepuun sydämestä. Oi sitä puuta! Se oli vasta suoraa ja hienoa. Syyt kulkiivat kuin pellavan kuidut, kuin kaikkein hienoimmat liinan sydämmet suoraksi pingotetussa sormauksessa. Se oli vasta puuta. Sitä sai työnnellä puukollaan noin vaan — noin! Mutta se taisikin olla viimeinen kunnollinen puu meidän metsässä. Hyvä, että näistä nykyisistä puista saa tällaisiakin.

Kylällä yhä vieläkin takanapäin naurettiin Vilholle, joka ei osannut mitään muuta tehdä kuin makkaratikkuja, eikä niitäkään ilman hiekkapaperia — sekin Vilhon salaisuus tiedettiin — ja lisättiin taas asian selitykseksi, että »minkä hän sille voi, hänellä kun on peukalo keskellä kämmentä.» Mutta sentään panivat usein emännät lainaamaan Laukealasta tikkuja, kun sattui puute. Juoksuttivat jonkun piika-

tytön hakemaan sillä syyllä, ett'ei ollut miehiä kotosalla ja tikut loppuivat kesken.

Silloin pääsi aina Vilholta leveä nauru.

— Saat niitä piikaseni, kyllä niitä meiltä aina saat, sillä meillähän niitä juuri tehdäänkin. — Niin, niin! Ei ole hyvä tikku joka miehen tehtävä, ei ole. Minä sen kyllä tiedän. Ja usein niistä on monessakin paikassa puute.

Ja aina kun kotona oli tehty makkaraa ja sitä syötiin, tai kun oli johonkuhun naapuriin käsketty lämpimäisille, ja Laukealan Vilho oli taittanut pöt-kyn käteensä ja sen syönyt tikkuun saakka, kalvoi hän tikun puhtaaksi ja tarkasteli sitä joka puolelta, sormissaan pyöritellen ja niinkuin odotellen, että joku siihen jotain virkkaisi. Vaan joll'ei kukaan suutansa avannut, arveli hän itse vakavasti:

— Niin, niin! Kyllähän tätä makkaraa kuka tahansa valaa ja paistaa, kun on valmiit aineet — ja vielä useampi sitä syö — mutta tarvitaan siinä tikkujakin — tikkujakin. Tikusta se alkaa ja tikkuun se loppuu — heh!

Ratsumestari.

Kerran, eräänä rankkana syysiltana, istui joukko maalaisnaapuruksia koolla paikkakunnan vankimman tilanomistajan luona jutustelemalla lyhentäen pitkää puhdetta ja vanhan, hyvän maalaistavan mukaan hämmennellen sokeria ja konjakkia kuumaan veteen.

Siinä oli illan mittaan puhuttu paljon kaikenmoista jokapäiväistä lorua, niinkuin tapana on tavallisten kuolevaisten kesken. Lopulta alettiin puhua ryyppimisestäkin, sen eri muodoista ja vaikutuksista, jotka tiedetään niin tuiki moninaisiksi, ja samalla muisteltiin monia vanhoja miehiä, jotka sillä alalla olivat saavuttaneet jonkunmoisen »rekordin». Oli jo joku joukosta moittinutkin koko tuota tapaa, arvelen, että se olisi melkein hylättävä. Mutta oli sitä sentään taas kiitettykin, kun kuunneltiin luonnonvoimain reuhuamista ulkona ja huomattiin, että nuo höyryävät, kellertävät lasit vaan lisäsivät sitä lämpimän, kodikkuuden ja turvallisuuden tunnetta, jonka joka ihmisessä synnyttää takkavalkea pesässä ja vedenpitävä katto, silloin kun taivas valaa vettä ja tuuli ulvahtelee nurkissa ja ikkunan pielissä.

Joku joukosta oli juuri lopettanut jutun Junttilan vaarista, yhdestä paikkakunnan tunnetuimpia viinamiehiä, joka kuolinvuoteellaan oli viimeiset voimansa ponnistaen kääntänyt ripittäväälle papille selkänsä ja arvellut, että »tuohan on liian pieni ryyppy niin pitkälle matkalle», kun isäntä, vanha, punanäinen ja valkeahapsinen, jäykkä tilanomistaja hetken äänettömänä istuttuaan yht'äkkiä kysäsi:

— Muistaako kukaan teistä sitä vanhaa ratsumestaria?

— Ketä ratsumestaria? Sitäkö, joka on haudattuna tämän pitäjän hautuumaalla ja jonka haudalla on mahtava kivi?

— Sitä juuri.

— En muista minä, vastasi yksi.

— En minäkään. Tulin vasta jälkeen hänen kuolemansa tälle paikkakunnalle, vastasi toinen.

— En minä liioin, mutta puheita hänestä olen kyllä kuullut. Mahtoi olla arvossa pidetty ja etevä mies, koska on niin upea patsas haudalleen pystytetty. Kuuluihan haavoittuneen Krimin sodassa ja elelleen sitten tässä pitäjässä lopun ikäänsä eläkettä nauttien, sanoi kolmas.

Kukaan seurasta ei ollut tuntenut, ei edes muistanutkaan häntä, vaikka jokainen kyllä oli kuullut yhtä ja toista hänestä puhuttavan.

— Niin, tehän olitte lapsia silloin vielä useimmat, kun ratsumestari täällä eleli, paitse sinä Laurila — niin, ja Pehkonen myös, mutta te molemmat asetuitte tosiaankin vasta myöhemmin näille maille, sanoi isäntä. — Hahhah! jatkoi hän nauraen ja lasiaan sekoitellen. — Ei ollut ratsumestari ruudin-

Kajander, Pähkakuppi.

savua haistanut koskaan muualla kuin manöövereissä, vielä vähemmin hän oli ollut Krimin sodassa, vaikka kyllä hän sotaväessä ollessaan oli saanut jalakaansa haavan, jota poti ja ontui kuolemaansa saakka. Ne olivat turhia juttuja hänen sotaretkensä, sen olen kyllä jälestäpäin saanut tietooni, vaikka ei hänen entisistä vaiheistaan tiedetä paljon mitään. Se vaan tiedetään, että hän meidän pitäjässä eläkkeellä eleli kymmenkunta vuotta — tai oikeastaan täällä eläkettään joi, sillä viinamies hän oli vertaansa löytämätön, niin tosi harras sillä alalla, että hän herätti milt'ei suoraa kunnioitusta.

— Oikean kelpo sotilaan esikuva siis, naurahdi joku joukosta.

— Vertaansa löytämätön, kuten ma jo sanoin, toisti isäntä. — Ikävätä, ett'ei teistä tämän paikkaisista ainoakaan ollut miehen mitassa hänen eläissään, paitse minä, vanha rähjä.

— Mutta kuinka joutui hän asumaan juuri tänne? Oliko hän täältä päin kotoisin, vai oliko hänellä omaisia täällä?

— Ei kumpaakaan, vastasi isäntä. — Hän putosi tänne niinkuin pilvistä ja jäi siihen, mihin putosi, niinkuin joku omavoimaton esine, joka ei kykene itseään siirtämään. Sukulaisia hänellä kyllä oli muualla maailmassa, mahtaviakin, niinkuin tiedetään, mutta koko kymmeneen vuoteen ei hän heidän luonaan käynyt, eikä heistä liioin kukaan täällä. Sittenkun ukko oli kuollut, tulivat kyllä ja pystyttivät hänen haudalleen tuon korkean kiven, että jälkimaailma näkisi, missä yksi suuren Nikolain aikuisia soti-

laita ottaa viimeistä untaan. — Teitä ihmetyttää, että sanoin hänen joutuneen tänne niinkuin pilvistä pudonneen. Tahdon antaa siitä tarkemman selityksen ja kertoa muutakin hänen elämästään täällä, sillä tunsinpa miehen hyvästi, lukemattomat ryypyt yhdessä ryyppäsimme, ja olinpa kantamassa häntä vielä hautaankin.

— Kertokaahan, sanoivat kaikki, hiukan uteliaina.

— Tämä meidän rautatie, alkoi vanha tilanomistaja, tämä maamme vanhin, niinkuin tiedätte, oli vast'ikään avattu liikkeelle, ja sitä myöten alkoi tänne hiljaisiin maakyliin tipahdella yhtä ja toista — yhtä ja toista, kuinka kulloinkin sattui. Minä lähdin tästä eräänä päivänä asemalle, noutamaan jotain tavaraa, en nyt varmaan muista mitä. Juna oli jo mennyt menojaan, mutta aseman edustalla oli sentään vielä iso kansajoukko ympärään ryhmittyneenä niinkuin jotain katsellen ja ihmetellen keskellään. Menin tuota lähemmältä katsomaan minäkin, mikä kokouspaikka siinä olisi — ja silloin näin ensi kerran ratsumestarin.

— Kas peijakas! Häntäkö se kansa niin ihmetteli?

— Aivan häntä, ratsumestaria. Ja todella oli-kin siinä vähän ihmeteltävää. Joukon keskessä istui noin viiden kannun vetoisella, pystyyn asetetulla viinanassakalla keski-ikäinen mies, sotilaslakki päässä, vanha, olkalaputon sinelli yllään, housuissa leveät, punaiset saumat, kannus toisessa saappaassa, toisessa vaan katkennut tynkä — istui siinä ja kiroili kol-

mella kielellä ja pitkä huuliparta harrillaan, äkeänä niinkuin olisi istunut sian selässä seiväs kädessä

— Ja sekö oli ratsumestari, ihanko sama, joka nyt lepää tuon muhkean hautapatsaan alla? kysäsi taas joku nauraen.

— Sama mies, en minä nyt tähän muita sekoi-
ta, sillä tapani on aina pysyä asiassa, vastasi isäntä.

— Hän oli ollut Helsingistä tulossa, oli sikahumalassa ollen hukannut pilettinsä, ruvennut riitelemään konduktöörin kanssa ja joutunut junasta pois juuri tähän meidän asemalle. Siihen aikaan ei oltu juuri turhan tarkkoja työntämään junasta pois humalaista, niinkuin nyt, mutta katsokaas, riita on aina riita ja sen lopullinen ratkaisu on melkein aina toisen voitto, toisen tappio. Kapinetta hänellä ei ollut muuta min-
käänlaista, paitse tuo viinanassakka, jonka päällä hän siinä istui ja ärhenteli kansan ihmeteltävänä.

'Ei osoiteta kunniaa vanhalle sotilaalle', huusi hän, 'mutta kyllä minä vielä näytän'. — 'Eiks kuka oli näki minun kapsäkki?' Kuka perkel djeevel varasti minun kapsäkki?' — Tähän tyyliin oikeastaan kävi hänen puheensa meidän kielellä, vaikka minun on vaikea matkia hänen murrettansa, kun olen selvä suomalainen.

Kaikki vakuuttivat, ett'ei asemalle jätetty mitään pakaasia, mutta kysyttiin sentään, millainen se kadonnut kapsäkki oli.

'Millainenko se oli? Se oli semmoinen, semmoinen' — hän osoitteli käsillään — 'ette te kollot ymmärrä, pässinpäät. Se oli näin suuri, juuri kuin kymmenen kannun viina-ankkuri — tämä on viiden kannun tässä, mutta se oli puolta suurempi!'

Kaikki remahtivat nauruun. Hän suuttui ja nousi hoiperrellen istuiltaan ylös, mutta kuullessaan pulpahduksen nassakastaan, jonka noustessaan potkasi jalallaan kumoon, lauhtui hänen kiukkunsa ja hänen omakin suunsa meni irvistävään nauruun, niin että pitkän, pörröisen huuliparran alta tuli näkyviin rivi suuria, mustuneita hampaita.

'Ei sotamies saa surra yhtä kapsäkkiä, sanoi hän; menköön menojaan, mutta me otamme nyt yhden pienen pirun'.

Hän kopeloi nassakan suullisen auki ja antoi sen sisällön pulputa kauvan aikaa suuhunsa niin että hölisi.

— Olipa siinä viinamiestä. Viidenkannun nassakan suusta vaan!

— Siitä vaan. Ja vaikka oli jo niin humalassa, ett'ei tahtonut jaloillaan pysyä, niin eipä pudottanut astiaansa, vaan keikkui sen kanssa kuin merimies laivan kannella. Ja mitä viinaa valahti partaan, niin ei hukkaan heittänyt sitäkään. Kiersi pitkän huulipartansa, ensin yhdeltä, sitten toiselta puolelta peukalon ja etusormen väliin ja veti imasta massa-uttaen läpi huuliensa, aivan kuin särpimen puutteessa kitunut köyhä ihminen vetää suolaisen silakan, ennenkuin rupeaa sitä syömään. Sitten tarjosi hän nassakastaan kaikille, koko joukolle. Joka miehen piti ryypätä — ja sillä ensi tempauksellaan ihastutti hän heti kaikkien mielen. 'Ihmeellinen mies, liiankin hyvä mies, vaikka vähän kiroilee', sanoi jokainen.

— Ei hän ainakaan ollut kitsas.

— Ei ollenkaan kitsas, silloin kun vaan oli ainetta runsaasti, olipa se sitten hänen omaansa tai

muitten, mutta hukkaan hän ei sallinut sitä tärvätävän tippaakaan, sanoi isäntä. — Niin, matkalaukunsu hän unohti heti, ja liekö sitä hänellä ollutkaan. Pitkät ryypyt humalluttivat hänet uudestaan niin, että hän kykertyi maahan. Siinä alkoi hän sorista ja soperrella hevosestaan ja korttieristaan, johon hänen nyt välttämättä pitäisi päästä.

— Mutta eihän hänellä ollut mitään korttieria, huomautti eräs seurasta.

— Niin sitä luultiin mekin siinä silloin, nau-rahti tilanomistaja, mutta hänelläpä oli sellainen. Hän kirosi ja vannoi, että kruunua palvelleella miehellä, vanhalla sotilaalla pitää olla korttieri joka paikassa missä vaan ihmisiä asuu — ja vielä sielläkin missä niitä ei asukaan. — Se on esivallan määräys. Ja kun hän todella alkoi meitä kaikkia jo vähän huvittaa ja olimme uteliaita saamaan tietoa, mikä hän oikeastaan oli miehiään ja millä asioilla hän kulki, niin otin minä hänet viinalekkerineen rekeeni ja vein kievariin. Sinne tuli jälessämme muitakin, ja kun oli hänen lekkeristään taas otettu 'pieni piru kylmästä tultua', kuten hän sanoi, ja hän oli komen-tanut tulta pesään niinkuin kotonaan ainakin, alkoi hän kertoa elämänsä vaiheista.

Hän oli omain sanainsa mukaan ollut uljas so-tilas, urhoollisin kaikista, ja kohonnut kunniakkaassa ammatissaan ratsumestariksi. Olisi nyt varmaan kenraali, mutta haava, kirottu haava, jonka hän sai Krimillä jalkaansa, oli ehkäissyt hänen kohoamisensa. Hänen oli sentähden täytynyt maata sairashuoneessa kokonainen vuosi, ja sill'aikaa varastettiin kaikki hänen tavaransa, paperinsa ja kunniamerkkinsä, joita

viimemainituita yksinään oli sellainen lipas täynnä kuin 'kahden kannun viina-ankkuri'.

— Mutta maistetaanpa välillä, kehoitti tilanhal-tija vieraita, jotka tarkkaavaisina olivat kuunnelleet hänen kertomustaan.

— Otetaanpa sen hauskan veitikan muistoksi, sanoivat vieraat.

— Niin, sitä hänen viimeistä vertaustaan kun-niamerkeistään emme oikein ottaneet uskoaksemme, jatkoi taas isäntä, mutta siitä hän julmistui, iski nyrkkiä pöytään, ja vannoi sekä pyhän- että pahan-hengen nimessä, että se lipas oli vieläkin suurempi, melkein kuin puolenkolmatta kannun ankkuri, ja yksi ainoa kunniaraha oli niin suuri kuin sotamie-hen sarkan pohja. Sen oli keisarivainaja itse kiin-nittänyt hänen kaulaansa, kun hän eräänä päivänä oli tappanut viisitoista turkkilaista murkinatyökseen. Kaikki ne kunniarahat häneltä oli varastettu — ja kun jalkakaan ei oikein ottanut parantuakseen, — ei hän ollut viitsinyt ruveta uusia ansaitsemaan, vaan otti eron ja eläkkeen, huolimatta siitä suuresta kai-puusta, joka oli jäänyt hänen jälkeensä rykmenttiin. Oli sitten asunut vähän siellä, vähän täällä ja tullut lopulta Suomeen, joka oli hänen alkuperäinen synty-mämaansa. Mutta kun kaupunkielämä ei häntä täällä huvittanut — mistä syystä, sitä hän ei maininnut — oli hän päättänyt lähteä maalle asumaan — ja siinä hän nyt oli.

'Mutta eikö ratsumestarin matkan pitänyt olla edemmäksi?' kysyttiin häneltä.

'Ei kuin ihan tähän, juuri tähän kammariin', vas-

tasi hän, riisui nutun päältään ja viskautui vuoteelle pitkälleen.

— Olipa siinä poikaa.

— Oli kyllä. Sitte aloimme kysellä, kuinka hän tuli haavoitetuksi, ja silloin koko hänen sotilaallinen uljuutensa ilmeni täydessä kukassaan. Horastuaan ensin juomalasillisen viinaa suuhunsa ja nuolaistuaan huulipartaansa, tempasi hän nurkasta rautaisen hiilihangon ja alkoi sillä manövreerata ja rynnätä nurkasta nurkkaan, niin että meillä oli täysi työ välttellessämme saamasta iskua häneltä.

'Romtoti romtoti romtom, pum pum, pom pom, pif puf — — — siellä oli saakelin kuuma paikka', puhui hän tehdessään sotaliikkeitä hiilihangolla. 'Oli vasta aamiaisen aika', jatkoi hän, 'ja minä olin jo halaissut pään viideltäkymmeneltä engelsmannilta'.

'Nyt tuli ilmeinen vale', huomautti joku.

'Peruuta sanasi', karjasi hän. 'Tiedätkö sinä, että tämä loukkaa minun kunniaani, ja vanhan eläkettä nauttivan sotilaan kunnia maksaa enemmän kuin tällainen kylä'.

Ja kun epäilijä, kuultuaan asian niin kalliiksi, peruutti sanansa, lauhtui ratsumestari taas ja jatkoi: 'Juuri kun minä katselin, vieläkö siellä olisi ketään nujerrettavaa, tuli pommi suhisten, noin suuri, juuri kuin kolmen kannun ankkuri, (hän näytti aina esineitten ko'on ensin käsillään ja sitten vasta teki niiden suuruudesta tarkemman selon, huomautti tässä kertoja) tappoi takanani sata miestä rykmentistäni ja singahutti sirpaleen sääreeni, tuohon juuri. Ei se sirpale ollut suuri, olipahan niinkuin tuo pienempi ryyppylasi tuossa pöydällä, mutta luun taittoi että

rauskahti. Äs!' märehti hän ja retkahti tästä voimain ponnistuksesta uupuneena taas pitkälle vuoteelle.

— Urhea sotilas, taisteli ja uupui, nauroi totiseurue tilanhaltijan kertomukselle.

— No siihenkö hän jäi asumaan keskieveariin? kysyi joka mies, kun tilanhaltija keskeytti hetkeksi juttunsa.

— Siihen aluksi, noin vuosikaudeksi muistaakseni. Tämän nykyisen keskievearin isä-vainaja piti silloin vielä taloa. Hän oli ajoittain jommoinenkin viinamies hänkin ja heistä tuli ratsumestarin kanssa välehen hyvät veljekset. Mutta lopulta he riitaantuvat, kun isäntä rupesi vaatimaan tiliä, väittäen, ett'ei hänen velvollisuutensa ollut antaa ratsumestarille eläkettä, jos kohta korkea kruunu sen tekikin entiselle uskolliselle palvelijalleen.

Ratsumestari huusi ja rytyysi, että tämä maailma on yhtä 'turakkaa' kaikkialla. Kun hän oli asunut kaupungissa, oli säännöllisesti joka kuukausi tullut mikä väkäleuka ämmä milloinkin kutsumatta ja häpeämättömästi hänen kimppuunsa, niin että hän lopulta oli kyllästynyt koko kaupunkeihin, niin Warsovaan, Kishineviin, Pietariin ja Helsinkiin kuin kaikkiin muihinkin järjestyksessä, koska hänet niissä aivan aiheettomasti oli vähän väliä saatettu pahalle päälle. Pitikö hänen nyt täälläkin ruveta tuntuvammin painamaan ihmisten mieliin oikeuksiaan ja antaa 'yks tommoinen', sanoi hän kievarin isäntä-vainalle, nyrkkiään heiluttaen. Ja Jaakko-vainaja kiitti kun pääsi hänestä, ja piti vahinkonaan vuotisen hyyrin, hiukan ruokarahoja — ratsumestari käytti yleensä

kovin vähän hampaitaan — ja huikean summan viinavelkaa.

Sen jälestä asui hän vuosikauden yhdessä, toisen toisessa paikassa, ja nämä hovien herrat tässä ympäristössä auttoivat häntä ja makselivat hänen hyyryjään, kehuen häntä »intelligentiksi ja hienoksi mieheksi, niinkuin kaikkikin vanhat sotilaat, jos kohta hän oli hiukan viinaan menevä».

Ja autoin häntä jo vähän minäkin.

-- Eikö hän sitten koskaan yrittänyt minkäänmoista tointa itselleen? Ainahan niillä vanhoilla sotilailla on hyvä onni päästä kaikenmoisiin ammatteihin, kysyi vieraista joku.

— Kyllä yhden kerran, vaikk'ei silloinkaan oikeastaan itse, sanoi isäntä ja alkoi nauraa. — Nämä herrat hommasivat hänet viinakontrollööriksi, silloin kun tämän vanhan aineen elämänhistoriassa uusilla asetuksilla taas määrättiin sellainen vaihe, että niitäkin tarvittiin. Ja kumma kyllä, vaikk'ei miehestä tietty, oliko hän kala vai lintu, määrättiin hänet siihen tarkkaan tehtävään, ja kun hänet täällä oli miten kuten saatu pestyksi, siistityksi ja selvitettyksi, ja hän itsekin asiasta oikeaan tolkkuun päästyään oli siihen toimeen ottanut hartaasti osaa, sukimalla kuu-kautisen humalan jälestä tukkansa vanhaan herras-tapaansa, niin että jakaus kulki suorana poikki päälaen otsasta niskaan kuin linnunrata, lähti hän ensimmäiselle tarkastusmatkalleen. Mutta seuraavana päivänä kyyditettiin hänet reessä maaten ja lekkeri rinnallaan Punkkalan prännistä tänne takaisin, eikä hän sen koommin hiiskunut siitä uudesta virastaan mitään.

Se olikin ainoa kerta, jolloin hän vähän touhahti koko niinä kymmenenä vuotena, jotka hän tässä pitäjässä eli. Muuta ei mitään tehnyt, ei missään kulkenut, ei pannut tikkua ristiin. Ei muuta kuin joi joka kuukauden alusta niin pitkälle, kuin eläkettä riitti — hän sai sitä todellakin joitakuita kymmeniä Venäjän ruplia kuussa — ja kun se lopui ja hänen joskus täytyi muutamia kuukauden viimeisistä päivistä pitää kohmeloa, niin ei muuta tehnyt kuin asetteli korttejaan aamusta iltaan ja niillä povaili, että ottaisiko ensi kuun eläkkeellä heti koko summan edestä viinaa, vai ottaisiko vähin erin, ja kumminko päin se paremmin riittäisi *koko* kuukaudeksi. 'Sotamiehen arvolle ei sovi työnteko', sanoi hän. 'Se maksaa enemmän kuin pieni kylä'.

— Kumma, ett'ei äijästä sellaisella menolla jo ennemmin henki luiskahtanut, ihmettelivät vieraat isäntänsä puheen keskeyttäen.

— Eihän juuttaasta, vastasi isäntä. — Jaah, kuinka tämä aika sentään kuluu, jatkoi hän huokaisen. Minäkin olin vielä nuori mies, silloin kun ratsumestari tänne ilmestyi, ja nyt on hänen kuolemaastaankin jo kulunut montä vuosikymmentä. Tuossa hän asui viimeksi meidän torpassa, tuolla lammen takana, ja sieltä me hänet kannoimme hautaan. Mutta siellä saikin äijä ensin maata pois pohmeloaan pari kuukautta, ennenkuin hänen viinainen multansa siunattiin.

— Kuinka niin?

— Kun ei löytynyt mieheltä paperin lappua, mistä olisi nähty, oliko hän kristitty vai pakana. Ja niin korkean kruunun vanha palvelija kuin olikin,

ei vaan pappi siunannut, väittäen, että olkoot esival-lat niin jumalalta kuin ovatkin, niin ei siltä ole sa-nottu, että kaikki esivallan palvelijat olisivat juma-lasta. Vasta kun sukulaisensa toivat hautakiveä, siunattiin ruumis.

Jaah, jaah! Lukemattomia hullunkurisia, vaika samalla surkuteltavia tapauksia voisin hänestä kertoa, huokaili vanha tilanomistaja hiukan väsy-neesti ja maistoi lasiaan.

— No kertokaahan vielä, vaikka onpa tässä jo melkein kyllimmän kyllä kuultu viinasta, sanoivat vieraat kaikin. — Mutta näyttää siltä, kuin olisikin ukko ollut kaikkien viinamiesten kuningas.

— Olihan niitä tapauksia, jatkoi isäntä. — Täällä oli toinen hyvä hummaaja, se Nakkilan Kaapo, rusthollari, vaikka teistä tietysti ei kukaan häntäkään koskaan nähnyt. Hän oli samalla mainio hevoshuujari ja piti aina uljaita orhiita. Kerran oli hän taas saanut rautateitse tähän asemalle korin konjakkia ja tuli sitä orhiillaan noutamaan. Ratsumestari sattui olemaan siellä myös, sillä hänenkin odotuksensa aika oli taas tullut, mutta kun hänelle ei tullutkaan mitään, päätyivät he Kaapon kanssa asemalla yhdessä maistelemaan tämän tavarata.

Kun siitä sitten piti lähdettämän Kaapon luo, huomasi ratsumestari hevosen vauhkoksi ja tahtoi lähettää jonkun asunnostaan noutamaan puuleiliä, mihin tavarat pantaisiin, koska hän päätti, että he varmaan kaatuisivat ja että lasiastiatin pitävyys siinä tapauksessa olisi liiaksi epäluotettava.

Mutta Kaapo hihkasi vaan, ratsumestari ei en-nättänyt edes alas rattailta, ja niin lähtivät viinavei-

kot huimaa vauhtia asemalta. Satuin olemaan juuri pihalla, kun he ajoivat tästä ohi ryskeellä ja räikinnällä. Kaapo ohjissa, kädet ojona, ratsumestari istuen rinnalla, punalierinen lakki korviin painettuna, pitkät viikset viuhkoina sivulla, julman näköisenä, pitäen sylissään konjakkikoria ja puristaen sitä rintaansa vastaan, kuin omaa sydäntään, ja minut nähtyään huutaen: 'isäntä hooi! anna meille puunasakka, meillä on konjakkia lasiastioissa ja ne särkyvät. Herra jumala! Elä aja, elä aja, hullu piru! Ne särkyvät, ne särkyvät. Kun saadaan isännältä neljän kannun ankkuri, niin aja sitten vaikka helvettiin.' —

Mutta Kaapo ajoi vaan ohitse kuin hurja ja minä jäin pihalle nauramaan.

Vaan kuinka ollakaan, en ollut siitä vielä enää nättänyt mihinkään lähteä, kun jo ratsumestari tulla heittää »yks'kolmattaan», paljain päin ja suu veressä, niin taajassa tahdissa kuin voi, ja huutaa jo portilta, että toisin hänelle jonkun puuastian, 'joka sittenkin on kaikkein turvallisin, puhuttakoon mitä tahansa'. 'Sillä me kaaduimme', jatkoi hän, 'se hullu ei totellut minua ja pullot menivät rikki. Anna kiireellä astia, jäi sinne pohjiin vielä vähän. Minä yhdestä otin pienen, pyhhyh!' — hän sylkäsi ja pyyhkäsi kämmenellään veristä partaansa.

'Mutta kuinka on Kaapon laita?' kysäsin minä.

'Jaa, se hullu!' tokasi ratsumestari, aivan kuin olisi vasta nyt muistanut, että Kaapokin oli ollut mukana. 'Sinne se jäi maata, ei minulla ollut aikaa katsoa.'

Minä aavistin pahaa ja lähdin tästä heti astumaan tuonne Nakkilan tienhaaraan, ratsumestarin kirotessa minua samallaiseksi hulluksi, kuin se toinenkin, ja kompuroidessa keittiöön kovistamaan pii-oilta kiulua.

— No oliko pulloissa vielä mitään? nauroi koko juomaseura.

Isäntä otti pienen kulauksen lasistaan ja hengähti syvään.

— Hm! sanoi hän. Sitä en ennättänyt katsoa, sillä kun tulin paikalle, menivät silmäni ensimmäiseksi Kaapoon, joka makasi selällään tien poskessa pää halki ja hengettömänä.

— Uh! Ihan kuolleena?

— Aivan kuin se kivi, jonka kyljessä hänen murskautunut päänsä retkotti. Mutta kun minä juoksujalassa riensin takaisin hakemaan ihmisiä, tuli ratsumestari vastaani lypsinkiulu kourassa ja huusi kiihvin silmin: 'siellä oli siis vielä tilkka jäljellä!' —

Sellaisen lopun sai Kaapo, mutta ratsumestari ei saanut naarmuakaan, paitse huuleensa, kahmatesaan ryyppyä rikkeimestä pullon pohjasta. Joka on hirteen luotu, ei se veteen huku.

— Toinen, todellakin hullunkurinen tapaus sattui vuotta myöhemmin, jatkoi isäntä. — Silloin asui ratsumestari Rytkölän vinttikammarissa ja oli polttaa itsensä sekä talon.

Hän oli jättänyt vast'ikään saapuneen lekkerinsä vuoteensa viereen ja nukahtanut. Talon väki, jota onneksi oli kotosalla, alkoi tuntea nenässään pavalan vaatteen käryä, ja kohta huomattiin nurkkia nuuskittaissa vinniltä tulevan savua. Rynnättiin ylös,

tölmättiin auki ratsumestarin kammarin ovi — ja huone huomattiin olevan täynnä katkua. Lattia oli jo kytemässä ja jo oli tuli vuoteessakin, mutta ratsumestari nukkui vaan, kuorsaili parta pörröllään — ei ollut vielä onneton tukehtunut. Hän oli luultavasti tupakista jättänyt tulen, sitä kun hän aina polttaa tuhrusteli vuoteellaankin.

Kun ovi oli avattu, leimahti tuli ilmi liekkiin, ja töin tuskin saatiin märisevä mies vedetyksi vuoteelta pois. Rytköläinen, joka itse oli etupäässä, huomasi lekkerin lattialla ja kiirehti saamaan sitä ulos, sillä hän tiesi, että jos tuli kerran pääsee siihen käsiiksi, niin paloa ei sammuta enää vähät vedetkään. Mutta käsiä kun poltti, vieritti hän sen potkimalla ovesta ulos. Se vyöryi samaa menoaan vinnin rauista alas ja juoksi porstuan lattialle kuiviin.

Tuli saatiin sammutetuksi ja ratsumestari henkiin taas. Herättyään tuvan vuoteella ja nähdessään isännän, kävi ilon leimaus hänen samean harmaissa silmissään.

'Jassoo, isäntä! Nyt me otamme yhden pienen pirun', sanoi hän, ja alkoi pitkällään ollen hapuilla lattiata vuoteen vieressä.

Hänelle sanottiin, ett'ei hän nyt maannut omallaan, vaan alatuvasa rengin vuoteella, ja selitettiin koko tapaus alusta pitäen. Hän kuunteli koko ajan, niinkuin asia ei olisi häntä koskenut ollenkaan. Puhalteli vaan huuliparrastaan ikäänkuin vihellystä tavotellen, heilutteli kättään ja löi välillä ähkäisten kämmenellä otsaansa, mutta kun ennätettiin viinan kohtaloon, silloin tuli käänne koko mieheen. Hänen huulipartansa sai silmänräpäyksessä aivan samallai-

sen muodon kuin piikkisian selkä vaaran uhatessa, ja hän ryntäsi noituen ylös, mutta kellistyi sentään vuoteelle takaisin heti, sillä Rytköläinen oli tavallista vakavammalla päällä pelastettuaan toin tuskin talonsa tuhosta ja vielä ratsumestarin kaupan päälle. — — Sillä kertaa jäi ratsumestari ilman ryyppyä, mutta hän manuutti Rytkölän isännän kärkeihin, vaatien korvausta neljästä ja puolesta viinakannusta — —

— Ja sellaisen pukarin kanssa viitsitte tekin seurustella ja antaa hänelle asuntoa, arveli joku.

— Niin, kuinka tuo lienee ollut, vastasi isäntä pitkäveteisesti, mutta minun ja monen muunkin mielestä oli hänessä sentään jotain puoleensa vetävää — jotain sellaista, joka ei ole ihan jokapäiväistä, ja jota minä en oikein osaa selittää. Ja se taisi olla se, että hän aina ja joka kohdassa otti tuon ainoan harrastuksensa niin äärettömän vakavalta kannalta, niin tuiki perusteellisesti, ett'ei hän minkään muun asian maailmassa antanut sitä häiritä. Hän oli periaatteellisesti luja mies, eikä kertaakaan horjahtanut.

— Hah hah! Tai horjahti aina, kumminpäin tuon nyt ottaa. Hän oli suuruuden hullu juoppouden alalla, eiköhän sellainenkin määritelmä soveltuisi häneen, arveli eräs vieraista. — Mutta pääasia, jonka vuoksi te ratsumestaria kunnioititte, oli se, että hänen luonaan aina saitte tuollaisen »pienen pirun».

— En voi sanoa, kuinka tuo lienee ollut, päätti isäntä, mutta ainoa kerta, jolloin hän periaatteestaan poikkesi, se ainoa kerta, jolloin hän katsoi »arvonsa mukaiseksi» ryhtyä muuhun toimeen kuin viinan juontiin tai korttien asettelemiseen, olikin hänen kuolemakseen.

— Hän asui silloin tuossa meidän torpassa, jatkoi isäntä. — Oli mateen kudun aika ja aimo pakaset. Minä pusailin rysiä jään alle. — Tässä meidän lampipahasessa on runsaasti mateita — ja ihmiekseni ilmestyi ratsumestari luokseni jälle kuta-kuinkin selvänä miehenä.

Hän ihmetteli, että muutaman mateen tähden täytyy nähdä tuollaista vaivaa. Saisihan niitä vähemmälläkin.

'Jokohan saisi?' arvelin minä.

'Saa jumalavit' niinkin', väitti hän heti. Hän oli Venäjällä sen kyllä nähnyt. Niitä ongittiin. Ja hän oli nyt yht'äkkiä saanut intoa kalastukseen hänkin ja tahtoi opettaa tämän puolen ihmisille tämän uuden mateenpyyntitavan.

Ratsumestari innostunut kalastukseen! Sitä en oikein ottanut uskoakseni. Hän, joka vuosikymmenen ei ollut muuta sormin pidellyt kuin viinalasia ja kortteja, ei muuta ajatellut kuin viinamittoja, hän, jonka sotilaallinen arvo ja kunnia oli niin tarkoissa ja selvästi määrätyissä rajoissa, ett'ei se koskaan ollut sallinut hänen tehdä edes tulta oman kammarinsa pesään tai kertaakaan ommella kiinni edes yhtä ainoata irtipäässyttä nappia housuihinsa, hän, joka ei ikänään ollut viitsinyt kääntää edes silmäystäänkään mihinkään sellaiseen, mihin muut ihmiset yleensä täällä maailmassa käyttävät kättensä ja ajatuksensa voiman — hänkö nyt olisi innostunut kalastamaan!

— Hän oli siis poikennut periaatteistaan, huomautti joku seurasta.

— Niin oli, vastasi isäntä. — Hän oli todellakin saanut intoa johonkin todelliseen toimeen —

olkoon nyt vaikka vaan mateenkin pyyntiin. Perinpohjin, käsin osoitellen, selitti hän minulle koko tuon uuden pyyntitavan. Tehtiin vaan pieni reikä jäähän, niinkuin 'kahden kannun ankkurin pohja — tai yleensä niin suuri, kuinka suurta kalaa tahdottiin', sanoi hän. Hullu syteköön tuollaisia avantoja! — Sitten tehtiin puusta vaan koukku siiman nenään ja pantiin läskiä syötiksi, ja matikkata tuli, vakuutti hän.

Minä nauroin, mutta hän ei kärsinyt naurua nyt, vaan lupasi näyttää minulle, kunhan saisi verstaat sellaiset ja minä sytisin onkilävet. Ensin kumminkin pitäisi olla vähän 'kylmään lähteissä, kylmässä istuissa ja kylmästä tultua', vaan sitäkin piti sentään saapuman niinkuin seuraavaksi päiväksi, sillä lekkeri kuului olleen tavallisella matkallaan.

Kolmantena päivänä tuli ratsumestari tavallisessa hölkkäviinassa tuosta yli lammen meille, kelka mukana ja kelkassa eväät sekä nuo mainiot onkiverstaat, jotka hän itse oli valmistanut, paitse koukuja, jotka torpparin pieni poika oli hänen osviitansa mukaan vuollut katajanoksista.

En ollut uskonut koko hänen hommaansa, mutta nyt huomasin, että ukolla oli ihan täysi tosi, ja sen vuoksi otin kelkan minäkin ja lähdin hänen mielikseen jälle sytemään onkiläpiä.

Ihmeelliset olivat ne kojeet, joilla nyt piti maiteita petettämän. Hän oli kahteen kävelykeppiinsä sitonut siimat vahvasta sahanyöristä, toisessa painona iso vaskinen nappi, varustettu venäläisellä kotkalla, toisessa katkennut kannustin, molemmat niistä harvoja esineitä, joita hänellä enää oli jalellä niiltä ajoilta, jolloin hän arvonsa ja kunniansa perusti. Ja

että hän tuollaiset kalliit muistoesineet oli nyt asettanut tällaiseen kohtaan, sekin osaltaan jo näytti, kuinka tärkeänä hän tätä onkihommaa piti.

'Otamme ensin yhden pienen', sanoi hän. Ja kun se oli otettu, pistettiin läskipalanen puukoukuun ja kumpikin istuimme kelkkaamme, vähän matkan päässä toisistamme.

Hän oli niin hartaan näköinen, että minun piti kääntyä häneen selin, peittääkseni nauruani.

'Nykäseekö?' kysäsi hän hetken päästä.

'Ei', vastasin minä.

'No otamme sitten pienen.'

Otimme pienen, vaan ei nyässyt.

'Nykäseekö?' kuului taas.

'Ei vieläkään.'

'No sitten otamme isomman.'

'En minä näin kylmässä enää ota pientä enkä isoa', vastasin minä.

'Mutta minä otan', sanoi hän; ja otti hän vielä kolmannen, neljännen ja ehkä viidennenkin, yhä isompia, kunnes humaltui kokonaan.

Minua alkoi kyllästyttää tällainen leikkipeli ja päästäkseni siitä, lupasin välillä käydä katsomassa rysiäni.

Olin astunut kappaleen matkaa, niin jo huutaa karahutti ratsumestari, että 'nyt tarttui ja iso onkin'.

Käännyin katsomaan ja näin hänen kylellään kelkassa kiskovan ja riimovan siimaansa, minkä jaksoi, eikähän se vahva sahanyöri vanhan, humalaisen ja ponnettoman miehen voimilla katkennut edes, vaikka heti huomasin, että se oli mutkaantunut kelkan sepiin.

'Ah, peijakas, kuinka painaa', ähki hän. 'Tule auttamaan — — — onkohan se kala — — mutta jos se on kala, niin elä naura enää. Kyllä on lujassa — —. Minä kerran Riassa nostin Ivanowin kanssa trossirattaille kolmenkymmenen kannun ankkuria, rykmentin eväsviinaa, mutta ei se painanut näin paljon — —. Sooh, nyt se meni', huusi hän ja kierahdi kelkastaan jälle, huomaamatta ollenkaan, että minä nauraen olin irroitannut siiman. 'Elä naura — — kyllä minä tiedän, että se oli kala — — mahdoton made, mutta pääsi irti, kun et heti tullut auttamaan. Jumalavit' se oli made.'

Sitten otti hän vierestään jäältä, huurtuneesta pullosta vielä yhden, ja oli hetken päästä kuin ruumis.

— Ja kuoli siihen? Ei ollut ihme, kun jäistä viinaa sisäänsä kaatoi, tokasi eräs seurasta.

— Ei hän siihen kuollut, vastasi isäntä, mutta sen hän teki, että minun täytyi työntää hänet kelkassa kotiin, jossa hän kyllä virkosi taas ja alkoi uhotta torpan isännälle, että häneltä pääsi karkuun sellainen made, joka painoi enemmän kuin 'kahdenkymmenen kannun viina-ankkuri. Onko kenenkään onkeen koskaan sellaista tarttunut, hä? Minä olen ensimmäinen. Haa, sellainen kala. Ei ole Volgasta vielä koskaan sellaista sampia viety keisarin pöytään. Huomenna minä koetan uudestaan. Romtoti romtoti romtom — — —'

Minä lähdin kotiin, mutta illalla tuli sana, että rientäisin ratsumestarin luo, sillä hän on kovin sairas. Minä menin. Hän huusi vuoteella, huitoi käsiään ja heitteli päätään. Lääkettä oli hänelle kyllä annettu oman tahtonsa mukaan kaikissa mahdollisissa

muodoissa. Sitä oli keitetty maitoon, sitä sipuliin, sitä annettu paljaana, mutta ei ollut hän tullut ennalleen, eikä nukkunut. Ja vihdoin oli hän alkanut tuolla tavalla huutaa ja heittelehtiä.

Minusta tuntui heti siltä, että nyt se ratsumestari meni.

Hän asettui kumminkin hetkiseksi ja näytti tulevan tajuihinsa, sillä nähdessään minut, kävi jonkunlainen elon ilme hänen silmissään. Sitten koetti hän nostaa päätään, mutta se painoi silloin todella enemmän kuin kokonainen aami, eikä noussut. Torpanmies nosti sitä, hän viittiloï peukalolla suuhunsa ja sai vihdoin sanotuksi: 'oikein iso perkele'.

'Se tahtoo ryyppyä', sanoi torppari hädissään ja riensi ottamaan pulloa.

'Elä jumalan tähden enää, kyllä hän sitä lajia jo on tarpeensa saanut, kaataa se vaan, eikä nosta', sanoin minä. 'Täytyy muita keinoja — —.'

Mutta siihen loppui puheeni, sillä samassa kuului vuoteelta paha koraus, ratsumestarin pää oli lauennut taapäin ja suusta purskui verensekainen vaahdo, ja huone täyttyi silmänräpäyksessä sellaisella löyhkällä, niinkuin koko lattia olisi revennyt ja sen täydeltä tulvahtanut ylös kaiken maailman viinatehtaitten katkerin sikunan ja rankin käry yht'aikaa, niin että meidän täytyi tölmätä ovi selki selälleen ja juosta ulos — —

— Uh! pääsi joka miehen suusta.

— Voi kamalaa!

— Se oli rehellinen viinamies se, jos niitä lie ollut muitakin, sanoi tilanomistaja päättäen kerto-

muksensa. — Mutta lasithan ovat jäähtyneet, heitetään pohjaan.

Hyvin vastenmielisesti näyttivät lasien pohjat muutamilta sillä kertaa tyhjentyneen ja jokainen alkoi hankkiutua kotiinsa.

SISÄLLYS.

	Sivu.
Pahkakuppi	1
Eräs joulu	19
Köyhän hauta	40
Suuri hyväntekijä	53
Vala	64
Lesken ruusu	78
Vanhapoika	88
Äidin kuoltua	97
Tukkimetsässä	112
»Meren Valloittaja»	128
Mies, jolla oli peukalo keskellä kämmentä	133
Ratsumestari	143

Eräytymispäivä

14. I 1956

30.-7-1966

26.06.1980

Kirja on palautettava viimeistään eräytymispäivänä. Jos kirjaa ei palauteta määräajan kuluessa, on lainaajan maksettava **myöhästymissakkoa** 5 markkaa päivältä.

11. 2.

Kajander

917/42

HENRYK SIENKIEWICZ, QUO VADIS

KERTOMUS NEERON AJOILTA
SUOMENTANUT **MAILA TALVIO**

3 osaa, hinta yhteensä 6 mk 50 p., koruk. 9 mk 50 p.

»VALVOJA» lausuu teoksesta: »Quo Vadis» on samalla suloinen lemmentarina ja suuri maailmanhistoriallinen näytelmä, liikkuen ajoissa, jolloin kaksi suurta maailmankatsantoa, antiikin ja kristinuskon, yhtyi taisteluun ylivallassa. — Rohkeasti, niinkuin ainakin se, joka kykynsä tuntee, on nerokas kirjailija aineensa temmannut, ja hänen käsissään on siitä syntynyt *mestarteos*, joka sykkii todellisuuden elämää pienintä piirrettä myöten. Sen huomaa selvästi: *historiallinen tarkkuus ja mahtava kuvitusvoima yhtyvät tässä ihmeissä luomaan*. Onhan tosin historiallisia romaaneja ennenkin sepitetty näiden aikojen oloista, mutta lieneekö toista, joka siinä määrin osaisi *todellisuuden tenholla sekä samassa aatesyvyydellä ja kauneudella* viehättää nykyaikaista ihmistä.» — — — — Muuten käy kirjan läpi niin lämmin siveellinen, jopa kristillinen henki, että sen voi arvelematta antaa nuorisonkin käsiin. Joka tahtoo tutustua vanhaan roomalaisten elämään ja tapoihin, hän tuskin voikaan hauskemalla tavalla saada halunsa tyydytetyksi kuin lukemalla tätä kirjaa, joka niin monipuolisesti sitä ainetta käsittelee. — — — — Tämän tarinan ihmeelliset vaiheet kauan pitävät lukijan mielen jänteessä.

Suomennos on oiva ja onnistunut. Kaunis, rikas ja helpotajuinen kieli tekee lukemisen nautinnoksi, sisällykseenkään katsomatta.» —

Saatavana kaikissa kirjakaupoissa ja asiamiehiltäni.

WERNER SÖDERSTRÖM

● Erinomainen kaunokirjallinen teos ●

45